

IVAN GONTŠAROV

IV
GON

OBLOMOV

Романъ
И. Гонтшарова
ОБЛОМОВЪ
Томъ в двухъ частяхъ
Мастерство «Художественнаго Ансамбля»
Москва 1973

REDIGEERINUD LIIVER HEDER
KUNSTLILISE KIRJAV
Vene keelest tõlkinud
A. H. Tammsaare

... ja jätkunud tervele maakonnale, tebas hõimale
oma kordis asemel Ija Ija Oblomov.

Ja oli aastatelt kolmekümne kahekolme ringis, kesk-
määr, mis oli siinadega, meid ja välistega
... ja see näis olevat juba mingi sümboolne mõte
... ja see näis olevat juba mingi sümboolne mõte
... ja see näis olevat juba mingi sümboolne mõte

... ja see näis olevat juba mingi sümboolne mõte
... ja see näis olevat juba mingi sümboolne mõte
... ja see näis olevat juba mingi sümboolne mõte

... ja see näis olevat juba mingi sümboolne mõte
... ja see näis olevat juba mingi sümboolne mõte
... ja see näis olevat juba mingi sümboolne mõte

TALLINN
KIRJASTUS «EESTI RAAMAT»
1979

882

V 1
G60

Redigeerimise aluseks olnud väljaanne:

И. Гончаров
ОБЛОМОВ

Роман в четырех частях

Издательство «Художественная литература»
Москва, 1973REDIGEERINUD LEMBE HIEDEL
KUNSTILISELT KUJUNDANUD HEINO KERSNAEB79
2077

4702010100

G 70301—676 140—79
M 901(16)—79© Tõlge eesti keelde.
Kirjastus «Eesti Raamat», 1979

ESIMENE JAGU

I

Uhes Gorohhovaja uulitsa suures majas, mille elanikest oleks jätkunud tervele maakonnalinnale, lebas hommikul oma korteris asemel Ilja Iljitš Oblomov.

Ta oli aastatelt nii kolmekümne kahe-kolme ringis, keskmist kasvu, tumehallide silmadega, meeldiva välimusega mees, kelle näoilmes polnud aga mingit sihikindlat mõtet, mingit keskendatust. Vaba linnuna uitis mõte näol, vilksatas silmis, peatus korraks paokil huultel, lipsas peitu otsaesise kortsudesse ja kadus siis täiesti, nii et üle kogu näo valgus ühtlaselt muretuse helk. Näolt kandus see muretus kehahoiakusse ja isegi öökuue voltidesse.

Ajuti tumenes ta pilk küll väsimuse või tüdimuse ilmeliseks; aga nii väsimus kui tüdimus ei suutnud silmapilgukski peletada näolt pehmust, mis oli tema näo ja ka hinge valitsev, põhiline ilme; ja hing paistis tal avameelselt ja selgelt vastu nii silmadest, naeratusest kui ka igast pea- või käeliigutusest. Pealiskaudseltki vaatlev, ükskõikne inimene pidi Oblomovile pilku heites ütleva: «Vististi lihtsameelne, hea mehikel!» Südamlikum ja sügavam vaatleja aga, kes Oblomovile kauem näkku oleks vaadanud, oleks mõnusas mõtiskluses muheldes oma teed läinud.

Ilja Iljitši nägu polnud ei jumekas ega tõmmu, mitte ka päris kahvatu, vaid neutraalne või näis niisugusena lihtsalt sellepärast, et Oblomov kaldus enneaegu paksusele — ei tea, kas liikumise või värske õhu puudusel, väga võimalik, et mõlema puudusel. Upris mattvalge kaela, väikeste pehmete käte ja ümarate õlgade järgi otsustades tundus tema keha üldse mehe kohta liiga hellikuna.

Tema liigutusi hoidis isegi ärrituse korral vaos pehmus ja omamoodi graatsiline laiskus. Kui hingest kerkis näole

5

murepilv, läks pilk tumedaks, otsaesisele ilmusid kortsud ning palgel vaheldus kahtluse, kurbuse ja hirmu ilme; kuid harva võttis see ärevus kindla mõtte kuju, veel harvemini muutus ta tahteks. Kogu mure lahenes ohkeks ja vaibus ükskõiksuses või suikumises.

Kui hästi sobis Oblomovi kodune rõivastus tema rahuliku näo ja helliku kehaga! Tal oli seljas pärsia riidest öökuub, ehtne idamaalaste halatt, ilma igasuguste euroopalike tunde- märkideta, ilma tupsudeta ja sametääriseta, pihast sisse võtmata, õige lahe, nii et ta Oblomovilegi kaks korda ümber keha ulatus. Käised läksid Aasia muutumatu moe kohaselt alt ülespoole aina laiemaks. Kuigi see öökuub oli juba oma esialgse värskuse kaotanud ja paiguti loomuliku algläike asemel aja jooksul uue omandanud, oli ta idamaiste värvide eredus ja riide tugevus veel alles.

Oblomovi meelest oli öökuuel musttuhat head omandust: ta oli pehme ja keha järgi, teda ei tundnudki seljas; sõna- kuuleliku orjana allus ta vähimalegi kehaliigutusele.

Kodus käis Oblomov alati ilma vesti ja kaelasidemeta, sest ta armastas avarust ja mugavust. Toatuhvlid olid pika tallaga, pehmed ja laiad; kui ta maha vaatamatagi jalad voodist põrandale laskis, sattusid need igal juhul kohe tuhvlitesse.

Lamamine ei olnud Ilja Iljitšile mitte paratamatu vajadus nagu haigele või inimesele, kes magada tahab, ka mitte juhulik seisukord nagu sellele, kes on väsinud, või mõnu nagu laiskvorstile: see oli tema loomulik olek. Kui ta kodus oli — ja kodus oli ta enamasti alati —, siis ta lamas, ja ikka samas toas, kust me ta leidsime, mis täitis tal magamis- toa, kabineti ja võõrastetoa aset. Peale selle oli tal veel kolm tuba, kuid sinna vaatas ta harva, ainult vahel hommikuti, ja seda ka mitte iga päev, sest mitte iga päev ei pühkinud teener tema kabinetti. Nendes tubades olid mööblil katted peal ja akendel eesriided alla lastud.

See tuba, kus Ilja Iljitš lebas, paistis esimesel pilgul väga kenasti sisustatud olevat. Seal oli punasest puust kirjutus- laud, kaks siidriidega kaetud sohvat, ilus voodisirm, millele oli peale tikitud looduses tundmata linde ja puuvilju. Seal olid veel siidkardinad, vaibad, mitu pilti, pronks- ja portse- lanasju ja hulk ilusat pudi-padi.

Kuid hea maitsega inimese kogenud silm oleks üheainsa põgusa pilguga kõigest, mis seal oli, välja lugenud üksnes soovi paratamatu viisakuse nõuetest näiliselt kinni pidada, nendest kuidagi üle saada. Muidugi oli Oblomov oma kabi-

netti sisse seades hoolitsenud just ainult selle eest. Rafineeritud maitse poleks leppinud punasest puust jäigalt raske- päraste toolide ega logisevate riulitega. Teise sohva selja- tagune oli upakile vajunud, liimitud puuraam paiguti lahti tulnud.

Samasugune ilme oli ka piltidel, vaasidel ja pudi-padil.

Peremees ise vaatas oma kabineti sisustust nii ükskõikselt ja hajameelselt, nagu oleks ta pilk tahtnud küsida: «Kes on küll kõik selle siia kokku tassinud ja paigale pannud?» Oblomovi enda ükskõikse suhtumise tõttu oma varandusse ja võib-olla teener Zahhari veelgi suurema ükskõiksuse tõttu sama objekti suhtes üllatas kabinet tähelepanelikumat silma lohakuse ja lagasolekuga.

Piltide ümber seintel rippus vanikutena tolmuseid ämb- likuvõrke; peeglid võisid asjade peegeldamise asemel enne- mini tahvlite aset täita, et nende tolmunud pinnale kirjutada märkmeid meelespidamiseks. Vaibad olid plekke täis. Sohval vedeles käterätt; harva juhtus, et hommikul ei seisnud laual veel õhtusöögist koristamata jäänud taldrik ühes soolatoosi ja puhtaks näritud kondiga või et laud polnud leivapurune.

Kui poleks olnud seda taldrikut laual, äsja tõmmatud pika varrega piipu voodi najal või lamavat peremeest ennast voodis, siis oleks võinud arvata, et siin ei elatagi — nii tol- munud ja pleekinud oli kõik, nii märkamatu oli siin elava inimese kohalolek. Riulitel oli küll näha paar-kolm avatud raamatut ja ajaleht, kirjutuslaual seisis tindipott ja suled; kuid raamatute pealmised, avatud lehed olid koltunud ja neid kattis tolm; nagu näha, olid nad ammust ajast sinna unustatud; ajalehe number näitas möödunud aastat ja tindi- potist oleks vaid mõni kärbes pirinal lendu tõusnud, kui sinna oleks katsutud sulge kasta.

Ilja Iljitš ärkas täna enda kohta haruldaset vara, juba kell kaheksa. Miski tegi talle tõsist muret. Vaheldumisi ilmus ta näole just nagu hirm või ahastus või tusk. Nähta- vasti toimus tema sisimas võitlus, kuid mõistus polnud veel appi rutanud.

Asi oli nimelt selles, et Oblomov oli eelmisel päeval saa- nud maalt, oma külavanemalt halva kirja. Võib juba arvata, mis halbustest külavanem kirjutab: viljaikaldusest, maksu- võlgadest, sissetuleku vähenemisest jne. Kuigi külavanem ka mullu ja tunamullu oli oma mõisahärrale täpselt samasisu- lisi kirju saatnud, mõjus viimane kiri ometi niisama tuge- vasti nagu iga halb üllatus.

On see siis kerge? Pidi mõtlema, mis samme astuda, mis

abinõusid tarvitusele võtta. Muuseas, peab tõele au andma ja tähendama, et Ilja Iljitš ei olnud oma asjade suhtes päris hoolimatu. Juba mõni aasta tagasi, kui ta sai esimest korda külavanemalt halva kirja, hakkas ta mõttes plaanitsema mitmesuguseid muudatusi ja uuendusi oma mõisa kordaseadmiseks.

Selle plaani järgi pidi mõisas maksma pandama mitmeid majanduslikke, politseilikke ja muid uuendusi. Aga plaan ei olnud veel kaugeltki igatepidi läbi mõeldud, kusjuures külvavane halvasisulised kirjad kordusid aasta-aastalt, sundides Oblomovit tegutsema ja rikkudes seega tema rahu. Oblomov pidas tarvilikuks juba enne plaani lõplikku valmimist midagi otsustavat ette võtta.

Niipea kui ta ärkas, võttis ta nõuks kohe üles tõusta, silmad pesta ja pärast teejoomist pea tublisti tööle panna, ühteist läbi mõtelda ja üles märkida ning üldse selle asjaga nagu kord ja kohus tegelema hakata.

Juba pool tundi lamas ta nõnda ja nägi selle kavatsuse kordasaatmisega vaeva, kuid siis otsustas ta, et seda jõuab teha ka pärast teejoomist, teed aga võib juua nagu harilikult voodis, seda enam, et miski ei takista tal ka lamades mõtelda.

Nõnda ta tegigi. Pärast teed ajas ta end juba poolistikule ja oleks äärepealt voodist väljagi tulnud; toatuhvleid vaadates hakkas ta isegi teist jalga üle voodiserva alla laskma, kuid tõmbas selle kohe jälle teki alla tagasi.

Kell lõi pool kümme; Ilja Iljitš jahmus.

«Mis see ometi olgu?» ütles ta enda peale pahandades valjusti. «Peab oma kohust teadma: aeg on tööle hakatal Niipea kui end natuke käest lased, on kohe...»

«Zahhar!» hüüdis ta.

Toas, mida lahutas Ilja Iljitši kabinetist ainult kitsuke koridor, kostis esiteks nagu ketikoera urisemist ja siis kuskilt allahüppamise põntsastust: Zahhar kobis ahju pealt maha, kus ta harilikult istukil tukkumisega aega veetis.

Sisse astus vana teener halli vasknööpidega vesti ja samasuguse halli saterkuuega, mis oli kaenla alt katki, nii et särk välja paistis; pealagi oli tal paljas nagu põlveots, kuid kumbagi palet kattis nii tihe ruuge- ja hallikirju habemepahmakas, et ühe põse omastki oleks jätkunud kolmeks parajaks habemeks.

Zahhar ei katsunud muuta ei oma jumalast antud välimust ega ka ülikonda, mida ta oli maal kandnud. Oma rõivad laskis ta ikka veel maalt kaasa toodud moe järgi õmmelda.

Hall saterkuub ja vest meeldisid talle veel sellepärast, et nad tuletasid oma mundrilaadsusega natuke livreed meelde, mida ta oli omal ajal kandnud, saates endisi härraseid kirikusse või võõrusele; livree oli aga tema mälus Oblomovite seisuseväarikuse ainsaks esindajaks.

Mitte miski muu ei tuletanud enam vanamehele meelde laia ja rahulikku härraselu maaüksilduses. Vanad härrased olid surnud, nende perekonnapildid jäänud koju ja vedelesid vististi kusagil põõningul; mälestus endisest ajast ja sugukonna tähtsusest vajus unustusse või hingitses veel mõne üksiku maale jäänud vanakese peas. Seepärast oli hall saterkuub Zahharile kallis: kuues ja veel mõningates märkides, mis olid säilinud tema härra näojoontes ja käitumisladais, tuletades ta vanemaid meelde, või tema tujudes, mille üle Zahhar küll endamisi ja ka avalikult nurises, aga sisimas neid ometi kui härra tahte ja isandlike õiguste avaldusi austas, nägi vana teener kadunud hiilgeaja tuhme jälgi.

Ilma nende tujudeta poleks ta härrat härraks pidanudki; nendeta poleks miski äratanud ellu ta noorust, maamõisa, kust nad olid juba ammu lahkunud, ega mälestusi sellest vanast suguvõsast, selle ainsat kroonikat, mida kandsid põlvest põlve vanad teenrid, lapsehoidjad ja ammed.

Oblomovite suguvõsa oli olnud kunagi oma kandi rikkamaid ja kuulsamaid, kuid jäänud siis, jumal teab miks, ikka vaesemaks ja väiksemaks ning kadunud viimaks märkamata uemate aadlisuguvõsade varju. Ainult mõisa hallipäised teenrid hoidsid ja jutustasid ustavalt edasi pärimusi läinud ajast, neid kui pühadusi kalliks pidades.

Seepärast armastaski Zahhar nii väga oma halli saterkuube. Võib-olla pidas ta oma põskhabemestki just sellepärast lugu, et ta oli noores põlves palju vanu teenreid näinud, kes kandsid seda vanaaegset aristokraatlikku ehet.

Mõttesse vajunud Ilja Iljitš ei pannud Zahhari tükil ajal tähele. Zahhar seisis vaikides ta ees. Viimaks ta kõhatas.

«Mis sa tahad?» küsis Ilja Iljitš.

«Te ju kutsusite?»

«Kutsusin? Milleks ma sind kutsusin — mitte ei mäleta!» ütles Oblomov ringutades. «Mine seniks oma tupp, ma tuletan meelde.»

Zahhar läks, Ilja Iljitš aga lamas edasi ja mõtles neetud kirjale.

Veerand tunnikest läks mööda.

«Noh, aitab lamamisest!» ütles Oblomov. «Peab üles

tõusma... Aga loen õige veel kord külavanema kirja tähelepanelikult läbi, siis tõusen kohe. Zahhar!»

Jälle seesama põntsatus ja valjem urin. Zahhar tuli sisse, kuid Ilja Iljitš oli jällegi mõttesse vajunud. Zahhar seisis paar minutit ja põrnitses nägu ära keerates pahuralt härrat; siis hakkas ta ukse poole minema.

«Kuhu sa lähed?» küsis Oblomov sedamaid.

«Te ei räägi ju midagi, mis ma siin ilmaaegu seisan,» kähises Zahhar, sest paremat häält tal polnudki, selle oli ta tema enda jutu järgi ajukahil kaotanud, kui ta vana härraga olla kaasa ratsutanud ja vali tuul olla talle kõrisesse puhunud.

Ta seisis keset tuba, nägu ikka ära pööratud, ja põrnitses Oblomovit külje pealt.

«Kas sul jalad ei kannu, et sa seista ei saa? Sa näed ju, mul on mure — oota siis ometi! Said ju seal küllalt põõnutada! Otsi kiri üles, mis eile külavanema käest tuli! Kuhu sa ta panid?»

«Misque kiri? Mina põle mingit kirja näind,» vastas Zahhar.

«Sina võtsid ta ju postimehe käest vastu: must ja määrdu nud kiri.»

«Kust mina tean, kuhu te ta panite,» vastas Zahhar, patsutades käega laual olevaid pabereid ja asju.

«Midagi sa ka ei tea! Vaata paberikorvil! Ehk on sohva taha kukkunud? Sohva seljatagune on ikka alles parandamata; et sa ometi kord puusepa kutsuksid ja laseksid ära parandada! Sina ta ju katki tegid. Aga ei tule sul seda mõtetki!»

«Mina põle teda katki teind,» vastas Zahhar, «ta ise läks; ega ta's igavesti käi: millaski peab ikke katki minema.»

Ilja Iljitš ei pidanud tarvilikuks vastupidist tõendada.

«Kas leidsid?» küsis ta ainult.

«Siin on mingid kirjad.»

«Mitte need.»

«No rohkem põle,» ütles Zahhar.

«Hea küll, minel!» ütles Ilja Iljitš kannatamatult. «Ma tõusen ja otsin ise üles.»

Zahhar läks oma tuppa, kuid vaevalt jõudis ta käed ahjuasemele panna, et selle peale hüpata, kui kostis juba jälle kärsitu hüüe:

«Zahhar, Zahhar!»

«Jumal hoidku küll!» urises Zahhar uuesti kabinetti minnes. «No küll on piin! Oleks, et surmgi tuleks!»

«Mis on?» küsis ta teise käega ukse käerauast kinni hoi-

des ja pahameele märgiks nii viltu härra ees seistes, et ta teda ainult silmanurgast nägi, kuna härra ei näinud temast muud kui ainult suurt põskhabemepahmakat, kust oleks võinud küll iga silmapilk kaks-kolm lindu lendu tõusta.

«Ninarätik, ruttu! Võiksid isegi taibata: eks sa näe!» ütles Ilja Iljitš tõredalt.

Zahhar ei avaldanud härra käsu ja etteheite puhul ei erilist pahameelt ega imestust, pidades tõenäoliselt nii üht kui teist täiesti loomulikuks.

«Kes teab, kus see rätik võiks olla?» porises ta toas ringi käies ja kõiki toole kobades, ehk küll niigi oli näha, et toolide peal midagi ei ole.

«Kõik asjad on teil kadund!» tähendas ta ja avas vöö-rastetõa ukse, et vaadata, kas seal ei ole.

«Kuhu sa lähed? Otsi siisamast! Tunaeilsest saadik pole ma seal käinud. Ruttu ometi!» ütles Ilja Iljitš.

«Kus see rätik on? Rätikut ei ole!» ütles Zahhar käsi lahutades ja igasse nurka vahtides. «Näe, kus ta on,» kähises ta äkki pahaselt; «teie külje all! Ots paistab! Ise lamate pääl, aga ikke küsite!»

Ja vastust ootamata tahtis ta ära minna. Oblomovil oli oma asjatu otsimiskäsu pärast pisut piinlik. Kohe leidis ta uue põhjuse Zahhari süüdistamiseks.

«Mis kord sul siin valitseb: mustust, tolmu igal pool, nii et jumal hoidku! Näe, näe, vaata nurki! Mitte midagi sa ei tee!»

«Või mina ei tee midagi...» ütles Zahhar haavunult. «Püüan küll, elu eest! Ja tolmu pühin ka, ja põranda äigan vaata et iga päev üle...» Ta näitas toa keskpaika ja lauale, kus Oblomov alati lõunat sõi. «Näe, näe,» ütles ta, «kõik on puhtaks pühitud, ära kraamitud justkui pulmapäevaks... Mis siin tegemata on?»

«Aga mis see on?» küsis Ilja Iljitš näpuga lae ja seinte poole näidates. «Ja see? Ja see?» Ta osutas eilsest saadik vedelevat käterätti ja lauale jäetud leivataldrikut.

«No selle ma viin ära, hää küll,» ütles Zahhar vastutulelikult ja võttis laualt taldriku.

«Ainult selle? Aga tolm seintel, aga ämblikuvõrgud?...» küsis Oblomov seinte poole osutades

«Selle koristan lihavõttepühadeks: siis puhastan pühapil did ja võtan võrgud maha...»

«Ja raamatud ja maalid?...»

«Raamatud ja maalid pühin jõuluks: siis teeme Anisjaga

kõikapid korda. Aga kunas ma neid praegu pühin? Te olete kõik see aeg kodu...»

«Ma käin ju vahel teatris ja võõrusel ka, siis ju võiks...»

«Mis koristamine see öösi on?»

Oblomov vaatas etteheitvalt teenrile otsa, kõngutas pead ja ohkas; Zahhar vaatas ükskõikselt aknast välja ja ohkas ka. Härra mõtles nähtavasti: «Noh, va vennas, sa oled veel rohkem Oblomov, kui mina olengi.» Zahhar aga oleks võinud väga hästi mõelda: «Luiskad! Sa oled kange mees hale-dat ja tarka juttu ajama, aga tolmust ja ämblikuvõrkudest põle sul üldse lugul!»

«Saad sa sellest aru,» ütles Ilja Iljitš, «et tolmust siginevad koid? Ma olen mõnikord seinal isegi lutikat näinud.»

«Mul on kirbud ka!» kostis Zahhar ükskõikselt.

«On see siis hea? See on ju jõle!» tähendas Oblomov.

Zahhar muigas kogu näoga, nii et naeratusest võtsid osa isegi silmakulmud ja põskhabe: need nihkusid oma paigast ära ja üle näo kuni otsaesiseni valgus punane laik.

«Egas mina põle süüdi, et ilmas lutikad olemas on!» ütles ta naiivse imestusega. «Kas mina olen nad välja mõeld?»

«See tuleb mustusest,» ütles Oblomov vahele. «Mis sa ajad lori!»

«Ja mustust põle ka mina välja mõeld.»

«Öösiti jooksevad su toas hiired, ma kuulen.»

«Ka hiiri põle mina välja mõeld. Ja sihuke si loomi nagu hiired, kassid, lutikad — neid on igal pool palju.»

«Kuidas siis teistel kosisid ega lutikaid ei ole?»

Zahhari näol avaldus uskmatust või õigemini täiesti kindel teadmine, et lugu on teisiti.

«Mul on kõike palju,» ütles ta kangekaelselt, «ei jõua ju iga lutika järele vaadata, ja prausse järele ronima ka ei pääse.»

Ise ta aga mõtles nähtavasti: «Ja mis magamine see ilma lutikateta on?»

«Pühi põrandat, tee nurgad puhtaks, siis neid ei tule,» õpetas Oblomov.

«Täna koristad ära, homme korjub jällegi,» arvas Zahhar.

«Ei korju,» ütles härra vahele, «ei tohi lasta.»

«Korjub küll, ma tean,» kinnitas teener.

«Kuigi korjub, pühid jälle ära.»

«No kuulgel! Iga päev kõik nurgad üle võtta?» küsis Zahhar. «Mis elu see siis on? Siis võiks parem jumala ingel hinge järele tulla!»

«Kuidas teistel kõik puhas on?» küsis Oblomov omakorda. «Vaata vastas, klaverihäälestajal: nii kena vaadata, ja ometi on seal ainult üks tüdruk...»

«Aga kust sakslased prügi võtavad,» vaidles Zahhar vastu. «Vaadake, kuidas nemad elavad! Terve pere närib nädal aega ühte konti. Kuub läheb isa seljast poja selga ja säält jälle isa selga tagasi. Naisel ja tütaridel on lühikesed undrukud, katsuvad teised oma jalgu peita nagu emahaned... Kust neil see prügi tuleb? Neil ei ole seda moodu, nagu näituseks meil, et kapis vedeleb aastate kaupa hunnikus vanu, ärakantud rõivaid või et kapinurk korjaks talve jooksul leivakoorukesi täis... Neil põle koorukesi raisata: tehakse suhkariks ja süüakse õlle juurde.»

Niisugune kitsi elu pani Zahhari koguni läbi hammaste sülitama.

«Ei aita see jutt midagi,» ütles Ilja Iljitš, «pead paremini koristama.»

«Teinekord koristakski, aga teie ei lase,» ütles Zahhar.

«Ikka sama laul! Või mina segan!»

«Muidugi segate; istute kogu aeg kodu: ei saa ju teie juuresolekul koristada! Minge päevaks otsaks ära, küll ma siis koristan.»

«Vaata, mis tema ei taha — ajab kodunt välja! Mine parem oma tuppa!»

«Ei, tõesti!» käis Zahhar peale. «Läheksite kas või täna välja, me teeksime Anisjaga kõik korda. Ega kahekesi ei tulegi toime: peaks mõne naise appi võtma, saaks kõik üle pestud.»

«Uuh! On aga mõte — naisi veel vaja! Mine nüüd!» ütles Ilja Iljitš.

Juba ta kahetseski, et ta oli Zahhariga seda juttu alustanud. Ikka läks tal meelest, et kui seda delikaatset teemat puudutada, on kohe tülinat ja saginat karta.

Ta oleks küll tahtnud, et kord oleks majas, aga nõnda, et see oleks toimunud nii-öelda iseenesest, tähelepandamatult; kuid Zahhar kukkus kohe protsessima, niipea kui tolmupühkimisest või põrandapesemisest juttu tehti. Sel puhul hakkas ta tõendama, et kogu majas tuleb tohutu möll ette võtta, sest ta teadis väga hästi, et juba see mõte üksi ajab härrale hirmu peale.

Zahhar läks ära ja Oblomov jäi mõtteid mõlgutama. Mõne minuti pärast lõi kell jälle pooltundi.

«Mis see siis on?» ütles Ilja Iljitš päris kohkunult. «Kell

saab juba üksteist, ja mina olen ikka veel voodis, ja silmad alles pesemata? Zahhar, Zahhar!»

«Jumal küll! Noh?» kostis eestoast ja kohe selle järel käis tuntud põntsatus.

«Kas pesuvesi on valmis?» küsis Oblomov.

«Ammu!» vastas Zahhar. «Miaks te üles ei tõuse?»

«Miaks sa siis ei ütle, et valmis on? Ma oleksin ammu üles tõusnud. Mine nüüd, ma tulen sulle kohe järele. Mul on tegemist, ma pean natuke kirjutama.»

Zahhar läks ära, kuid tuli varsti tagasi, käes täiskirjutatud ja mäkerdatud kaustik ning mitu paberilipakat.

«Kui te kirjutama hakkate, siis võiks ka arved läbi vaadata: raha tuleb ära maksta.»

«Mis arved? Mis raha?» küsis Ilja Iljitš pahaselt.

«Lihunikule, köögiviljapoodi, pesunaisele ja leivapagarile: kõik küsivad raha.»

«Muud ei olegi kui üks rahamure!» torises Ilja Iljitš.

«Miaks sa natukesehaaval arveid ei too, ikka kõik korraga?»

«Te ajate mind ju iga kord minema: et homme ja homme...»

«Kas siis nüüd ei või homseks jätta?»

«Ei, norivad juba kangesti: enam võlgu ei anna. Täna ju esimene kuupäev.»

«Oh!» ütles Oblomov tusaselt. «Uus mure! Noh, mis sa seisad? Pane lauale! Ma tõusen kohe, pesen ja vaatan siis,» ütles Ilja Iljitš. «Nii et pesuvesi on valmis?»

«Jah on,» vastas Zahhar.

«Noh, nüüd...»

Oblomov hakkas ägisedes end üles ajama, et voodist välja tulla.

«Ma unustasin enne öelda,» alustas Zahhar uut juttu, «et siis, kui te alles puhkasite, saatis majavalitseja kojamehe üttele, et me peame siit tingimata välja kolima... neil on korterit tarvis.»

«Noh, mis siis ikka! Kui on tarvis, eks siis kolime muidugi ära. Mis sa käid mulle sellega peale? Kolmat korda juba räägid sellest!»

«Mulle käiakse ka.»

«Ütle neile, et küll me kolime!»

«Nemad ütlevad, et me olla juba kuu aja eest luband, aga ikke põle kolind, ähvardavad politseile teatada.»

«Teatagu!» ütles Oblomov kindlalt. «Me kolime niikuinii, kui ilmad soojemaks lähevad, ütleme, kolme nädala pärast.»

«Kolme nädala pärast — kus seda saab! Valitseja ütleb, et

kahe nädali pärast tulevad töölised: lammutavad kõik maha... Käsk on, et homme või ülehomm...»

«Nononoo! Või nii kähku! Vaata aga, mis tema ei taha! Võib-olla käsitate silmapilk kolida? Sina ära tuletta mulle parem seda korteriasja meeldegi! Ma keelasin juba kord, aga sa hakkad jälle! Katsu sa!»

«Mis ma pean siis tegema?» küsis Zahhar.

«Mis sa pead tegema? Ah mõtled nõnda minuga valmis saada?» vastas Ilja Iljitš. «Ta küsib minu käest! Mis on minul sellega asja? Jäta mind rahule, ja muidu tee, mis tahad; aga säti asjad nii, et ei peaks kolima! Sa ei või nüüd sedagi oma härra heaks teha!»

«Kuidas ma pean neid sättima, isake Ilja Iljitš?» kähises Zahhar mahedalt. «Ega see põle minu maja; kuidas saab võõrast majast mitte välja minna, kui aetakse? Oleks see minu maja, siis muidugi, kõige suurema lahkusega...»

«Kas sa ei saa siis nendega kuidagi kokku leppida? Noh, et me oleme siin tükk aega elanud, maksame korralikult üüri.»

«Olen juba rääkind,» ütles Zahhar.

«Ja mis nemad ütlevad?»

«Nemad... Ajavad muudkui oma õigust: minge välja, meie tahme korteri ümber ehitada. Tahvad doktori korterist ja sellest siin kokku ühe suure teha, peremehe poja pulmadeks.»

«Jumal hoidku küll!» ütles Oblomov pahaselt. «Et leidub ka mõni eesel, kes tahab naist võtta!»

Ta keeras end selili.

«Ehk kirjutaksite majaperemehele, härra,» ütles Zahhar, «võib-olla ta jätaks teid siis rahule ja laseks esiotsa selle teise korteri maha lõhkuda.»

Zahhar viipas käega kuhugi paremale.

«Hea küll, ma kirjutan, kui üles tõusen... Mine nüüd oma tuppa, ma mõtlen natuke. Ei oska sa ka midagi ise teha,» lisas ta juurde, «isegi sellist tühist asja pean mina õiendama.»

Zahhar läks ära ja Oblomov hakkas mõtlema.

Kuid ta oli hädas, millest õieti mõelda, kas külavanema kirjast või uude kohta kolimisest; või hakata hoopis arveid kokku võtma? Elumurede rüsinas kaotas ta pea ja lebas ikka edasi, väherdes küljelt küljele. Aeg-ajalt kuuldus üksikuid hüüatusi: «Oh, jumal küll! Elu käib pinna peale, igast kandist pitsitab!»

Ei tea, kaua ta veel selles nõutuses oleks lebanud, kui esikust poleks kostnud kellahelinat.

«Juba tuleb keegi!» ütles Oblomov ja tõmbas öökuue ümber. «Ja mina pole veel tõusnudki — kus selle häbi ots! Kes see võiks nii vara tulla?»

Ja lebama jäädes vahtis ta uudishimulikult ukse poole.

II

Sisse astus umbes kahekümne viie aastane õitsva tervisega, naervate palete, silmade ja suuga noormees. Teda vaadates hakkas lausa kade meel.

Ta soeng ja rõivastus oli laitmatu, näo, pesu, kinnaste ja sabakuue värskus silmipimestav. Ule vesti käis elegantne kett, mille küljes rippus hulk tillukesi ripatseid. Ta võttis taskust üpris peene batisträtiku, hingas sisse idamaist aroomi, pühkis siis rätikuga hooletult üle näo, üle klantsiva kübara ja lõi lakksaabastelt tolmuhaha.

«Oo, Volkov, tere!» ütles Ilja Iljits.

«Tere, Oblomov,» ütles hiilgav härra tema juurde astudes.

«Ärge tulge, ärge tulge ligi, teist õhkab külma,» ütles Oblomov.

«Oo, hellitatud sübariit!» ütles Volkov ja otsis paika, kuhu kübarat panna, kuid nähes kõikjal tolmuhaha, ei pannud seda kuhugi; ta lükkas sabakuue hõlmad laiali, et istet võtta, aga jäi pilku tugitoolile heites siiski seisma.

«Te pole veel üles tõusnudki! Mis öökuub see teil seljas on? Niisuguseid ei kanta enam ammu!» häbistas ta Oblomovit.

«See pole öökuub, vaid halatt,» ütles Oblomov ja mässis laiad hõlmad mõnusalt ümber keha.

«Olete ikka terve?» küsis Volkov.

«Mis terve!» vastas Oblomov haigutades. «Tervis on kehv! Vererõhk teeb vaeva. Ja kuidas teie käsi käib?»

«Minul? Pole viga: tervis ja tuju on hea — väga hea!» lisas noormees tunderõhuga.

«Kust te nii vara tulete?» küsis Oblomov.

«Rätsepa juurest. Vaadake, kuidas sabakuub istub,» ütles Volkov end Oblomovi ees keerutades.

«Väga hästi! Hea maitsega tehtud,» kiitis Ilja Iljits.

«Ainult miks ta tagant nii lai on?»

«See on ratsakuub — ratsasõiduks.»

«Ahah! Või nii! Kas te siis ratsutate?»

«Aga muidugi! Just sellepärast ma tänaseks sabakuuegi tellisin. Täna on ju esimene mai: me sõidame Gorjunoviga Jekaterinhofi. Ah! Teie vist ei teagi? Miša Gorjunov sai aukõrgendust — seepärast me täna paradeerimegi,» lisas Volkov suures vaimustuses.

«Ah nii!» ütles Oblomov.

«Temal on raudjas,» rääkis Volkov edasi, «neil on polgus raudjad, ja minul on must. Kuidas teie tulete: jalgsi või tõllaga?»

«Ei... tulegi,» ütles Oblomov.

«Ei tule esimesel mail Jekaterinhofi? Mis te ometi räägite, Ilja Iljits!» ütles Volkov imestunult. «Seal on ju kõik koos!»

«Kuidas siis kõik? Ei ole kõik!» vastas Oblomov laisalt.

«Tulge ikka, kallid Ilja Iljits! Sofja Nikolajevna ja Liidia sõidavad ainult kahekesi, kalessis on ju vastas ka väike pink: te võiksite siis nendega...»

«Ei, pingile ma ei mahu. Ja mis ma seal tegema hakkan?»

«Noh, kui tahate, Miša annab teile oma teise hobuse.»

«Jumal küll, mis ta kõik välja mõtleb!» ütles Oblomov peaaegu iseendale. «Mis teil nende Gorjunovidega on?»

«Ah!» ütles Volkov punastades. «Kas ütlen?»

«Õelgel!»

«Ega te ei räägi seda kellelegi, ausõna?» jätkas Volkov Oblomovi juurde sohvale istudes.

«Hea küll.»

«Ma olen Liidiasse armunud,» sosistas ta.

«Braavo! Kas kaua juba? Ta on tõesti kenakene.»

«Juba kolmat nädalat!» ütles Volkov sügava ohkega. «Ja Miša armastab Dašenkat.»

«Missugust Dašenkat?»

«Kus te ometi elate, Oblomov? Te ei teagi Dašenkat! Kogu linn on tema tantsust meeletu! Täna lähme Mišaga balletti vaatama; tema viskab lillekimbu. Mišat peab aitama: ta on alles arglik algaja... Oi, tuleb minna veel kameeliad otsima...»

«Kuhu veel? Aitab juba, tulge parem lõunale: ajame pisut juttu! Mul on kaks õnnetust...»

«Ei saa: ma lähen vürst Tjumenevi juurde lõunale; seal on kõik Gorjunovid ja tema ka, tema... Liidiake,» lisas ta sosinal juurde. «Miks te vürstist eemale olete jäänud? See on nii lõbus maja! Kui laialt seal elatakse! Ja suvilal! Lihtsalt upub lilledesse! Rõdu on juurde ehitatud — *gotique**. Suvel

* Gooti stiilis (prantsuse k.). Toim. märkus.

pidid tulema balletiõhtud, elavad pildid. Hakkate ka sinna käima?»

«Ei, ma arvan, et ei hakka...»

«Ah, milline maja! Tänavu talvel ei olnud kesknädalati kunagi alla viiekümne inimese, aga mõnikord tuli neid saja ringis kokku...»

«Jumal küll! Seal pidi siis põrguigav olema!»

«Kuidas nii? Igav? Mida rohkem rahvast, seda lõbusam! Ka Liidia käis seal, ma ei pannud teda siis tähele, aga äkki...»

Ma asjata küll unustada püüan
ja kirge tahan võita vaimuga...»

laulis ta ja istus kogemata tugitooli, kust ta aga kohe üles kargas ja hakkas rõivastelt tolmu pühkima.

«On teil aga igal pool tolmu!» ütles ta.

«Zahhari süü,» kaebas Oblomov.

«Noh, ma pean minema — Miša lillekimbuks kameeliad tooma,» ütles Volkov. «*Au revoir**.»

«Tulge õhtul teed jooma, pärast balletti: jutustate, mis seal kõik oli,» kutsus Oblomov.

«Ei saa, ma lubasin Mussinskite poole minna: täna on nende päev. Tulge kal! Tahate, ma tutvustan teid?»

«Ei, mis seal teha on?»

«Mussinskite juures? Armas aeg, seal käib ju pool linna koos. Mis seal teha on! See on niisugune maja, kus kõigest räägitakse...»

«Sellepärast ongi igav, et kõigest,» ütles Oblomov.

«Noh, minge siis Mezdrovide poole,» ütles Volkov vahele, «seal ei kõnelda muust kui ainult kunstist; seal on ainus jutt: Veneetsia kool, Beethoven, Bach, Leonardo da Vinci...»

«Alati üks ja sama, kui igav! Küllap nad on pedandid,» arvas Oblomov haigutades.

«Teie tahtmist ei saa! On siis vähe perekondi, kuhu minna? Nüüd on kõigil võõrustamispäevad: Savinovid pakuvad neljapäeviti lõunat, Maklašinid reedeti, Vjaznikovid pühapäeviti, vürst Tjumenev kolmapäeviti. Mul on kõik päevad kinni!» lõpetas Volkov säravi silmi.

«Ja teie viitsite päevast päeva nõnda ringi lasta?»

«Viitsitel — Mis seal viitsida? Väga lõbus on!» ütles Vol-

* Nägemiseni (prantsuse k.). *Toim. märkus.*

kov muretult. «Hommikul loed natuke, peab ju olema kõigege *au courant**, peab uudiseid teadma. Jumal tänatud, mul on niisugune teenistus, et pole vaja ametis käia. Ainult kaks korda nädalas istun pisut aega ja süön kindrali pool lõunat; siis sõidan sinna visiite tegema, kus pole tükk aega käinud; noh, ja siis... mõni uus näitlejanna, kord vene, kord prantsuse teatris. Varsti tuleb ooper, sinna võtan hooajapileti. Nüüd olen armunud... Tuleb suvi; Mišale lubati kuu aega puhkust, sõidame vahelduseks nende juurde maale. Seal peame jahti. Neil on suurepärased naabrid, korraldavad *bals champêtres***.

Käime Liidiaga metsa all jalutamas, paadiga sõitmas, lilli noppimas... Ah!...» Ta keerutas rõõmu pärast kannal ringi. «Aga nüüd ma pean minema... Jumalaga,» ütles ta ja püüdis asjatult ennast tolmunud peeglis eest ja tagant vaadata.

«Oodake,» katsus Oblomov teda kinni pidada. «Ma oleksin tahtnud teiega paarist tõsisest asjast kõnelda.»

«*Pardon****, pole aega,» vastas Volkov kärsitult. «Teine kord! Kas te ei tahaks minuga kusagile austreid sööma tulla? Siis võiksite rääkida. Lähme, Miša võõrustab.»

«Ei, minge jumala rahu,» vastas Oblomov.

«Jumalaga siis!»

Ta läks, aga pöördus tagasi.

«Kas te seda nägite?» küsis ta ja näitas kinnast, mis oli nagu valatud ümber käe.

«Mis see on?» küsis Oblomov aru saamata.

«*Uued lacets*****. Näete, kui hästi kokku tõmbab: pole vaja kahte tundi nõõbiga jännata; tõmbad paela — ja korras. Just alles Pariisist toodud. Tahate, ma toon teile ka prooviks ühe paari?»

«Hea küll, tooge,» vastas Oblomov.

«Ja vaadake seda, eks ole kena?» ütles ta brelokkide seast ühte välja otsides. «Murtud nurgaga nimekaart.»

«Ei saa aru, mis sinna on kirjutatud.»

«*Pr. — prince******, M. — *Michel*,» ütles Volkov; «liignimi Tjumenev ei mahtunud peale; selle kinkis ta mulle lihavõtteks muna asemel. Aga huvasti nüüd! *Au revoir*! Ma pean veel kümnesse kohta jõudma... Jumal, kui lõbus on ilmas elada!»

* Kursis (prantsuse k.). *Toim. märkus.*

** Vabaõhupidusid (prantsuse k.). *Toim. märkus.*

*** Vabandage (prantsuse k.). *Toim. märkus.*

**** Sidepaelad (prantsuse k.). *Toim. märkus.*

***** Vürst (prantsuse k.). *Toim. märkus.*

Ja ta kadus.

«Kümnesse kohta ühe päevaga — vaeseke!» mõtles Oblomov. «Ja see on elu!» Ta kehtis tublisti õlgu. «Mis jääb inimesest nõnda järele? Milleks ta küll ennast nõnda killustab ja pillab? Muidugi, pole ju halb korra teatris käia ja mõnesse Liidiasse armuda... ta on ju kenakene! Maal temaga lilli noppida ja paadiga sõita — hea küll; aga mitte ühe päevaga kümnesse kohta joosta — vaeseke!» lõpetas ta ja keeras end selili, tundes head meelt, et temal puuduvad niisugused tühised soovid ja ideed, et tema ei kola ühest kohast teise, vaid lebab siin paigal ning hoiab alal oma inimliku väärikuse ja rahu.

Uus kellahelin katkestas tema mõtiskluse.

Sisse astus uus külaline.

See oli tumerohelise sabakuuega härra; kuuel olid vapiga nõöbid, härral siledaks aetud lõug, ühetasasel nägu raamiv tume põskhabe, väsinud, kuid rahulikult iseteadev pilk, tublisti kurnatud nägu ja mõtlik naeratus.

«Tere, Sudbinski!» ütles Oblomov rõõmsalt. «Said suure surmaga kord ka vana ametivenna poole! Ära tule, ära tule ligi! Sa õhkad külma!»

«Tere, Ilja Iljitš! Ammu kibelesin tulema,» ütles külaline, «aga sa tead ju, missugune põrgulik töö meil on! Näed, terve kohvritäie pabereid viin aruandmiseks; ja praegugi, kui seal peaks midagi nõutama, kihutab käskjalg minu käsul siia. Mitte silmapilkugi pole enese päralt!»

«Sa alles lähed teenistusse? Miks nii hilja?» küsis Oblomov. «Sa läksid muidu ju kella kümneks...»

«Läksin küll; aga nüüd on teine lugu: nüüd ma sõidan kella kaheistkümneks.»

Sõitmist rõhutas ta eriti tugevasti.

«Ahaa! Hakkan taipama!» ütles Oblomov. «Osakonnaülem! Kas kaua juba?»

Sudbinski nikutas tähendusrikkalt pead.

«Lihavõttest saati,» ütles ta. «Aga koledal kombel on tööd! Kella kaheksast kaheistkümnenni kodus, kaheistkümnest viieni kantseleis, peale selle teen veel õhtul tööd. Pole enam inimeste hulka saanudki!»

«Hm! Osakonnaülem, või niil!» ütles Oblomov. «Soovin õnne! Vaata siis! Kord olime ühe kantselei ametnikud. Tuleval aastal kargad ehk juba riiginõunikuks.»

«Mine ikka! Jumalukene! Tänavu peaks küll «krooni»* kätte saama; mõtlesin, esitatakse «eeskujuliku» saamiseks, aga ma läksin ju teisele ametikohale: kaks aastat järgemööda ei saa...»

«Tule lõunale, joo me ametikõrgenduse terviseks!» ütles Oblomov.

«Ei saa, täna ma lähen abidirektori juurde lõunale. Nelja-päevaks peab ametlik aruanne valmis olema — koletu töö! Kubermangude andmeid ei või usaldada. Tuleb endal kõik nimekirjad üle kontrollida. Foma Fomitš on hoolikas mees: tahab kõik ise teha. Täna pärast lõunat võtamegi siis selle asja käsile.»

«Kas tõesti pärast lõunat ka?» küsis Oblomov uskmatult.

«Mis sina siis arvad? Oleks veel hästi, kui niipalju varem vabaks saaksin, et jõuaksin Jekaterinhofis ära käia... Jah, ma tulingi küsima: kas sa ei tahaks kaasa sõita? Ma tuleksin siis sinu poolt läbi...»

«Tervis on pisut hädine, ma ei saa!» vastas Oblomov nagu krimpsutades. «Pealegi on mul palju tegemist... ei, mina küll ei saa.»

«Kahjul!» ütles Sudbinski. «Ilm on nii ilus. Mõtlesin täna just pisut hinge tagasi tõmmata.»

«Noh, ja mis teie pool ka uudist on?» küsis Oblomov.

«O, nii mõndagi: kirja lõppu ei panda enam «Teie alandlikem teener», vaid «kõige austusega»; teenistuslehti ei tule enam kahes eksemplaris esitada. Me saame kolm lauda juurde ja kaks kubeneri käsundusametnikku. Meie komisjon likvideeriti... Nii mõndagi!»

«Jah, ja mis teevad meie endised töökaaslased?»

«Esiotsa ei midagi erilist; Svinkin kaotas ametliku toimiku ära.»

«Tõesti? Mis direktor tegi?» küsis Oblomov väriseval häälel. Vanade mälestuste mõjul tuli tal veel praegugi hirm peale.

«Käskis pühaderahad seni kinni pidada, kuni toimik üles leitakse. Toimik on tähtis: «Trahvirahad». Direktor arvab,» lisan Sudbinski peaaegu sosinal, «et ta kaotas... meelega.»

«Ei ole võimalik!» ütles Oblomov.

«Ei, eil! See on asjatu arvamine,» kinnitas Sudbinski iseteadvalt ja protežeerivalt. «Svinkin on tuulepea. Mõnikord arvutab sulle pagan teab mis summasid kokku, ajab kõik andmed segi. Ma olen temaga püstihädas. Aga midagi nii-»

* Püha Stanislavi II järgu ordutäht, millel oli keisrikrooni kujutis. Toim. märkus.

sugust — seda pole põhjust temast arvata... Seda ta ei teeks, ei, ei! Küllap see toimik vedeleb kusagil; kunagi tuleb välja.»

«Ah siis nõnda, et sina muudkui rabeled!» ütles Oblomov. «Teed tööd.»

«Kole, kole! Muidugi, Foma Fomitši taolise mehega koos on rõõm töötada: pühaderahast ta sind ilma ei jäta; isegi neid ei unusta, kes midagi ei tee. Kui aeg saab täis, esitab kohe «eeskujuliku» saamiseks; neile, kellel uus auaste või rist pole veel välja teenitud, neile nõutab raha...»

«Palju sina saad?»

«Palju ikka: tuhat kakssada rubla palka, seitsesada viiskümmend eraldi söögiraha, kuussada korteriraha, üheksasada abiraha, viissada sõiduraha ja ligi tuhat pühaderaha.»

«Noo, pagan võtaks!» ütles Oblomov asemelt üles karates. «On sul nii hea hääl või mis? Nagu itaalia laulja!»

«See pole veel midagi! Peresvetov saab näiteks lisapalka, aga tööd teeb vähem kui mina ja ei mõista mitte mõhkugi. Noh, muidugi, temal pole jälle nii head kuulsust. Minust peetakse väga lugu,» ütles Sudbinski tagasihoidlikult silmi langetades. «Minister olla hiljuti minu kohta öelnud, et ma olen ministeeriumi ehe.»

«Tubli!» ütles Oblomov. «Ainult see töö kella kaheksast kaheteistkümmeni ja kaheteistkümnest viieni ja peale selle veel kodus — oi-oi-oil!»

Ta kõngutas pead.

«Aga mis ma muidu tegema hakkaksin, kui ma teenistuses ei käiks?» küsis Sudbinski.

«Ükskõik mida! Loeksid, kirjutaksid...» ütles Oblomov.

«Ega ma ju praegugi muud ei tee, kui loen ja kirjutatan.»

«See on midagi muud; sa peaksid trükki andma...»

«Kõik ei saa ometi kirjanikud olla. Näiteks sina — sa ei kirjuta ju ka,» vastas Sudbinski.

«Selle-eest on mul mõis pidada,» vastas Oblomov ohtes. «Ma teengi praegu plaani, mõtlen mitmeid uuendusi ette võtta. Näen ränka vaeva... Aga sina teed võõrast, ja mitte oma tööd.»

«Mis parata! Peab tegema, kui tahad raha saada. Suvel puhkan: Foma Fomitš lubas mulle mingi komandeeringu välja mõelda... siis saan teekonnaraha viie posthobuse tarvis, päevaraha kolm rubla ja peale selle veel pühaderaha...»

«Küll sumavad!» ütles Oblomov kadedalt, ohkas siis ja vajus mõttesse.

«Raha on mul vaja: ma abiellun sügisel,» selgitas Sudbinski.

«Ära räägi! Kas tõesti? Kelle sa võtad?» küsis Oblomov osavõtlikult.

«Murasina, tõsijutt! Mäletad, nad elasid minu kõrval suvilas. Sa käisid ju minu juures teed joomas, küllap sa oled teda näinud.»

«Ei mäleta. On ta kena?» küsis Oblomov.

«Jah, päris armas. Lähme nende poole lõunale, kui tahad...»

Oblomov viivitas vastusega.

«Jah... hea küll... ainult et...»

«Tuleval nädalal,» ütles Sudbinski.

«Jajah, tuleval nädalal,» oli Oblomov rõõmuga nõus. «Mul pole ülikond veel valmis. Noh, ja on see hea partii?»

«Jah, isa on tegev riiginõunik; annab kümme tuhat kaasa-varaks, korter on kroonu oma. Ta annab poole meile: kaks-teistkümmend tuba; mööbel ka kroonu oma, küte ja valgustus samuti: võib elada...»

«Jaa, miks ei või! Muidugi! Kas sa näe Sudbinskit!» ütles Oblomov kerge kadedusemaiguga.

«Ma kutsun sind pulma, Ilja Iljitš, peiupoisiks: vaata, et sa tuleb...»

«Miks mitte, kindlasti!» ütles Oblomov. «Noh, aga kuidas Kuznetsov, Vassiljev ja Mahhov elavad?»

«Kuznetsov on juba tükk aega naisemees; Mahhov määrati minu kohale; Vassiljev viidi Poolasse üle. Ivan Petrovitš sai Vladimiri ordeni; Oleškin on nüüd tema ekstsellents.»

«Ta on tubli poiss ka!» ütles Oblomov.

«On küll, on küll; ta on seda väärt.»

«Väga tubli ja hea, rahuliku iseloomuga,» kiitis Oblomov.

«Ja väga abivalmis,» lisas Sudbinski, «ja tead, seda ta ka ei tee, et teeniks kannuseid, ajaks teistel midagi nurja, paneks neile jalga ette, trügiks kõrvale... ta aitab, niipalju kui saab.»

«Haruldane inimene! Teinekord juhtus, et tegid mõne vea; midagi jäi kahe silma vahele, ja sa ei toonud oma märkustes õiget arvamust või seadust ette — tema ei teinud numbrit, laskis ainult mõnel teisel ümber teha. Väga kena mees!» kinnitas Oblomov.

«Jah, aga meie Semjon Semjonõtš on küll parandamatu,» ütles Sudbinski. «Ainus asi, mida ta mõistab, on puru silma ajada. Tead, millega ta nüüd hiljuti hakkama sai: kuber-

mangust tuli kirjalik ettepanek ehitada nende hoonete juurde, mis meie kompetentsi kuuluvad, riigi vara kaitseks varaste vastu koerakuudid. Meie arhitekt, tubli, aus ja asjatundlik mees, koostas täiesti mõõduka eelarve; Semjon Semjonõtš leidis korraga, et see on liiga suur, ja — olgu andmed olla, mis üks koerakuudi ehitamine maksma läheb! Leidis seal oma kolmkümmend kopikat vahet ja tegi kohe märgukirja...»

Jälle kostis kellahelin.

«Jumalaga,» ütles ametnik; «jäingi kauaks lobisema, äkki on seal midagi vaja...»

«Istu veel,» hoidis Oblomov teda tagasi. «Muuseas, ma tahaksin sinuga nõu pidada, mul on kaks õnnetust...»

«Ei, ei, ma tulen parem varsti jälle,» ütles Sudbinski ja lahkus.

«Rabeleb, rabeleb kõrvust saadik töös, see kallis sõber,» mõtles Oblomov Sudbinskile järele vaadates. «Ja kõige muu jaoks maailmas on pime, kurt ja tumm. Aga ta teeb endale nime, tuleb aeg, kus ta omal käel asju ajab, aunimesid kokku kraabib... Seda nimetatakse meil ka karjääriks! Ja kui vähe on selleks tõelist inimest vaja: mõistust, tahet, tundeid — milleks seda? See on luksus! Ja ta elabki oma elu ära, ja nii palju temast jääb ärkamata... Seejuures teeb ta tööd, kella kaheteistkümnest viieni kantseleis, kella kaheksast kaheteistkümneni kodus — vaesekel!»

Ta tundis vagurat rõõmu, et tema võib kella üheksast kolmeni ja kella kaheksast üheksani kodus sohva peal olla, ja ta oli uhke, et temal pole vaja kuhugi minna aru andma ega pabereid kirjutama, et tema tunnetel ja kujutlusvõimel on täielik vabadus.

Nii ta filosoferis ja ei pannud tähelegi, et tema voodi ees seisis väga kõhn, väga mustaverd härra, nagu täis bakenbarde, vurrusid ja mokahabet. Tema rõivastus oli meelega lohakas.

«Tere, Ilja Iljitš!»

«Tere, Penkin; ärge tulge, ärge tulge ligi, teist õhkab külma!» ütles Oblomov.

«Oh, teie veidrik!» ütles Penkin. «Ikka endine, parandamatu, muretu laiskvorst!»

«Ja-ah, muretu küll!» ütles Oblomov. «Ma näitan teile kohe külavanema kirja: aina murrar pead, ja teie ütlete veel, et muretu! Kust te tulete?»

«Raamatukauplusest; käisin vaatamas, kas ajakirjad on

juba müügile tulnud. Kas te olete juba minu artiklit lugenud?»

«Ei.»

«Ma saadan teile, lugege!»

«Millest see on?» küsis Oblomov läbi pealetikkuva haigutuse.

«Kaubandusest, naiste emantsipatsioonist, ilusatest aprillililmadest, mis meile tänavu osaks said, ja uutest tulekaitse abinõudest. Miks te ometi ei loe? See on ju kõik meie igapäevane elu. Aga kõige karedamalt võitlen ma kirjanduse realistliku suuna eest.»

«Siis on teil palju tegemist?» küsis Oblomov.

«Jah, küll ja küll. Iga nädal kaks artiklit ajalehele, peale selle teen ilukirjanduse arvustusi, ja siis kirjutasin veel ühe jutustuse...»

«Millest?»

«Sellest, kuidas ühe väikelinna politseiülem elanikkudele vastu vahtimist annab...»

«Jah, see on siis küll realistlik suund,» ütles Oblomov.

«Eks ole?» kinnitas kirjanik rõõmustades. «Ma tulen siin välja järgmise mõttega ja tean, et see on uus ja julge: üks läbisõitja on peksmist pealt näinud ja kaebab kuberneriga kokku saades sellele. Kuberner annab sinnasõitvale juurdlusametnikule käsu muu hulgas ka selles asjas tõe jälile saada ning üldse politseiülemale isiku ja võimukasutamise kohta selgust muretseda. Ametnik kutsub kodanikud kokku, nagu uuriks ta kaubanduse olukorda, aga võtab seejuures ka politseiülemale küsimuse kõne alla. Ja mis teevad kodanikud? Kummardavad, naeravad ja ülistavad politseiülemat taevani. Ametnik hakkab asja muid teid pidi uurima ja saab teada, et kodanikud on koledad kelmid, müüvad riknenud kaupa, kasutavad valemõõtu ja valekaalusid, petavad isegi kroonut ja on üldse nii kõlvatud, et peksmine on päris õiglane karistus...»

«Niisiis on politseiülemale peks jutustuses nagu *fatum** antiiktragöödiates?» küsis Oblomov.

«Just nimelt,» haaras Penkin sellest kinni. «Teil on peent vaistu, Ilja Iljitš, te peaksite ise ka kirjutama! Aga ühtlasi olen ma saanud näidata ka politseiülemale omavoli ja lihtsarahva kõlblat langust, alamate ametnikkude tegevuse halba korraldust ja valjude, kuid seaduslike abinõude vajadust... Eks ole tõsi, see mõte on... üsna uus?»

* Saatus (ladina k.). Toim. märkus.

«Jah, eriti minule,» ütles Oblomov, «ma loen ju nii vähe...»

«Tõepoolest, teil pole siin üldse raamatuid näha!» ütles Penkin. «Aga ma palun jumalakeeli, lugege üks asi läbi; on valmimas suurepärase, võiks öelda, luulelugu: «Altkäemaksuvõtja armastus langenud naisterahva vastu». Autorit ma ei saa nimetada, see on alles saladus.»

«Millest see siis räägib?»

«Kogu meie ühiskonna liikumise mehhanism on seal paljastatud, ja seda luulelistes värvides. Kõiki vedrusid on puudutatud, kõik ühiskonnaredeli pulgad on läbi võetud. Autori poolt on kohtu ette kutsutud nõrga iseloomuga, kuid pahe-line rikas härrasmees ja terve kari teda koorivaid altkäemaksuvõtjaid; ja igas astmes langenud naisterahvad on samuti arvustamise all... prantslased, sakslased, eestlased... ja see kõik, see kõik... jahmatava, vapustava elu-truudusega... Ma kuulsin katkendeid... autor on suur-vaim! Selles suuruses on Dantet, on Shakespeare'i...»

«Või kohe nii kõrgele sihite!» imestas Oblomov end istu-kile ajades.

Penkin jäi korrastealt vait, taibates, et ta oli tõepoolest liiga kaugele läinud.

«Lugege läbi, küll te siis ise näete,» ütles ta juba ilma erilise õhinata...

«Ei, Penkin, ei hakka ma seda lugema.»

«Miks siis mitte? See tekitab kõmu, sellest hakatakse rääkima...»

«Las räägivad! Paljudel polegi ju muud teha kui rääkida. See on nende amet.»

«Lugege kas või uudishimu pärast!»

«Mis uudist mulle seal on?» vastas Oblomov. «Ja milleks nad seda kirjutavad: iseendale meelelahutuseks...»

«Kus siis ainult iseendale: tõetruudus on selles, loomu-truudus! Nii tõepärane, et naera puruks! Nagu elust maali-tud. Keda käsile võetakse, olgu see kaupmees, ametnik, ohvitser või linnavaht — nagu elusast peast ära trükitud!»

«Milleks nad vaeva näevad: kas nalja mõttes, et näe, kelle me ka võtame, ikka tuleb elutruu välja? Aga elu selles ometi ei ole: pole elu mõistmist, kaasaelamist, pole seda, mida teie seal humaansuseks nimetate. On ainult enese-armastus. Kujutatakse vargaid, langenud naisi just nii, nagu püütaks neid uulitsalt ja viidaks vangikotta. Nende jutus-tuses pole tunda «nähtamatuid pisaraid», seal on ainult sil-male nähtav toores naer ja tigidus...»

«Mida siis veel vaja on? See on ju suurepärase, mida te praegu ise ütlesite: see keev viha, sapine pahede jälitamine, põlastav naer langenud inimese üle... siin on kõik, mida vaja!»

«Ei, see pole kõik!» ütles Oblomov põlema süttides. «Kujuta varast, langenud naisterahvast või upsakat lollit, aga ära unusta seejuures inimest! Kuhu jääb inimlikkus? Te tahate ainult peaga kirjutada!» sisistas ta peaaegu. «Teie arvate, et idee puhul pole südant vaja? Ei, mõte viljastub ainult armastusest. Ulatage langenule käsi, et teda üles aidata, või nutke hõrdasti tema pärast, kui ta hukka läheb, aga ärge mõnitage teda. Armastage teda, leidke temas iseennast ja kohelge teda kui iseennast, siis hakkab ma teid lugema ja langetan teie ees pea...» ütles ta ja heitis jälle rahuli-kult sohvale. «Nad kujutavad varast ja langenud naist,» jät-kas ta siis, «aga inimese unustavad ära või ei mõista teda kujutada. Mis kunst see on või mis luulevärve te siit võisite leida? Piitsutage pahesid ja pori, aga ärge, palun, nõudke sellele luule õigusi!»

«Mis te siis tahate, et me peaksime loodust kujutama: roose, ööbikuid või härmast hommikut, samal ajal kui elu ümberringi keeb, kui kõik liigub? Meil on vaja üksnes ühis-konna alasti füsioloogiat; praegu pole aeg laulu lõõri-tada...»

«Inimest — näidake mulle inimest!» ütles Oblomov. «Ja armastage teda!»

«Liiakasuvõtjat, silmakirjateenrit, kroonuvarast või puu-päist ametnikku armastada — ole lahke! Mis te nüüd rää-gite! Kohe näha, et te kirjandusega tegemist ei tee!» läks ka Penkin ägedaks. «Ei, neid on vaja karistada, ühiskonnast ja kodanike hulgast välja tõugata...»

«Kodanike hulgast välja tõugata?» hakkas Oblomov kor-raga Penkini ees püsti tõustes ägedalt rääkima. «See tähendaks unustada, et selles kõlbmatust astjas on kunagi olnud ka ülevam säde, et ta on küll rikutud inimene, aga ikkagi inimene, seega sama, mis teie ise. Välja tõugata? Aga kui-das te saate teda inimkonnast, looduse rüpest, jumala armust ja heldusest välja tõugata?» lausa karjus ta välkuvi silmi.

«Või kohe nii kõrgele sihite!» imestas nüüd Penkin oma-korda.

Oblomov sai aru, et ka tema oli liiga kaugele läinud. Ta jäi vait, seisis veel silmapilgu, haigutas ja sirutas end tasa-pisi sohvale.

Mõlemad süvenesid vaikusse.

«Mida te loete?» küsis Penkin.

«Mina... enamasti ikka reisikirjeldusi.»

Jälle vaikus.

«Noh, kas loete selle luuleloo läbi, kui ta ilmub? Ma võin teile tuua...» ütles Penkin.

Oblomov tegi peaga eitava liigutuse.

«Ma saadan teile siis oma jutustuse?»

Oblomov noogutas nõus olles.

«Nüüd pean ma küll trükikotta minema!» ütles Penkin.

«Teate, miks ma teie poole tulin? Ma tahtsin teid Jekaterinofi kaasa kutsuda; mul on kaless. Ma pean homseks sellest rahvapeost lehte kirjutama; jälgiksime üheskoos; mida mina ei märka, ütlete ehk teie mulle; koos oleks lõbusam. Sõidame...»

«Ei, ma pole päris terve,» ütles Oblomov nagu krimpstades ja endale vaipa peale võttes. «Ma kardan niiskust, maa pole veel tahenenud. Aga kui te tuleksite täna minu poole lõunat sööma, ajaksime juttu... Mul on kaks õnnetust rääkida...»

«Ei, kogu toimetus lõunastab täna «Saint-George'is», sealt sõidamegi koos rahvapeole. Öösel pean valmis kirjutama ja valgehakul juba trükikotta saatma. Nägemiseni!»

«Nägemiseni, Penkin!»

«Õösi kirjutada,» mõtles Oblomov; «millal siis magada saab? Aga oma viis tuhat teenib aastas ära! Priske kannikas! Ainult et kogu aeg kirjutada, mõtteid ja tundeid tühiste asjade peale raisata, vahetada oma tõekspidamisi, müüa oma mõistust ja kujutlusvõimet, vägistada oma loomust, rabelda, põleda, vahutada, vahetpidamata kuhugi liikuda, ilma et sa teaksid, mis on rahu... Ja aina kirjutada, kirjutada nagu ratas, nagu masin: kirjuta homme, kirjuta ülehomme; tulevad pühad, tuleb suvi — ja sina muudkui kirjuta! Millal siis peatus või puhkus tuleb? Vaesekel!»

Ta pööras pilgu laua poole, mis oli hästi lage, ja tint oli seal kuivanud ja sulge polnud näha; ning ta meel läks rõõmsaks, et tema võib muretult lamada nagu rinnalaps, et ta ei pilli end, ei müü endast midagi...

«Aga külavanema kiri, ja korter?» tuli talle äkki meelde ja ta hakkas mõtlema.

Kuid juba helistati jällegi.

«Mis pidupäev see mul täna õige on?» ütles Oblomov ja jäi ootama, kes nüüd tuleb.

Sisse astus ebamäärases vanuses, ebamäärases näoga

mees, just nendes aastates, kus on raske vanust kindlaks teha; ei ilus ega inetu, ei pikk ega lühike, ei musta ega valget verd. Loodus polnud talle teravaid, silmatorkavaid tundemärke andnud, ei häid ega halbu. Paljud nimetasid teda Ivan Ivanõtsiks, teised Ivan Vassilõtsiks, kolmandad Ivan Mihhailõtsiks.

Ka tema liignime mäletati mitut moodi: ühed ütlesid, et ta olevat Ivanov, teised pidasid teda Vassiljeviks või Andrejeviks, kolmandate meelest oli ta Aleksejev. Kui mõnele vöörale, kes teda esimest korda nägi, öeldigi tema nimi, unustas ta selle kohe, nagu ta ka tema näo unustas; ja kõik, mis ta ütles, jäi tähele panemata. Tema kohalolek ei andnud seltskonnale midagi juurde, nagu tema puudumine selgelt midagi ära ei võtnud. Mõtteeravust, originaalsust ja muid iseärasusi tal ei olnud, nii nagu tal polnud ka väliselt erilisi tundemärke.

Võib-olla oleks ta osanud jutustada, mis ta nägi või kuulis, ja vähemalt sellegagi teiste tähelepanu köita, kuid ta polnud kusagil käinud: sündimisest saadik polnud ta Peterburist jalagagi välja saanud; järelikult kuulis ja nägi ta ainult seda, mida teised juba teadsid.

Kas niisugune inimene on sümpaatne? Kas ta armastab, vihkab või kannatab? Küllap ta ikka peaks armastama, ja ka vihkama ja kannatama, sest sellest ei pääse keegi. Aga tema saab koguni sellega hakkama, et armastab kõiki. Leidub selliseid inimesi, kelles sa ei suuda kuidagi vaenu ega kättemaksuhimu äratada, tee mis tahes. Teed sa nendega, mis teed, nemad hoiavad ikka ligi. Tõtt-öelda, ka nende armastus on niisugune, et kui seda pügalatega mõõta, siis ei tõuse see kunagi tulisuse kraadini. Nende kohta öeldakse küll, et nad armastavad kõiki ja on seepärast head inimesed, aga õigupoolest ei armasta nad kedagi ja on head üksnes sellepärast, et nad ei ole pahad.

Kui niisuguse inimese juuresolekul kerjusele armuandi antakse, siis annab ka tema oma veeringu, kui aga palujat sõimatakse ja ära aetakse või tema üle naerdakse, siis sõimab ja naerab ka meie mees ühes teistega. Rikkaks ei või teda nimetada, sest ennemini on ta vaene kui rikas, kuid ka päris vaeseks ei saa teda pidada, sest paljud on temast veel vaesemad.

Tal on oma kindel aastasissetulek — kolmesaja rubla ringis; peale selle teenib ta kusagil väikesel kohal, kus ta ka väikest palka saab: puudust ta ei kannata ja raha ta kel-

leltki laenama ei pea, kuid veel vähem tuleb kellelgi mõt-
tesse tema käest laenama minna.

Teenistuskohal pole tal oma kindlat, alalist tööd, sest kaasteenijad ja ülemused pole kuidagi osanud tähele panna, mida ta paremini, mida halvemini teeb, et sellele vastavalt kindlaks määrata, milleks ta õieti sobiv on. Annad talle seda või teist teha, ikka teeb ta selle nõnda ära, et ülemus on alati kimbatuses, mida tema tööst arvata; vaatab, vaatab, loeb, loeb ja ütleb lõpuks: «Jätke siia, ma vaatan veel pärast... vist on kõik nii, nagu peab.»

Kunagi ei taba tema näol ei mure ega unistuse jälge, mis näitaks, et ta antud momendil iseendaga aru peab; kunagi ei näe ka seda, et ta mõnele enesest väljaspool olevale asjale uuriva pilgu suunaks, et seda edaspidi teadmiseks võtta.

Tuttav saab temaga uulitsal kokku. Ja küsib: «Kuhu nüüd?» Tema vastab, et läheb teenistusse, kauplusesse või kellelegi külla. «Tulge parem minuga kaasa,» ütleb tuttav, kes läheb posti viima, või rätsepa juurde, või lihtsalt jalutama, — ja tema tulebki kohe kaasa, läheb rätsepa juurde, posti viima ja jalutab otse vastupidises suunas sellele, kuhu ta minema pidi.

Vaevalt keegi peale ta oma ema märkas ta ilmaletulekut, tema elu jooksul märkavad teda väga vähesed ja kindlasti ei märka keegi, kuidas ta siitilmast kaob; keegi ei küsi ta järele, keegi ei kahetse teda ja keegi ei tunne tema surmast rõõmu. Tal pole ei sõpru ega vaenlasi, ainult suur hulk tuttavaid. Võib-olla äratub ainult matuserong mõne möödamineja tähelepanu, nii et see esimest korda tema umbmäärast isikut ettenähtud pealangatamisega austab; mõni uudishimulik ruttab ehk isegi leinarongi etteotsa, et surnu nime küsida, kuid unustab selle järgmisel silmapilgul.

See Aleksejev, Vassiljev, Andrejev või ükskõik, kuidas teda nimetada, on tervenisti mingi puudulik, umbmäärane vihje nimetule rahvamassile, tema tume vastukaja, ähmane vastuhelk.

Isegi Zahhar, kes poes või värvavas peetud koosolekutel ja avalikel arutlustel oma härra külalisi mitmel moel iseloomustas, oli alati hädas, kui järg jõudis, noh, ütleme — Aleksejevi kätte. Ta mõtles kaua, otsides tema välimusest, kõneviisist või iseloomust mingit kanti või nukki, millest kinni hakata, kuid lõpuks lõi ta käega ja ütles nii: «Sel põle ei saba ega sarvi, ei nägu ega tegu.»

«Oo!» ütles Oblomov tervituseks. «Teie, Aleksejev! Tere!

Kust te tulete? Ärge tulge ligi, ärge tulge; ma teile kätt ei anna, teist õhkab külma.»

«Mis te räägite, pole ju külma! Ma ei kavatsenud küll täna siia tulla,» ütles Aleksejev, «aga Ovtšinini tuli vastu ja viis oma poole. Ma tulin nüüd teile järele, Ilja Iljits.»

«Kuhu siis?»

«Ovtšinini poole, lähme! Seal on Matvei Andreitš Aljanov, Kazimir Albertõtš Phailo, Vassili Sevastjanõtš Kolõmjagin.»

«Milleks nad sinna kokku tulid ja mis nad minust tahavad?»

«Ovtšinini kutsub teid lõunale.»

«Hm! Lõunale...» kordas Oblomov häält tõstmata.

«Ja pärast lähme kõik Jekaterinhofi: nad käskisid öelda, et teie üürisite kalessi.»

«Ja mis seal siis tegema hakatakse?»

«Seal? Seal on ju täna rahvapidu. Kas teie siis ei teagi: täna on esimene mai.»

«Istuge korraks, mõtleme natuke...» ütles Oblomov.

«Tõuske üles! Pange riidesse!»

«Oodake ometi: praegu on veel vara.»

«Kus ta vara on! Nad palusid kella kaheteistkümne ajal; lõunat sööme varem, nii kella kahe paiku, ja siis — rahva-
peole. Lähme ruttu! Kas lasen teile riided tuua?»

«Mis riided? Ma pole veel silmigi pesnud.»

«Siis peske!»

Aleksejev hakkas toas edasi-tagasi kõndima, siis seisatas pildi ees, mida ta oli tuhat korda ennegi näinud, heitis pilgu aknast välja, võttis riulilt nipsasjakese, pööras teda käes, vaatles igast küljest ja pani jälle tagasi, siis hakkas ta tasakesi vilistades uuesti kõndima — ikka selleks, et Oblomov saaks segamatult üles tõusta ja silmi pesta. Nõnda kulus oma kümme minutit.

«Mis te mõtlete?» küsis Aleksejev äkki.

«Mis on?»

«Ikka alles lamate?»

«Kas peab siis üles tõusma?»

«No muidugi! Meid oodatakse. Te tahtsite ju kaasa tulla.»

«Kuhu? Mina pole kuhugi tahtnud tulla...»

«Ilja Iljits, just praegu ütlesite, et lähme Ovtšinini juurde lõunale ja pärast Jekaterinhofi...»

«Selle röske ilmaga peaksin mina sõitma? Ja mis mul seal nägemata on? Näe, keerab veel vihmale, ilm on sombune,» ütles Oblomov laisalt.

«Taevas pole pilveraasugi, vihm on teie ettekujutus. Som-bune on sellepärast, et teil on aknad teab mis ajast pese-mata. Nad on mustad, lihtsalt mustad! Jumala õhkagi sealt läbi ei näe, pealegi on üks kardinapool ees.»

«Eks minge katsuge sellest Zahhari kuuldes viiksutada, kohe soovitab ta naistekarja kohale kutsuda ja ajab terveks päevaks kodunt välja!»

Oblomov vajus mõttesse, Aleksejev aga toksis sõrmeots-tega vastu lauda, mille ääres ta istus, lastes pilgul hajameel-selt mööda seinu ja lage uita.

«Mis me siis teeme? Kas lähme? Kas panete riidesse või jäätegi nii?» küsis ta mõne aja pärast.

«Mis siis on?»

«Aga Jekaterinhof! . . .»

«Mis teil seal Jekaterinhofis põleb?» ütles Oblomov paha-selt. «Kas teil siin ei kõlba istuda? On siin külm või paha õhk, et te kogu aeg aknast välja vahite?»

«Ei, teie juures on mul alati hea, ma olen väga rahul,» ütles Aleksejev.

«Kui siin on hea olla, milleks siis kuhugi mujale kippuda? Jääge parem terveks päevaks siia, sööge siin lõunat, aga õhtul — no jumal kaasa! . . . Ah jaa, ma unustasin: mina ei saagi kodunt ära minna! Tarantjev tuleb ju minu poole lõu-nale: täna on laupäev . . .»

«Kui lugu on nõnda . . . hea küll siis . . . nagu te . . .» ütles Aleksejev.

«Ega ma teile oma asjadest pole veel rääkinud?» küsis Oblomov nüüd elavalt.

«Missugustest? Ei tea,» vastas Aleksejev ja vahtis talle laial pilgul otsa.

«Milleks ma muidu siin nii kaua laman! Laman ja mõtlen kogu aeg, kuidas hädast välja rabelda.»

«Mis siis on?» küsis Aleksejev, püüdes kokkunud nägu teha.

«Kaks õnnetust! Ei tea kohe, mis teha.»

«Mis need siis on?»

«Korterist aetakse välja; kujutage ette — peab ära kolima: lammutamine, sekeldamine . . . hirmus on selle peale mõelda! Ma olen kaheksa aastat siin elanud. Ja nüüd teeb peremees mulle niisuguse tüki, ütleb, et: kolige aga välja ja ruttu!»

«Ah ruttu ka veel! Ju tal siis vaja on, kui ta kiirustab. Kolimine on kole küll; kolimisega on alati palju tüli,» ütles

Aleksejev. «Asjad kaovad ära või lähevad katki . . . väga tüütu! Ja teil on nii kena korter . . . mis te maksate?»

«Kust ma teise niisuguse saan,» kurtis Oblomov, «ja veel ülepeakaela! See on kuiv ja soe korter, maja on rahu-lik: ainult üks kord on vargad käinud! Lagi pole küll suurem asi: krohv on pragunenud, aga kaela siiski ei kuku.»

«Mis sa kostad!» ütles Aleksejev pead kõngutades.

«Mismoodi seda asja sättida, et ei peaks kolima,» arutas Oblomov endamisi.

«Kas teil üürileping on?» küsis Aleksejev ja vaatas toa maast laeni üle.

«Jah, aga lepingu aeg on täis; ma olen nüüd kuukaupa üüri maksnud . . . ei mäleta küll, mis ajast peale.»

«Mis te nüüd siis ise arvate?» küsis Aleksejev pärast üürikest vaikimist. «Kolite välja või jääte siia?»

«Ei oska midagi arvata,» ütles Oblomov. «Ma ei taha selle peale mõeldagi. Las Zahhar nuputab ise midagi välja.»

«Aga mõnele meeldib kangesti kolida,» ütles Aleksejev. «See on nende meelest suur lõbu, kui uude korterisse saa-vad . . .»

«Noh, las need «mõned» siis kolivad! Mina ei kannata mingisuguseid muudatusi! Jah, see korter on veel tühine asi!» ütles Oblomov. «Aga vaadake, mis külavanem mulle maalt kirjutab! Ma näitan teile kohe kirja . . . kus ta's nüüd on? Zahhar, Zahhar!»

«Ossa püha jumalaema!» hakkas Zahhar oma toas kähi-sema ja kargas ahjult maha. «Millal küll jumal mind siit ilmast koristab!»

Ta astus tuppa ja vaatas tuhmil pilgul härrale otsa.

«Miks sa kirja üles ei otsinud?»

«Kust mina teda otsin? Ma ei teagi, misukest kirja te tahte. Ma ei mõista ju lugeda.»

«Otsima pead ikka!» ütles Oblomov.

«Teie ise lugesite eile õhta mingit kirja, ja pärast põle ma teda enam näind,» ütles Zahhar.

«Kus ta siis on?» kurjustas Oblomov. «Ära ma pole teda söönud. Ma mäletan väga hästi, et sina võtsid ta minu käest ja panid kuhugi. Ja nüüd vaata, kus ta on!»

Ta raputas vaipa: kiri kukkus selle voltide vahelt põran-dale.

«Nõnda te ajate kõik minu süüks! . . .» — «Noh, noh, mine, mine juba!» — karjusid Zahhar ja Oblomov ühteagu teineteise peale.

Zahhar läks ära ning Oblomov hakkas kirja lugema, mis oli just nagu taariga hallile paberile kirjutatud ja millel oli pruunist lakist pitsar peal. Kahvatud kobakad tähed suundusid pidulikult rongkäigus, üksteisest aupaklikult kauguses, poolviltu paberi ülemisest nurgast alumise poole. Seda protsessiooni katkestas mõnes kohas suur kahvatu tindiplekk.

«Armuline härra,» luges Oblomov, «teie ausus, meie isa ja toitja Ilja Iljitš...»

Ta jättis mõned tervitused ja kõige hea soovimised vahele ning luges poole pealt edasi:

«Annan armulisele härrale teada, et sinu mõisas, meie kallid leivaisa, on kõik hääs korras. Juba viiet nädalit põle vihma: küllap me miskit moodu oleme jumala meelt pahandand, et vihma põle. Niisugust põuda ei mäleta vanad ätid ka mitte; suivilil kõrbeeb, justkui oleks tuli üle käind. Talivilja häävitasid paiguti ussid, paiguti varased külmad; pidime muist suivilja alla kündma, aga ei tea, kas kasub kõrt või ei? Ehk halastab armuline jumal armulise härra pääle, enestest me ei hooli, kui kõngemegi. Jaanipäeva eeli kargas veel kolm meest ära: Laptev, Balotšov ja pärast läks veel sepa poeg Vaska. Ma saatsin naised meestele järele, aga need ei tulnud ka tagasi, kuulukse elavat Tšelkis, ja sinna sõitis mu vader, kes Verhljovost pärit: valitseja saatis ta sinna, et sinna pidada üks võeramaa sahk toodama ja seda saha ta siis valitseja käsul vaatama läsksi. Ma panin vaderile ärakarand mehed kah südame pääle; kaebasin ispravnikule ka; see ütles: «anna kirjalikult sisse, siis võetakse kõik abinõud tarvitusele, et mehed vastavalt oma elukohtadele tagasi toimetataks,» ja pääle selle ei öölnud enam midagi, ehk küll mina maani kummardasin ja pisarsilmi palusin, aga tema kargatas kõigest kõrist, et: «kau minema! Sulle ööldi, et saab täidetud, anna aga kirjalikult sisse!» Aga kirjalikult ma põle sisse annud. Ja tööle palgata põle siin kedagi: kõik on Volga pääle läind, laevade pääle tööle, — nii rumalaks on see rahvas siin läind, isake, leivaisa Ilja Iljitš! Tänavu meil linariiet laadale viia ei ole: kuivatise ja pleekaia panin lukku ja Sõtšugi ööd-pääva juurde valvama: tema on kaine mees; ja et ta härraste asju ei käppaks, siis valvan ise ööd-pääva tema järele.

Teised joovad koledal kombel ja paluvad, et rendi pääle lastaks. Maksuvõlgadest on puudujääk: tänavu saame sissetulekut saata, meie isake ja heategija, tuhande või paari jägu vähäm kui läind aastal, kui aga põud kõike ära ei häävita, siis saadame, millest armulisele härrale käesolevaga teatame.»

Järgnesid truudusekinnitused ja allkiri: «Ise oma käega nime alla teinud sinu külavanem, kõige alandlikum ori Prokofi Võtjaguškin.» Kirjaoskamatusse pärast seisis seal rist. «Sellesama külavanema sõnad pani kirja tema naisevend Djomka Krivoi.»

Oblomov vaatas kirja lõppu.

«Kuupäeva ja aastat ei ole,» ütles ta, «vist on kiri möödunud aastast saadik külavanema käes seisnud; siin on ju niihästi jaanipäev kui ka põud kõne all! Alles nüüd ärkas!»

Ta jäi mõttesse.

«Jah,» arutles ta. «Mis te ise arvate? Ta pakub «tuhande või paari jägu vähäm». Kui palju siis veel järele jääb? Kui palju ma üldse mineval aastal sain?» küsis ta Aleksejevile otsa vaadates. «Kas ma teile tol korral ei öelnud?»

Aleksejev tõstis silmad lakke ja mõtles.

«Peab Stolzilt küsima, kui ta tuleb,» arutles Oblomov edasi, «vististi seitse-kaheksa tuhat... paha, kui üles ei kirjuta! Ja nüüd sunnib ta mind kuuega leppima! Ma suren ju nalga! Mis sellest ka süüa saab?»

«Kas on mõtet nii kangesti muretseda?» ütles Aleksejev. «Ei maksa kunagi meelt heita. Aeg kõik asjad arutab!»

«Te kuulsite ju, mis ta kirjutab? Selle asemel, et natuke raha saata, et mu meelt kergendada, teeb ta nagu pilkeks mulle veel muret juurde! Ja nõnda iga aasta! See ajab mind lihtsalt endast välja! «Tuhande või paari jägu vähäm!»»

«Jah, see on suur vahe küll!» ütles Aleksejev. «Kaks tuhat pole naljaasi! Räägitakse, et Aleksei Loginõtš pidada sel aastal ka ainult kaksteist tuhat saama — senise seitsmeteistkümneme asemel.»

«See on ikkagi kaksteist, ja mitte kuus,» ütles Oblomov vahele. «See külavanem ajab oma kirjaga mu tuju täiesti mokka. Kui lähebki tõesti kõik nõnda — põud ja ikaldus, mis sellest siis enneaegu kurta?»

«Jah... seda küll...» nõustus Aleksejev; «seda poleks pidanud tegema, aga mis delikaatsust võib talumehelt oodata? Ega see ei saa millestki aru.»

«Jah, mis teie minu asemel teeksite?» küsis Oblomov

Aleksejevile ootavalt otsa vaadates ja õrna lootust hellitades, et ehk mõtleb teine midagi välja, mis teda rahustaks.

«Peab mõtlema, Ilja Iljitš, nii paugupealt ei oska vastata,» ütles Aleksejev.

«Kui kirjutaks kubernerile?» arutas Ilja Iljitš mõtlikult.

«Kes on teil kuberneriks?» küsis Aleksejev.

Ilja Iljitš ei vastanud ja vajus mõttesse. Ka Aleksejev ei pärinud enam ja murdis millegi üle pead.

Kirja peos kokku kägardades võttis Oblomov pea käte vahele, kuna ta küünarnukid põlvedele toetas; nõnda istus ta tükk aega, piinatuna rahutute mõtete rüsinast.

«Kui Stolz ometi rutemini tuleks!» ütles ta. «Ta kirjutab, et varsti tuleb, aga ise kolab pagan teab kus ringil! Tema ajaks asjad joonde.»

Jälle vajus ta norgu. Mõlemad vaikisid hulk aega. Viimaks ärkas Oblomov esimesena mõtetest.

«Selge, mis siin tuleb teha!» ütles ta otsustavalt ning oli peaaegu valmis voodist üles tõusma. «Ja seda hästi ruttu, mis siin enam venitada... Esiteks...» Samal silmapilgul kostis esikust nii äge uksekella helin, et Oblomov ja Aleksejev võpatasid, Zahhar aga sedamaid ahju pealt maha kargas.

III

«On ta kodus?» küsis keegi esikus valjusti ja jõhkral toonil.

«Kus ta's sel ajal peaks olema?» vastas Zahhar veel jõhkramal toonil.

Sisse astus umbes neljakümneaastane kogukate meeste tõu esindaja: pikk, turja ja kere poolest toekas, näojooned jämedad, pea suur, kael tugev ja lühike, huuled paksud, silmad suured ja pungis. Juba pealiskaudnegi pilk sellele inimesele sünnitas mulje millestki toorest ja räpasest. Oli ilmne, et ta ei ajanud rõivastuses peenust taga. Iga kord ei õnnestunud teda ka puhtaks aetud lõuaga näha. Kuid talle endale oli see nähtavasti ükskõik: ta ei häbenenud oma ülikonda ja kandis seda omamoodi küünilise vääriskusega.

See oli Mihhei Andrejevits Tarantjev, Oblomoviga ühe kandi mees.

Tarantjev suhtus kõigesse pahura põlglikkusega, oli vaevalik kõige ümbritseva vastu, valmis kõike ja kõiki kiruma, nagu oleks ta mees, kellele on ülekohtuselt liiga tehtud, või nagu poleks ta mõne väärtomaduse poolest tunnustamist

leidnud, või lõpuks — nagu oleks tal saatusest tagakiusatud kange iseloom, mis ei taha heaga, noruspäi alistuda.

Tema liigutused olid julged ja hoogsad, ta rääkis valjusti, sõakalt ja enamasti ikka pahaselt; kaugelt kuulates kostis see, nagu sõidaks kolm tühja vankrit üle silla. Kellegi juuresolek ei pannud teda häbenema, sõnadest ei tulnud tal kunagi puudu, ja üldse oli ta kõigi vastu jäme, sõbrad kaasa arvatud, just nagu oleks ta pidevalt püüdnud muljet jätta, et ta kellegagi rääkides või tema juures koguni lõunat ja õhtustki süües teeb talle suurt au.

Tarantjevile oli kaval ja vilgas mõistus; keegi teine ei osanud nii hästi arutada mõnd eluolulist probleemi või segast juriidilist küsimust: kohe leidis ta sel või teisel juhul sobiva tegevusteororia ja oskas peenelt vajalikke tõestusi esitada, kasjuures ta lõpuks enamasti sellele veel jämedusi ütles, kes tuli temalt nõu küsima.

Ise aga oli ta kantseleis kirjutaja, ja nagu ta sellesse ametisse juba kahekümne viie aasta eest oli asunud, nii ta sinna ka jäi, kuni juuksed halliks läksid. Ei talle enesele ega kellegi teisele ei tulnud kunagi mõtet, et ta peaks kõrgemale jõudma.

Asi oli nimelt selles, et Tarantjev oli meister ainult rääkima; sõnades tegi ta kõik lihtsait ja lühidalt selgeks, eriti kui oli mõni võõras asi ajada; aga kui oli vaja sõrmegi liigutada, paigast liikuda, ühesõnaga, rakendada tegelikult omaloodud teooriat, seda praktiliselt kasutada, ilmutada ettevõtlikkust ja kiirust, siis sai temast kohe sootuks teine inimene; siis polnud temast abi; kõik oli talle korraga raske, ta tervis ütles üles, tal oli piinlik, tal tuli mõni teine asi vahele, mille ta samuti lõpule viimata jättis, või kui ta seda teha katsus, siis jumal hoidku, mis sellest välja võis tulla! Nagu laps: kord jäi tal midagi silmapaari vahele, kord ei teadnud ta kõige tühisemat asja, jäi omadega hiljaks, ja lugu lõppes sellega, et ta lõi poole peal käega või hakkas asjaga teisest otsast pihta, ajades selle nii vussi, et seda enam parandada ka ei saanud, ja lõpuks sõimas ta veel pealegi.

Tema isa, kes oli vanal heal ajal provintsis kohtukirjutaja olnud, oleks pidanud pojale parandama võõraste asjade ajamise kunsti ja oskuse ja peale selle veel oma tööpõllu, kus ta ise oli eduka teenistuskäigu läbi teinud; kuid saatuse tahtis teisiti. Isa, kes oli kord läbi häda ja viletsuse venekeelse kirjaoskuse kätte saanud, ei tahtnud, et poeg ajast maha jääks, ja mõtles talle õpetada muudki kui keerukate

asjade ajamist. Ta laskis poisil kolm aastat papi juures ladina keelt õppida.

Andekas poiss sai kolme aastaga ladina morfoloogia ja süntaksi kätte ning hakkas juba Cornelius Neposest aru saama, kuid siis leidis isa, et nendest teadmistest on küllalt, et juba nüüdki on poeg nende teadmiste tõttu vanast põlvest suure sammu võrra ees ja et edasiõppimine võiks ameti ainult takistuseks olla.

Kuueteistkümnepäevane Mihhei ei teadnud, mida oma ladina keelega peale hakata, ja kippus seda oma isakodus tasapisi unustama; aga oodates aega, millal ta võiks maa- või kreisikohtu istungitest osa võtta, tegi ta kõik isa kodused peod kaasa, ja selles koolis, avameelsete jutuajamiste õhkkonnas, omandas noormehe mõistus teist laadi tarkuse viimased peensused.

Nooruse vastuvõtlikkusega kuulas ta isa ja tema töökaaslaste jutustusi mitmesugustest tsiviil- ja kriminaalasjadest, huvitavatest juhtudest, mis nende vanaaegsete kohtukirjutajate käest läbi olid käinud.

Kuid sellest kõigest polnud kasu. Mihheist ei saanud osavat asjatundjat ega kavalat nökkemeest, ehk küll kõik isa püüded sinnapoole sihtisid, ja neid oleks vahest krooninud edugi, kui saatus poleks vanamehe kavatsustest kriipsu läbi tõmmanud. Tõepoolest, Mihhei omandas juba isa vestlustest teooria, nüüd oleks seda vaja olnud tegelikult kasutama hakata, kuid isa surma tõttu ei saanud pojast kohtuametnikku: üks heategija viis ta Peterburi, ostis talle kusagil departemangus koha ning unustaski ta sinna.

Nõnda jäi Tarantjev surmani ainult teoreetikuks. Peterburis teenides polnud tal midagi peale hakata ei oma ladina keelega ega oma peene teooriaga, kuidas asju oma tahtmist mööda õigeks või kõveraks väänata; ometi kandis ja tundis ta endas uinuvat jõudu, mis oli soodsate olude puudumisel alaliseks tegevusetusele määratud, ilma et oleks olnud lootust avaldumiseks, just nagu muinasjuttudeski mõni paha vaim on suletud nõiutud müüride vangistusse, kus tal pole võimu kurja teha. Võib-olla just see kasutu jõu tunnetamine tegigi Tarantjevi jõhkraks, pahasoovlilikuks, ikka tige-daks ja mõnavaks.

Kibeduse ja põlgusega suhtus ta oma praegusesse tegevusse — paberite ärakirjutamisse, kaustade õmblemisse jm. Kauguses naeratas talle viimane lootus: viinarentnikuna raha teenima hakata. Selles nägi ta ainust elukutset, mis oleks võinud edukalt isa poolt pärandatud, kuid saamata jää-

nud ameti aset täita. Ja selle teenistuse ootuses rakendas ta seni isalt saadud elu- ja tegevusetooriat, mis seisnes kavaldamises ja altkäemaksu võtmises ja mis polnud provintsis oma õiget ja kohast tööpõldu leidnud; ta hakkas seda ametialase tegevuse puudumisel tarvitama kõikjal oma igapäevases armetus Peterburi-elus, nii et see salamahti tungis ka sõpradevahelisse läbikäimisse.

Hinge poolest, teoreetiliselt, oli ta altkäemaksuvõtja, ja kuna ta asjade ajamiste ja abipalujate puudusel seda ametlikult teha ei saanud, siis võttis ta kavalal kombel altkäemaksu oma kaasteenijatelt ja sõpradelt, jumal teab, kuidas ja mille eest: sundis neid, kus vähegi sai, küll kavaluse, küll peale-tükkivusega ennast kostitama, nõudis kõigilt teenimatut lugupidamist, noris riidu. Kulunud ülikond ei teinud teda kunagi kohmetuks, küll aga võis ta rahu rikkuda teadmine, et täna ei oota teda kusagil rikkalik lõunasöök hea hulga viina ja veiniga.

Seetõttu etendas ta oma tutvuskonnas suure vahikoera osa, kes haugub kõigi peale, ei lase kellelgi end liigutada, napsab aga juba õhust kinni iga lihatüki, ükskõik, kelle poolt see visatakse.

Niisugused olid need kaks meest, kes Oblomovit kõige agaramalt külastasid.

Ja milleks käisid tema pool need kaks vene proletaarlast? Nad ise teadsid seda väga hästi: et süüa, juua ja häid sigareid suitsetada. Nad leidsid siit alati eest sooja, rahuliku pesapaiga ja ikka ühesuguse — kui mitte just südamliku, siis vähemalt ükskõikse vastuvõtu.

Miks aga Oblomov neid vastu võttis, seda poleks ta õigupoolest öelda osanud. Nähtavasti sellesama pärast, mille pärast veel tänapäevani tungleb kõigis meie kaugetes Oblomovkates, kõigis jõukates majades terve parv selliseid ilma leivata, elukutseta, tööks kõlvuliste käteta, kuid seediva kõhuga ning enamasti ka seisuse ja tiitliga mehi-naisi.

Leidub veel sübariite, kellele sellised elutäiendused on tingimata tarvilikud: neil on ilmas igav selle ülearususeta. Kes otsiks muidu üles kadunud tubakatoosi või ulataks kätte põrandale pillatud taskurätiku? Kellele võiks oma peavalu kurta ja nõuda õigustatult kaastundmust, või kellele jututada halba unenägu ja pärida selle seletust? Kes loeb une eel raamatut ette, aidates magama jääda? Ja mõnikord saadetakse niisugune proletaarlane lähemasse linna midagi ostma, rakendatakse majapidamises abiks — pole vaja endal jännata!

Tarantjev tegi palju lärmi, äratas Oblomovit liikumatusest ja igavusest. Ta karjus, vaidles, andis nagu etendust, vabastades laisa peremehe rääkimise ja tegutsemise kohustusest. Ta tõi tuppja, kus valitses uni ja rahu, korruga elu ja liikumist, mõnikord ka teateid väljastpoolt. Ilma et endal oleks vaja olnud sõrmegi liigutada, võis Oblomov kuulata ja vaadata midagi käbedat, mis liigub ja räägib tema ees. Pealegi oli ta alles lihtsameelne uskuma, et Tarantjev võib talle tõepoolest mõistlikku nõu anda.

Aleksejevi külaskäike kannatas Oblomov teisel, vähemalt niisama olulisel põhjusel. Kui ta oma moodi elada tahtis, kui ta tahtis vaikides lamada, tukkuda või toas ringi kõndida, siis polnud Aleksejevit nagu olemaski: tema vaikis niisamuti, tukkus või vahtis raamatusse, vaatas laisalt ja laialt haigutades pilte ja pudi-padi. Nõnda võis ta kas või kolm ööd-päeva kohal olla. Kui aga Oblomovil üksindusest villand sai ja ta tundis tarvidust ennast avaldada, rääkida, lugeda, arutada, tundeid väljendada — siis oli kohe käepärast alandlik kuulaja ja osavõtja, kes oli valmis jagama tema vaikimist, tema kõnelust, tema tundeid ja vaateid, ükskõik mis laadi need olid.

Teised külalised, nagu näiteks kolm esimest, käisid harva ja tulid ainult silmapilguks; elav side nende kõigiga muutus ikka pudedamaks ja rabedamaks. Oblomovit huvitas vahel mõni uudis, viieminutine jutuaajamine, siis aga vaikis ta rahuldatult. Neile pidi omalt poolt vastu tulema, sellest osa võtma, mis neid huvitas. Nemad tundsid endid rahva hulgas nagu kalad vees; igäüks neist mõistis elu omal viisil, nõnda, nagu Oblomov seda mõista ei tahtnud, ja nad kiskusid Oblomovitki sellesse ellu; see ei meeldinud talle, see tõukas teda eemale, oli talle vastumeelt.

Südamelähedane oli talle ainult üks inimene: ka tema ei andnud Oblomovile asu; ka tema armastas uudiseid, seltskonda, teadust ja kogu elu, aga kuidagi sügavamalt, tõsisemalt, — ja Oblomov, kes oli küll kõigi vastu lahke, armastas tõeliselt ainult teda, uskus ainult teda, võib-olla sellepärast, et nad olid koos üles kasvanud ja koolis käinud. See inimene oli Andrei Ivanovitš Stolz.

Tema oli praegu ära, kuid Oblomov ootas iga silmapilk tema tulekut.

IV

«Tere, kaim,» ütles Tarantjev järsult ja sirutas oma karvase käe Oblomovi poole. «Mis sa lamad päise päeva ajal nagu puupakk?»

«Ära tule ligi, ära tule: sa õhkad külma!» ütles Oblomov endale vaipa peale tõmmates.

«No kus on ikka ettekujutus — või külma!» karjus Tarantjev. «Nonoh, võta käsi vastu, kui pakutakse! Kell saab juba kaksteist, ja tema vedeleb voodis!»

Ta tahtis Oblomovit istukile tõsta, kuid see jõudis temast ette, laskis jalad põrandale ja pistis need otse tuhvliksesse.

«Ma tahtsin just praegu tõusta,» ütles ta haigutades.

«Küll ma tean, kuidas sa tõused: sa oleksid lõunani asemel püherdanud. Hei, Zahhar! Kus sa oled, vana loll? Pane härra kähku riidesse!»

«Teie muresege enestele enne oma Zahhar, siis võite haukuda!» ütles Zahhar sisse astudes ja tigidalt Tarantjevit põrnitsedes. «Põranda olete jälgi täis talland, just nagu mõni harjakas,» lisas ta juurde.

«Ah sa, peletis, pruugid veel suud!» ütles Tarantjev ja tõstis jala, et temast möödaminevale Zahharile selja tagant hoopki anda; kuid Zahhar jäi seisma, pöördus tema poole ja ajas end turri.

«Eks katsuge puutuda!» kähises ta vihaselt. «Mis see olgu? Ma lähen minema...» ütles ta uuesti ukse poole minnes.

«Lase olla, Mihhei Andreitš, mis sa ka nii kipakas oled! Mis sa tast torgid?» ütles Oblomov. «Tee, Zahhar, mis sul teha on!»

Zahhar tuli tagasi, vaatas silmanurgast Tarantjevi poole ja lipsas temast kiiresti mööda.

Tema õlale toetudes tõusis Oblomov vastumeelselt nagu surmani väsinud inimene jalule, ning astudes vastu tahtmist suure tugitooli juurde, vajus ta sinna ja jäigi liikumatult istuma.

Zahhar võttis laualt pumati, kammi ja harja, määris Oblomovi pea pumatiga kokku, ajas juukselahu sisse ja harjas siledaks.

«Hakkate nüüd ehk pesema?» küsis ta siis.

«Natuke läheb veel aega,» vastas Oblomov. «Mine sa seniks oma tuppja!»

«Ah teie olete ka siin,» ütles Tarantjev sel ajal Aleksejevi poole pöördudes, kui Zahhar Oblomovil pead suges.

«Ma ei märganudki. Mis teil siia asja oli? No küll see teie sugulane on ikka siga! Tahtsin teile juba ammu öelda...»

«Missugune sugulane? Minul pole ühtegi sugulast,» vastas jahmunud Aleksejev arglikult ja jõllitas Tarantjeviile otsa.

«Aga see, kes siin teenib, mis ta nüüd oli?... Afanasjev on ta nimi. Kuidas ta siis ei ole sugulane? — On ju!»

«Mina pole Afanasjev, mina olen Aleksejev,» ütles Aleksejev. «Mul ei ole niisugust sugulast.»

«Miks siis ei ole! Just niisama hall kuju nagu teiegi, ja nimi on ka Vassili Nikolaitš.»

«Jumala eest, ei ole see sugulane; minu nimi on Ivan Alekseitš.»

«Noh, igal juhul on ta teie moodi. Ainult et siga; kui teda näete, siis öelge talle seda!»

«Ma ei tunne ju teda, ma pole teda kunagi näinud,» ütles Aleksejev tubakatoosi avades.

«Andke õige tubakat!» ütles Tarantjev. «Ah teil on see odav, polegi prantsuse oma? Just, just,» ütles ta nuusutades.

«Miks te prantsuse tubakat ei osta?» küsis ta kurjalt. «Jah, sellist siga pole ma veel elus näinud, kui see teie sugulane on,» jätkas ta siis. «Ma võtsin talt kunagi viiskümmend rubla laenuks, vist kahe aasta eest. Noh, mõni asi nüüd see viiskümmend rubla! Võiks küll ära unustada! Võta näpust, temal on meele; kuu aja pärast, nii kui kusagil näeb, kohe küsima: «Kuidas võlaga lugu?» Tüütas juba ära! Aga sellest polnud veel küllalt: eile tuli meie juurde departemangu, ütles: «Te saite täna vist palka, nüüd võite ära maksta.»

Hakkan ma talle palka ära andma: tegin talle kõigi kuuldes häbi, nii et ta hädaga ukseaugu üles leidis! «Ma olen vaene inimene, läheb endal vaja!» Nagu mul ei läheks vaja! Kas mina olen siis nii rikas, et ma võin raha viiekümne rubla kaupa tuulde pilduda! Anna sigarit, kaim!»

«Sigarid on seal, karbi sees,» vastas Oblomov riivli poole viibates.

Ta istus laisalt ilusas poosis, märkamata, mis tema ümber sündis, või kuulamata, mis räägiti. Heal meelel vaatles ja silus ta oma väikesi valgeid käsi.

«Häh! Ikka needsamad?» küsis Tarantjev sigarit võttes kurjalt ja vaatas Oblomovi poole.

«Jaa, ikka samad,» vastas Oblomov masinlikult.

«Aga ma ütlesin sulle, et sa ostaksid teisi, välismaa omi! Niipaljudest sa meeles pead, kui sulle räägitakse! Vaata, et tulevaks laupäevaks oleks ostetud, muidu ma ei tule tükil ajal siia! Näed, missugune rämps!» jätkas ta sigarit suitse-

tades, kuna ta esimese suitsupilve õhku puhus ja teise alla neelas. «Ei saa tõmmatagi!»

«Sa tulid täna väga vara, Mihhei Andreitš,» ütles Oblomov haigutades.

«Noh, mis siis, oled minust tüdinud või?»

«Ei, ma ütlen seda muidu niisama; harilikult tuled sa ikka täpselt lõunaks, aga praegu on kell alles ühe peal.»

«Ma tulin meelega varem, et teada saada, mis täna lõunaks on. Alati pakud sa mulle solki, seepärast tulin enne vaatama, mis tänaseks saab.»

«Küsi köögist järele,» ütles Oblomov.

Tarantjev läks.

«Armas aeg!» ütles ta tagasi tulles. «Looma- ja vasikalihal Oh, vennas, ei oska sina ka elada, ise oled mõisnik! Mis härra sa oled? Elad nagu linna väikekodanlane; ei mõista sõpra korralikult kostitada. Noh, kas madeira on ostetud?»

«Ei tea, küsi Zahhari käest,» ütles Oblomov teda ainult poole kõrvaga kuulates. «Küllap veini on veel.»

«See on jälle seesama, selle sakslase käest? Ei, osta inglise magasinist.»

«Aitab sellestki,» vastas Oblomov. «Hakka nüüd veel inimest poodi saatma!»

«Oot-oot, anna raha, ma lähen sealt mööda, ma toon; mul on vaja veel kusagil ära käia.»

Oblomov koplus laekas ja võttis punase kümnerublalise välja.

«Madeira maksab seitse rubla, siin on kümme,» ütles ta.

«Anna aga siia, küll sealt saab tagasi, ära kardala!»

Ta tõmbas Oblomovi näppude vahelt raha ära ja pistis selle kähku taskusse.

«Noh, ma siis lähen,» ütles ta kübarat pähe pannes, «ja kella viieks olen tagasi; ma pean veel kusagilt läbi astuma: mulle lubati viinakontoris kohta vaadata, lähen järele kuulama... Ja tead mis, Ilja Iljitš, sa võiksid tänaseks kalessi üürida, Jekaterinhofi sõitmiseks, ja minu ka kaasa võtta!»

Oblomov raputas pead.

«Mis, kas ei viitsi või on rahast kahju? Oh sind unekottil!» ütles Tarantjev. «Noh, seniks jumalaga...»

«Pea kinni, Mihhei Andreitš,» ütles Oblomov kiiresti, «mul on vaja sinuga natuke nõu pidada.»

«Mis siis on? Ütle ruttu, mul pole aega!»

«Mind tabas korraga kaks õnnetust. Aetakse korterist välja...»

«Nähtavasti on tüür maksmata: paras sulle!» ütles Tarantjev ja tahtis minna.

«Mis jutt! Ma maksan alati ette. Ei, siin tahetakse uut korterit ehitada... Oota ometi! Kuhu sa jooksed? Õpeta, mis teha: nad kiirustavad kangesti, nädala pärast olgu korter tühi...»

«Mis nõuandja mina sulle olen?... Mis sa õige arvad...»

«Ma ei arva midagi,» ütles Oblomov. «Ära lärma ega karju, parem mõtle, mis teha! Sa oled praktiline inimene...»

Tarantjev ei kuulnud teda enam, vaid kalkuleeris mõttes midagi.

«Olgu, teeme nii, täna mind,» ütles ta kübarat peast võttes ja uuesti istudes, «ja lase lõunaks vahuveini tuua: sinu asi on korras.»

«Mismoodi?» küsis Oblomov.

«Kas vahuveini saab?»

«Võib-olla, kui su nõu on seda väärt.»

«Sa ise pole minu nõu väärt! Sa arvad, et ma jumalaimuidu hakkad sulle nõu andma? Küsi temalt,» lisas ta Aleksejevile osutades, «või tema sugulaselt!»

«Noh, aitab juba, räägi!» ütles Oblomov.

«Tead, mis: hommepäev, ole lahke, kolid uude korterisse...»

«Haa! Ah seda sa mõtlesidki välja! Seda tean ma ju isegi...»

«Oota nüüd, ära sega vahele!» hüüdis Tarantjev. «Homme kolid minu vateri majja, Viiburi poolele...»

«Mis nali see veel olgu? Viiburi poolele? Räägitakse, et talvel luusivad seal hundid.»

«Juhtub tõesti, et tulevad saartelt, aga mis sul sellest?»

«Seal on igav, lage, keegi ei ela seal.»

«Lorijutt! Seal elab minu vater: tal on oma maja suure köögiviljaaia. Ta on kuldaväärt naisterahvas, kahe lapsega lesk; ja temaga ühes elab veel poisimehest vend: temal pole niisugune pea nagu sellel seal nurgas,» näitas ta näpuga Aleksejevilt, «see mees trumpab meid mõlemaid üle.»

«Mis see kõik minusse puutub?» ütles Oblomov kärsitult. «Ma ei koli sinna.»

«Küll ma vaatan, kas sa kolid või eil. Kui sa juba kord nõu küsid, siis tee seda, mis sulle öeldakse!»

«Ei koli,» ütles Oblomov kindlalt.

«Noh, siis keri kuradile!» vastas Tarantjev, vajutas kübara silmle ja läks ukse poole. «Oled sa ka naljakas!» ütles ta tagasi pöördudes. «Mille poolest siin mõnusat on?»

«No miks ei ole? Kõik on ligidal,» vastas Oblomov. «Siin on kauplused, teatrid ja tuttavad... linnasüda, kõik on koos...»

«Jääh?» ütles Tarantjev vahele. «Aga ütle, millal sa viimati oma hoovist välja said? Millal sa viimati teatris käisid? Või missuguste tuttavate pool sa külas käid? Mis kuradi pärast sulle seda linnasüdant tarvis on, kui tohib küsida?»

«Mispärast? Mitme asja pärast!»

«Näed, sa ise ka ei tea! Aga seal, mõtle nüüd järele: elad minu vateri, selle kuldaväärt naisterahva juures, rahu ja vaikus; keegi sind ei puutu; ei ole müra ega kära, majas kord ja puhtus! Aga näe, siin: elad nagu sissesõiduhoovis, ja ise tahad veel olla härra, mõisnik! Seal on puhtus, vaikus; on isegi inimene, kellega paar sõna juttu ajada, kui igav hakkab. Peale minu ei tule sulle keegi külla. Kaks lapsukest — mängid nendega, kui süda lustib! Mis sa veel tahad? Ja kokkuid, suur kokkuid! Mis sa siin maksad?»

«Poolteist tuhat.»

«Seal aga ainult tuhat peaaegu terve maja eest! Ja kui kenad valged toad! Vater tahtis endale juba ammu vaikset, korralikku üürilist, nüüd ma saadan sinu sinna...»

Oblomov raputas hajameelselt pead.

«Ära loris, küll sa lähed!» ütles Tarantjev. «Mõtle ise: väljaminekud jäävad sul poole vähemaks; juba korteri pealt üksi võidad viissada. Toit on sul poole parem ja puhutam; köögitudruk ja Zahhar ei saa enam varastada...»

Eestoast kostis mõminat.

«Ja kord on parem,» jätkas Tarantjev, «praegu läheb su lauas süda sandiks! Tahad pipart võtta — ei ole, äädikas on jäänud ostmata, noad puhastamata; pesu kaob ära, nagu sa ise räägid; igal pool on tolm — lihtsalt jäle! Seal aga peab naisterahvas maja: pole sul endal ega su lollakal Zahharil...»

Mõmin eestoas läks valjemaks.

«Sellel vanal krantsil,» jätkas Tarantjev, «pole vaja millegi peale mõelda: kõik on käepärast ja valmis. Mis siin veel arutada? Kolid sinna, ja asi vask...»

«Kuidas ma siis nüüd korruga, asja ees, teist taga, Viiburi poolele kolin...»

«Seal sa nüüd oled!» ütles Tarantjev näolt highi pühkides. «Praegu on suvi: seal elad sa nagu suvilas. Mis sa suvel siin Gorohhovaja uulitsal kükitad?... Seal on Bezborodko rohu-aed, Ohta otse külje all, Neeva paari sammu kaugusel, oma köögiviljaaed — ei ole tolm ega palavust! Siin pole üldse

midagi mõelda: nüüd kohe, veel enne lõunat, lippan vaderi poolt läbi — anna mulle voorimehe raha — ja homme võid kolida . . .»

«Mis inimene sa küll oled!» ütles Oblomov. «Mõttled äkki pagan teab mida välja: Viiburi poolele . . . Seda võib igaüks välja mõelda. Aga sa katsu midagi niisugust leiutada, et ma ei peakski kolima! Ma elan siin juba kaheksa aastat, ei tahaks küll korterit vahetada . . .»

«See on otsustatud: sa kolid ära . . . Ma sõidan otse vaderi juurde, kohta lähen mõni teine kord kuulama . . .»

Ta tahtis juba minna.

«Pea kinni! Pea kinni! Kuhu sa lähed?» peatas teda Oblomov. «Mul on teine asi veel, ja see on tähtsam. Vaata, mis-suguse kirja ma külavanemalt sain, ja aita mõelda, mis tehal!»

«Näed nüüd, missugune sa oled!» vastas Tarantjev. «Mitte midagi ei oska sa ise teha. Kõik tehku mina, ikka mina! No kuhu sa kõlbad? Sa oled paljas põhk, ja mitte inimesel!»

«Kus kiri on? Zahhar, Zahhar! Jälle pistis ta selle kuhugi,» ütles Oblomov.

«Külavanema kiri on siin,» ütles Aleksejev talle käkrus paberit ulatades.

«Ah näe, siin!» kordas Oblomov ja hakkas ette lugema.

«Mis sina arvad? Mis ma pean tegema?» küsis Oblomov, kui kiri oli ette loetud. «Põud, maksuvõlad . . .»

«Kadunud, täitsa kadunud mees!» kordas Tarantjev.

«Miks kadunud?»

«Miks ei ole siis kadunud?»

«Noh, kui kadunud, siis ütle, mis teha?»

«Aga mis ma selle eest saan?»

«Ma ütlesin ju: vahuveini. Mis sa veel tahad?»

«Vahuvein on korteri otsimise eest; ma teen sulle head, aga sina ei hooli sellest, vaidled vastu, oled tänamatu! Otsi siis ise endale korter! Ja ega asi pole siis ainult korteris! Peaasi, missugune rahu sul seal on: just nagu oma lihase õe juures. Kaks last, poissmehest vend, mina käin sind iga päev vaatamas . . .»

«Noh, hea küll, hea küll,» ütles Oblomov vahele. «Aga ütle nüüd mulle, mis ma pean külavanemaga tegema!»

«Ei, anna lõunaks porterit ka, siis ütlen.»

«Ah nüüd juba porter! Kas sa vähe . . .»

«Noh, siis jumalaga,» ütles Tarantjev uuesti kübarat pähe pannes.

«Oh, jumal küll! Külavanem kirjutab, et sissetulekut saab

«tuhande või paari jägu vähäm», ja tema nõuab veel porterit juurde! Noh, hea küll, osta porterit ka!»

«Anna veel raha!» ütles Tarantjev.

«Sul jääb ju kümnest rublast järele.»

«Aga voorimeheraha Viiburi poolele?» küsis Tarantjev.

Oblomov võttis laekast hõberubla ja pistis talle pahaselt pihku.

«Sinu külavanem on kelm, ütlen ma sulle,» teatas Tarantjev raha taskusse libistades. «Ja sina usud teda ammuli sui. Näed, kuidas ta kõõrutab: põud, ikaldus, sissetulemata mak-sud, ärakaranud mehed. Valetab, puhas vale! Mina kuulsin, et meie kandis, Šumilovi mõisas, olla mineva aasta lõikusega kõik võlad ära tasutud, aga sinu mõisas on äkki põud ja ikaldus! Šumilovi mõisa ja sinu oma vahet on kõigest viiskümmend versta: miks seal vili ära ei kõrbenud? Ja siis veel need väljamõeldud maksuvõlad! Mis ta siis ise tegi? Miks ta jättis asja lohakile? Kuidas need maksud maksmata jäid? Kas meie kandis pole tööd või ei lähe kaup turul? Oh, on aga rõõvel! Küll mina teda õpetaksin! Mehed jooksid sellepärast laiali, et ta võib-olla kiskus ka nende käest midagi enda kasuks, siis laskis ohjad lõdvale ja pole mõelnudki ispravnikule kaebama minna.»

«See pole tõsi!» ütles Oblomov. «Ta on pannud ispravniku vastusegi ju kirja — nii loomulikult . . .»

«Oh sind küll! Sa ei tea mitte kui midagi! Kõik kelmid kirjutavad loomulikult, usu mind, kui ma ütlen! Näiteks,» ütles ta näpuga Aleksejevi poole näidates, «selles seal on küll aus süda sees, päris tallekese oma, aga kas ta kirjutab loomulikult? Mitte ilmaski! Tema sugulane aga, kuigi on siga ja lojus, — tema kirjutab! Ja ega sina ka ei kirjuta loomulikult! Niisiis, külavanem on juba sellepärast lojus, et ta osavalt ja loomulikult kirjutab. Näed ju, kuidas ta sõna sõna kõrvale lükib: «vastavalt oma elukohtadele tagasi toimetatakse» . . .»

«Aga mis temaga siis teha?» küsis Oblomov.

«Pane uus mees kohale!»

«Kelle ma panen? Kust mina neid talumehi tunnen? Teine on võib-olla veel halvem. Kaksteist aastat olen ma sealt juba ära.»

«Mine ise maale: teisiti küll ei saa; oled suve maal ja sügisel sõidad otseteed uude korterisse. Mina hoolitsen selle eest, et ta seks ajaks valmis oleks.»

«Uude korterisse, ise maale! Mis pööraseid abinõusid sa

soovivad!» ütles Oblomov tuseselt. «Selle asemel, et äärmus-
test hoiduda ja keskteed käia...»

«Noh, vennas, Ilja Iljitš, sa lähed päris hukka. Mina oleksin sinu asemel ammu mõisa panti pannud ja teise ostnud, või siis linna, mõne kena koha peale maja: see oleks niisama palju väärt kui sinu küla. Siis paneksin maja ka panti ja ostaksin uue... Anna oma mõis mulle, küll siis rahvas varsti minust rääkima hakkab!»

«Jäta nüüd kiitlemine ja mõtle parem, kuidas poleks vaja üldse ära kolida ega maale sõita — ja et asjad siiski laheneksid...» soovitas Oblomov.

«Kas sa siis tõesti kord ka paigast liikuma ei saa?» ütles Tarantjev. «Vaata ometi iseennast: kuhu sa kõlbad? Mis kasu on sinust isamaale? Ei või nüüd korraks maalegi sõita!»

«Praegu on veel vara sõita,» ütles Oblomov. «Las ma lõpetan enne uuenduste plaani, mis ma mõtlen mõisas maksma panna... Aga tead mis, Mihhei Andreitš?» ütles ta äkki. «Sõida õige sina! Asja sa tunned, koht on sul ka teada; ma poleks kulude katmisega kitsi.»

«Olen mina su valitseja või?» vastas Tarantjev suureltselt. «Pealegi pole ma talupoegadega teab mis ajast tegemist teinud...»

«Mis siis teha?» ütles Oblomov mõttesse jäädes. «Tõesti ei tea.»

«Noh, kirjuta ispravnikule: küsi, kas külavanem on talle hulkuma läinud meestest rääkinud,» soovitas Tarantjev, «ja palu teda kohale sõita. Siis kirjuta veel kubernerile, et see annaks ispravnikule käsu talle külavanema tegudest aru anda. Ühesõnaga: «Ilmutage, ekstsellents, oma isalikkude osavõttu ja vaadake kaasatundva pilguga mind ähvardava hirmsa ja paratamatu õnnetuse peale, mis saab juhtuma külavanema mässulise tegevuse tagajärjel, selle äärmise majandusliku laostumise peale, mis saab paratamatult osaks minule, mu abikaasale ja kaheteistkümnemale alaealisele lapsehingele, kes jäävad sel juhul ilma leivapalata ja hoolitsusest...»

Oblomov hakkas naerma.

«Kust ma need kaksteistkümmend last välja võtan, kui palutakse neid ette näidata?» ütles ta.

«Ah, lori, kirjuta: «kaheteistkümnemale lapsehingele»; see libiseb kõrvust mööda, järele kontrollima ei hakata, aga selle-eest kõljab see «loomulikult»... Kuberner annab kirja sekretäri kätte, ja sina kirjutad kohe ka sekretäri, iseene-

sestki mõista teatava lisaümbrikuga, — küll see teeb siis korralduse. Palu ka naabreid: kes sul seal on?»

«Dobrõnin elab seal lähedal,» vastas Oblomov, «ma olen temaga siin sagedasti kokku puutunud; praegu ta on maal.»

«Kirjuta ka temale, palu tungivalt: «Sellega teete mulle nii-öelda väga suure heateo ning täidate oma aukohust kui kristlane, sõber ja naaber.» Ja kirjale pane ligi mõni Peterburi kink... kas või sigareid. Nõnda peab talitama; et sa ka ise selle peale ei tule! Sa kadunud hing! Minu käes hakkaks külavanem varsti tantsima: küll ma talle näitaksin! Millal post sinna läheb?»

«Ülehomme,» vastas Oblomov.

«Noh, siis istu ja hakka kohe kirjutama!»

«See läheb ju alles ülehomme, milleks siis kohe?» küsis Oblomov. «Või ka homme. Kuule, Mihhei Andreitš,» lisas ta samas, «tee nüüd lõpuks veel üks «heategu»: ma lasen lõunaks veel kala või linnupraadi anda.»

«Mis siis veel?» küsis Tarantjev.

«Istu maha ja kirjuta sina! Mis need kolm kirja sul valmis visata on! Sul tuleb see jutt nii «loomulikult» välja,» lisas ta, püüdes ise muhelust varjata. «Ja Ivan Andreitš kirjutaks pärast ümber.»

«Häh! Mis sa veel ei taha!» vastas Tarantjev. «Et mina peaksin kirjutama! Ma pole ametiski juba kolmel päeval kirjutanud: niipea kui laua taha istun, hakkab pahem silm vett jooksuma; nähtavasti on tuult saanud; ja pea hakkab ka kumisema, kui küürutan... Küll oled sa laiskvorst, tõeline laiskvorst! Sa, vennas, lähed hukka, Ilja Iljitš, jumalamuidu lähed hukka!»

«Ah, kui Andrei ometi rutemini tuleks!» ütles Oblomov. «Tema ajaks kõik joonde...»

«See on sul, jah, heategija küll!» ütles Tarantjev vahele. «Kuradi sakslane, kaval kelm!...»

Tarantjev tundis lausa loomusunnilist vastumeelsust muulaste suhtes. Tema meelest olid prantslane, sakslane, inglase suli ja petise, röövli ja kaabaka sünonüümid. Ta ei teinud isegi eri rahvaste vahel mingit vahet: kõik nad olid tema silmis ühesugused.

«Kuule, Mihhei Andreitš,» ütles Oblomov nüüd tõredalt, «ma olen sind palunud oma keelt talitseda, ja seda eriti mulle lähedase inimese puhul...»

«Lähedane inimene!» osatas Tarantjev vihaselt. «Mis sugulane tema sulle on? Teadupärast on ta sakslane!»

«Ta on mulle lähem kui ükski sugulane: me oleme koos üles kasvanud ja õppinud, ja ma ei luba häbematusi...»

Tarantjevi hari läks vihast punaseks.

«Ah nii! Kui sa minu sakslase vastu vahetad, siis ei too ma enam oma jalgagi üle sinu läve,» ütles ta.

Ta pani kübara pähe ja läks ukse poole. Oblomov andis silmapilk järele.

«Sa peaksid teda kui minu sõpra austama ja oma väljendustes tema kohta ettevaatlikum olema — see on kõik, mis ma nõuan! Minu arvates pole seda palju,» ütles ta.

«Sakslast austama?» küsis Tarantjev äärmise põlastusega. «Mille eest?»

«Ma juba ütlesin: kas või selle eest, et ta on minuga koos kasvanud ja õppinud.»

«Mõni asi! Mis see ka maksab, kui keegi on kellegagi ühes õppinud!»

«Kui tema praegu siin oleks, siis oleks ta mind ammu päästnud kõigest muredest, ilma porterit ja vahuveini nõudmata...» ütles Oblomov.

«Ah nii! Sa heidad mulle seda ette? Võtku sind kurat sinu porterit ja vahuveiniga tükki! Säh, siin on su raha!... Kuhu ma selle nüüd panin? Näh, mitte ei tule meelde, kuhu ma selle neetud raha pistsin!»

Ta võttis taskust ühe täiskirjutatud ja võidunud paberilipaka välja.

«Ei, mitte see!» ütles ta. «No kuhu ta sai?...»

Ta koplas taskutes.

«Ära näe vaeva, ära otsi!» ütles Oblomov. «Ma ei heida sulle midagi ette, vaid palun sind ainult mulle lähedasest inimesest viisakamalt rääkida, kes on pealegi minu heaks nii palju teinud...»

«Nii palju!» osatas Tarantjev tigidalt. «Oota-oota, küll ta teeb veel rohkemgi, kuula aga teda!»

«Milleks sa nii räägid?» küsis Oblomov.

«Aga selleks, et las sakslane tõmbab sul püksid ligi, siis sa tunned, mis tähendab oma kodukandi meest, vene inimest, ühe hulguse vastu vahetada...»

«Kuule, Mihhei Andreitš...» manitses Oblomov.

«Siin pole midagi kuulata, ma olen juba küllalt kuulnud, ma olen sinu pärast küllalt meeletibedust tundnud! Jumal on tunnismeheks, kui palju ma olen pidanud alla neelama... küllap ta isal polnud Saksimaal leibagi süüa, aga tuli siia ja ajas nina püsti!»

«Mis sa surnuid puutud? Milles ta isa süüdi on?»

«Süüdi on mõlemad, nii isa kui poeg,» ütles Tarantjev tigidalt käega lüües. «Minu isa tegi õigesti, kui ta andis mulle nõu sakslastest eemale hoida, ja kas tema oli ilmas vähe igasugu inimesi näinud?»

«Mille poolest näiteks tema isa sulle ei meeldi?» küsis Ilja Iljitš.

«Selle poolest, et ta tuli sügisel, septembrikuus, meie kubermangu, ainult kuub seljas ja kingad jalas, aga pojale pärandas varanduse — mis see tähendab?»

«Pojale pärandas ta kõigest nelikümmend tuhat. Osa oli naise kaasavara, muu korjas ta kodukooli pidamisega ja mõisavalitsemisega kokku: ta sai head palka. Näed nüüd ise, et isal pole süüd. Ja milles on poeg süüdi?»

«Tubli poiss! Isa neljakümnest tuhandest teeb tema korraga kolmesajatuhandelise kapitali, ja teenistuses on tal juba õuenõuniku kraad seljataga; ise veel õpetlane... nüüd muudkui reisib! Peenike poiss poeb igalt poolt läbi! Kas üks hea ja õige vene inimene hakkab seda kõike tegema? Vene inimene võtab ühe asja ette, ja seda ka mitte ülepeakaela, vaid tasa ja targu, ääri-veeri, aga see — näe, mis teeb! Oleks ta veel viinarentnikuks hakanud, noh, siis oleks selge, kust see rikkus tuli, aga ei midagi sellesarnast, — niisama, heast peast! See asi pole puhas! Mina annaksin niisugused sellid kohtu kätte! Nüüd hulgub kurat teab kus ringi! Mis ta kolab võõraid maid pidi?»

«Tahab õppida, kõike näha, kõike teada.»

«Õppida? Kas teda veel vähe on õpetatud? Milleks tal seda vaja on? Valetab, ära usu teda! Ta petab sind otse silma ees nagu väikest last. Kas siis täiskasvanust peast veel õpitakse? Kuule, mis ta puhub! Kas õuenõunik hakkab veel õppima? Sina ju õppisid ka koolis, aga kas sa nüüd veel õpid? Või kas tema (ta näitas pöidlaga Aleksejevit) õpib? Või tema sugulane — kas see õpib? Missugune õige inimene õpib? Ah et tema istub seal saksa koolis ja õpib tükke pähe? Valetab! Ma kuulsin, et ta läks hoopis mingisugust masinat vaatama ja tellima: küllap vene raha tegemise pressi!... Mina pistaksin ta küll türmi... Ja siis veel mingisugused aktsiad... Oh, need aktsiad ajavad mul südame pahaks!»

Oblomov pahvatas naerma.

«Mis sa irvitad? Kas see pole tõsi, mis ma räägin?» küsis Tarantjev.

«Noh, jätame selle!» ütles Ilja Iljitš vahele. «Mine jumala rahu, kuhu sa tahtsid minna, ma kirjutan Ivan Alekseitšiga

koos need kirjad valmis ja katsun kähku ka oma plaani paberile panna: üks valu kannatamine...»

Tarantjev hakkas esikusse minema, kuid keeras veel kord tagasi.

«Meelest läks ära! Ma tulin ju õieti asja pärast,» ütles ta, sedapuhku õige viisakalt. «Mind kutsuti homseks pulma: Rokotov võtab naise. Anna mulle, kuule, kaim, oma frakk selga, minu oma on pisut kulunud, nagu sa näed...»

«Kuidas see võimalik oleks!» ütles Oblomov, kortsutades selle uue nõudmise peale kulmu. «Minu frakk ei lähe ju sulle selga.»

«Läheb küll, miks ei lähe?» ütles Tarantjev vahele. «Mäletad, ma proovisin korra sinu saterkuube selga: justkui minu mõõdu järgi tehtud! Zahhar, Zahhar! Tule siia, vana lojus!» karjus ta.

Zahhar mõiratas nagu karu, aga ei tulnud.

«Kutsu sina, Ilja Iljitš! Kas näed, missugune ta sul on?» kaebas Tarantjev.

«Zahhar!» hüüdis Oblomov.

«Oh, pärgel võtku teid!» kostis eestost ühel ajal maha-hüppamise põntsatuslega.

«Noh, mis vaja?» küsis Zahhar Tarantjevi poole pöördudes.

«Too mu must sabakuub siia!» käskis Ilja Iljitš. «Mihhei Andreitš katsub selga, ehk on paras: ta peab homme pulma minema...»

«Ei anna mina sabakuube,» vastas Zahhar kindlalt.

«Kuidas sa julged, kui härra käsib?» karjus Tarantjev. «Miks sa, Ilja Iljitš, teda parandusmajja ei saada?»

«See veel puudub: vana inimest parandusmajja saata!» ütles Oblomov. «Too sabakuub siia, Zahhar, ära jonn!»

«Ei too!» vastas Zahhar külmalt. «Las toob enne meie vesti ja särki ära: viiendat kuud juba küla peal. Võtsite niisamuti ainult nimepäevaks, aga läks ja laulis: sametvest ja peenike särk, Hollandi oma: maksab kakskümmend viis rubla. Ei too sabakuube!»

«Noh, jumalaga! Seniks kerige pörgul!» ütles Tarantjev südametäiega ja näitas ära minnes Zahharile rusikat. «Pea siis meeles, Ilja Iljitš, ma üürin sulle korteri valmis, kas kuuled?» lisas ta.

«Noh, hea küll, hea küll!» vastas Oblomov kärsitult, et temast aga lahti saada.

«Sina kirjutad siin vahepeal kõik valmis, mis vaja,» jätkas Tarantjev, «ja ära sa seda kuberneriga kirjast välja jätta, et

sul on kaksteist lapsehinge, «üks väiksem kui teine!» Ja et kell viis oleks supp lauall! Miks sa pirukat teha ei lasknud?»

Oblomov ei vastanud; ta ei kuulanud Tarantjevit; suletud silmil mõtles ta juba ammu millestki muust.

Tarantjevi äraminekuga sugenes tuppa umbes kümneks minutiks segamatu vaikus. Oblomovi tuju oli halb küla-vanema kirja pärast, eelseisva kolimise pärast, ja mingil määral oli ka Tarantjevi patramine teda väsitanud. Lõpuks ohkas ta.

«Miks te ei kirjuta?» küsis Aleksejev vaikselt. «Ma teritaksin teile sulle valmis.»

«Teritage, ja jumal teiega, minge nüüd kuhugi,» ütles Oblomov. «Ma hakkan üksi tööle, teie kirjutate siis peale lõunat ümber.»

«Hea meelega,» vastas Aleksejev. «Tõepoolest, ma ehk segan mingil moel... Ma lähen seni ja ütlen, et meid Jekaterinhofi ei oodataks. Jumalaga, Ilja Iljitš!»

Kuid Ilja Iljitš ei kuulnud teda: ta oli jalad enda alla kerinud ja lamaskles tugitoolis, murelikke mõtteid heietades või siis poolunes viibides.

V

Juba kaheteistkümnendat aastat elas Oblomov, sünnilt aadlik, au poolest kolleegiumisekretär, paigast liikumata Peterburis.

Algul, vanemate eluajal, elas ta kitsamalt, pidas kahetoalist korterit ja ainult maalt kaasatoodud teenrit, Zahhari; kuid isa ja ema surma järel jäi ta kusagilt kaugemast kubermangust, peaaegu Aasiast päranduseks saadud kolmesaja viiekümne hinge ainuomanikuks.

Endise viie tuhande asemel oli ta aastasissetulek nüüd seitse kuni kümme tuhat rubla paberrahas; ja seega muutus kogu elu teistsuguseks, suurejoonelisemaks. Ta üüris suurema korteri, palkas endale koka ja muretses isegi paari hobuseid.

Tol ajal oli ta alles noor, ja kuigi ei saa öelda, et ta oleks olnud loomu poolest elav, oli ta ometi elavam kui praegu; siis oli ta veel täis kõiksuguseid püüdlusi, lootis veel midagi, ootas nii mõndagi saatusele ja ka iseendalt, valmistus elukutseks, mingi osa täitmiseks — eeskätt muidugi teenistuses, millisel eesmärgil ta oligi Peterburi sõitnud. Siis mõtles ta ka sellele, mida tal seltskonnas etendada tuleb; ja

lõpuks virvendas ja naeratas kaugemas perspektiivis, kuskil küpsete aastate lävel, perekonnaõnn.

Kuid päev läks päeva järel, aasta aasta järel, karvaudemetest sai kare habe, silmade kiirtest kaks ihmjat punkti; piht hakkas tüsenema, juuksed halastamatult maha tulema; kolmkümmend aastat sai täis, ja ta polnud veel sammugi üheski osas edasi liikunud, vaid seisis ikka oma eluareeni lävel, sealsamas, kus kümme aastat tagasi.

Ikka veel valmistus ta elu alustama ja joonistas peas oma tuleviku mustrit; kuid iga üle ta pea vilksatava aastaga pidi ta üht-teist selles mustris muutma või sootuks ära jätma.

Elu jagunes ta silmis kaheks: üks pool oli töö ja igavus — tema jaoks olid need sünonüümid —, teine rahu ja vaikne rõõm. Seepärast viis peamine tegevus, teenistus, teda algul kõige rängemini segadusse.

Kuna ta oli üles kasvanud südamaa provintsis, kodukoha vagurate, soojade harjumuste ja kommete keskel, liikunud kahekümne aasta jooksul ühest omaste, sõprade ja tuttavate kallistusest teise, siis oli ta perekondlikkusest sedavõrd läbi imbnud, et isegi eesootavat teenistust kujutles ta mingil määral perekondliku tegevusena, nagu oli näiteks kulu- ja tuluarvete mõnus vihikusse märkimine tema kodus, kus isa seda tegi.

Tema arvas, et ühe ametkonna töötajad kujutavad endast sõbralikku, omavahel kokkuhoidvat perekonda, kus vastastikku väsimatult hoolitsetakse üksteise rahu ja mugavuse eest; et ametikohta ilmumine pole sugugi sunduslik harjumus, millest peab iga päev kinni pidama, ja et porine tee, palavus või ka lihtsalt tujust äraolek on küllaldased ja lubatud põhjendused ametist puudumiseks.

Kuidas ta küll kurvastas, kui ta nägi, et peaks toimuma vähemasti maavärisemine, kui täie tervise juures olev ametnik võib õigusega teenistusest puududa, ja nagu kiuste ei tule ju maavärisemisi Peterburis ette; muidugi võiks ka veeuputus kohaleilmumise takistusena kõne alla tulla, kuid ka seda juhtub õige harva.

Veel enam jäi Oblomov mõtlema, kui silmade eest vilksatasid mööda ametlikud kirjad, millele oli peale kirjutatud «vajalik» või «väga vajalik»; kui ta pidi mitmesuguseid tarvilikke andmeid hankima, väljakirjutusi tegema, toimikutes tuhnama, kahe sõrme paksusi kaustikuid täis kirjutama, mida nagu pilkeks nimetati «märkmeteks»; pealegi nõuti kõike seda ruttu; kõik kiirustasid, ei peatunud millegi puhul: ei jõutud veel ühte asja käestki panna, kui asuti juba ägedalt

teise kallale, nagu oleks just selles asja tuum; ja kui see oli lõpetatud, unustati ta kohe ning tormati kolmanda kallale — ja lõppu ei tulnud sellele kunagi!

Paar korda aeti ta öösigi üles ja pandi «märkmeid» kirjutama, mitmel korral tuli käskjalg teda võõruselt ära kutsuma — samade märkmete pärast. Kõik see ajas talle hirmu ja koletu igavuse peale.

«Millal siis elatakse? Millal elatakse?» kordas ta.

Kodus räägiti talle ülemuse kohta, et see olevat alluvate isa, ja seepärast oli Oblomovil temast üpris naerunäoline, üpris perekondlik ettekujutus. Ta lootis ülemuses näha midagi teise isa taolist, kes ainult sellele mõtleb, kuidas oma alamatele küll asja pärast, küll ilma asjata, igal sammul kingiraha muretseda ja peale nende eluvajaduste ka nende elumõnude eest hoolt kanda.

Ilja Iljitš kujutles ülemust, kes võtab nii lähedalt alama elust osa, et küsib hoolitsevalt, kuidas ta öösel puhkas, miks tal silmad tuhmid on ja kas tal vahest pea ei valuta.

Kuid juba esimesel teenistuspäeval sai talle halastamatu pettumus osaks. Ülemuse kohaletulekuga algas jooksmine ja sagimine; kõik olid segaduses, jooksid üksteist jalust maha, mõned kohendasid rõivaid, kartes, et nad pole ülema ette ilmumiseks küllalt korras.

Nagu Oblomov pärast tähele pani, sündis see kõik sellepärast, et leidub ülemusi, kes näevad neile vasturuttava ja juhmiks kohkunud alama näos mitte üksnes austust enese vastu, vaid ka agarust või koguni ametialast andekust.

Ilja Iljitšil ei tarvitsenud oma ülemat sel määral karta, sest see oli meeldiv inimene, kes kohtles alluvaid hästi: kunagi ei teinud ta kellelegi halba, alamad olid temaga üpris rahul ja ei osanud paremat soovida. Kunagi polnud keegi tema suust kurja sõna kuulnud, ei karjumist ega kärkimist; ta ei nõudnud midagi, vaid palus. Oli vaja midagi ära teha — palus, kutsus endale külla — palus, isegi aresti minna palus. Kellelegi ei öelnud ta «sina», vaid ikka «teie», olgu ühele ametnikule või kõigile kokku.

Ja ometi olid kõik ametnikud ülema juuresolekul kuidagi arglikud; nad vastasid tema lahkele küsimusele hoopis teise, võõra häälega, mida nad muidu kõneldes ei tarvitanud.

Ka Ilja Iljitš muutus korraga arglikuks, isegi teadmata, miks, kui ülemus tупpa astus; ja ka temal kippus loomulik hää kaduma ning asemele tuli teine, peenike ja vastik, niipea kui ülemus temaga rääkima hakkas.

Ta piinles hirmu ja ahastuse käes isegi hea ja vastutule-

liku ülemuse all teenides. Jumal teab, mis temast siis oleks saanud, kui ta oleks sattunud noriva ja kurja mehe alla!

Kaks aastat käis Oblomov läbi häda teenistuses; võib-olla oleks ta kolmandagi läbi venitanud, et ülendust saada, kui erakordne juhtum poleks sundinud teda enneaegu lahkuma.

Ta oli saatnud ühe tarviliku paberi Astrahani asemel Arhangelskisse; asi tuli välja; hakati süüdlast otsima.

Kõik ootasid uudishimulikult, millal ülemus Oblomovi enda juurde kutsub, kuidas ta külmalt ja rahulikult küsib, kas ehk tema seda paberit Arhangelskisse ei saatnud, ja kõik püüdsid asjata aimata, mis häälega Oblomov selle peale vastab.

Mõned arvasid, et ta ei vasta üldse: ei suuda vastata.

Teisi vaadates sattus ka Ilja Iljitš ise paanikasse, kuigi nii tema kui ka teised teadsid, et ülemus piirdub ainult märkusega; kuid oma südametunnistus oli märksa validam kui noomitus.

Ta ei hakanud teenitud karistust ära ootama, vaid läks koju ja saatis arstitunnistuse.

Selles tunnistuses oli öeldud: «Mina, allakirjutanu, tunnistan oma pitsatiga, et kolleegiumisekretär Ilja Oblomov põeb südame suurenemist ja pahema südamevatsakese laienemist (*Hypertrophia cordis cum dilatatione ejus ventriculi sinistri*) ning kannatab kroonilist maksavalu (*hepatitis*), mille ohtlik progresseerumine haige tervist ja elu ähvardab ja mis esineb hoogude näol igapäevase ametiskäimisega seoses, nagu sellest järeldama peab. Seepärast, et valude tugevnemist ja kordumist ära hoida, pean ma tarvilikuks hr. Oblomovil teenistuseskäimise ajutiseks ära keelata ja soovitan tal üldse nii vaimutööst kui ka igasugusest tegevusest hoiduda.»

Aga see aitas ainult ajutiseks: kord pidi ju ometi terveks saama, ja siis seisis jälle igapäevane ametiskäimine ees. Oblomov ei kannatanud välja ja andis lahkumispalve. Nõnda lõppes tema riiklik tegevus ega kordunud enam.

Seltskonnas paistis ta osa paremini õnnestuvat.

Oma esimestel Peterburi-aastatel, oma varases nooruses, muutus ta muidu rahulik näoilme sagedasti elavaks, silmad süttisid alatasa elutulest ning kiirgasid lootust, valgust ja jõudu. Ta tundis siis erutust nagu kõik teisedki, lootis ja rõõmustas tühiste asjade pärast, nagu ta tühiste asjade pärast ka kannatas.

Aga see oli juba ammu, veel selles tundeküllases eas, kus mees näeb igas teises mehes tõsist sõpra, kus ta igasse nai-

sesse armub ning on valmis talle oma kätt ja südant pak-kuma, mida nii paljud ka tegelikult teevad, et siis pärast eluaeg sügavalt kahetseda.

Sel õndsajal sai ka Ilja Iljitšile ilusate naiste poolt sageli osaks mahedaid, sametisi või koguni kirglikke pilke, musttuhat töötavat naeratust, paar-kolm mitte millekski kohustavat suudlust ning veelgi rohkem sõbralikke ja nutmaajavalt valusaid käepigistusi.

Seejuures ei langenud ta kunagi iluduste vangi, ei hakanud nende orjaks, isegi mitte liiga innukaks austajaks, juba sel põhjusel, et lähema tutvuse sobitamine naistega toob alati kaasa palju sekeldusi. Oblomov piirdus enamasti ikka austamisega eemalt, aupaklikust kaugusest.

Harva viis saatus teda mõnele naisele seltskonnas nii lähedale, et ta oleks võinud süttida ja ennast armunuks nimetada. Seepärast ei arenenud tema armumängud ka tõsis-teks romaanideks: nad lõppesid juba alguses ja võistlesid oma süütuse, lihtsuse ja puhtuse poolest mõne täisikka jõudva pansionipreili armulugudega.

Kõige enam kartis ta kahvatuid, kurbi neidusid, enamasti mustade silmadega, kust vaatasid vastu «piinavad päevad ja patused ööd»; kartis neidusid, kes tundsid teistele teadmata kurbusi ja rõõme, kellel oii ikka midagi usaldada ja öelda ja kes siis, kui nad ütlema pidid, hakkasid värisema, ootamatult pisaraid valama, heitsid äkki sõbrale käed kaela ümber, vaatasid talle kaua silma, tõstsid siis pilgu taevasse, öeldes, et nende elu on sündimisest saadik ära neetud, ja langesid mõnikord minestusse. Hirmuga hoidus ta niisugustest neidudest eemale. Tema hing oli alles puhas ja neitsilik; võib-olla ootas see oma aega, oma õiget armastust, oma suurt kirge; aga aastate möödudes ootas ta seda nähtavasti ikka vähem ja kaotas lõpuks lootuse.

Veel külmemalt lahkus Ilja Iljitš oma sõprade hulgast. Niipea kui ta külavanema käest esimese kirja sai, mis rääkis ikaldusest ja maksuvõlgadest, vahetas ta oma esimese sõbra — koka — köögitüdruku vastu, siis müüs ära ka hobused ja laskis varsti kõik teisedki «sõbrad» minna.

Peaaegu miski ei meelitanud teda enam kodunt välja ja päev-päevalt kasvas ta ikka enam oma korteri külge.

Esitaks pidas ta raskeks päev otsa korralikult rõivastatud olla; siis jättis ta laiskuse pärast võõrsil lõunalkäimise, välja arvatud ainult lähedased tuttavad, enamasti poissmehed, kelle juures võis kaelasideme ära võtta, vestinööbid lahti teha, võis isegi «pisut pikutada» või tund aega magada.

Varsti tüdis ta ka nendest piduõhtutest: selleks tuli ju sabakuub selga ajada ja iga päev lõuga kraapida.

Ta oli kusagilt lugenud, et ainult hommikused maa-auramised on kasulikud, õhtused aga kahjulikud, ja sestpeale hakkas ta niiskust kartma.

Kõigist nendest veidrusest hoolimata läks tema sõbral Stolzil ometi korda teda seltskonda kaasa viia; kuid Stolz sõitis sagedasti Peterburist Moskvasse, Nižni Novgorodi, Krimmi, pärast ka välismaale, ja ilma temata langes Oblomov varsti üle pea oma üksindusse, millest teda võis välja kiskuda ainult mõni erakordne, tavalistest päevasündmustest erinev juhtum; kuid neid ei olnud, ei olnud tulevikuski ette näha.

Kõigele sellele lisandus aastate jooksul süvenev lapsea argus, hädaohu ja kurja kartmine kõigest, mis oli väljaspool tema igapäevast kodust elu, — ilmne välismaailma mitmesugustest nähtustest võõrdumise tagajärg.

Magamistoa pragunenud lagi teda näiteks ei hirmutanud: ta oli sellega harjunud; ka ei tulnud talle mõttesegi, et alatine sumbunud toaõhk ja kinnises ruumis viibimine võiks tervisele kahjulikum olla kui öine niiskus, või et igapäevane liigsöömine võiks kujuneda omamoodi aeglaseks enesetapmiseks; sellega oli ta harjunud ja ei kartnud seda.

Aga ta ei harjunud liikumise, elu, rahvarohkuse ja askeldamisega.

Tunglev rahvahulk ängistas teda, lootsikusse istus ta kaheldes, kas ta jõuab õnnelikult teisele kaldale; tõllas istudes ootas ta kogu aeg, et hobused hakkavad perutama ja lõhuvad kõik pilbasteks.

Mõnikord valdas teda neurasteeniline hirm: ta kartis ümbritsevat vaikust või ei teadnud isegi, mida ta õieti kartis, — igatahes tuli tal kananahk ihule. Ajuti piilus ta pimedana nurga poole, oodates, et kujutlusvõime mängib talle tüki ja näitab mõnd üleloomulikku nähtust.

Nõnda lõppes tema osa seltskonnas. Laisalt lõi ta käega kõigile lootustele, mis teda nooruses olid petnud või mida tema oli petnud, kõigile hellalt kurbadele, heledatele mälestustele, mis panevad mõnel veel vanaduseski südame põksuma.

Mis ta siis kodus tegi? Luges? Kirjutas? Õppis?

Jah, kui raamat või ajaleht pihku puutus, siis luges ta selle läbi.

Kui ta kuulis mõnest silmapaistvast teosest, tuli tal tahtmine sellega tutvuda; ta otsis või palus kelleltki raamatut, ja kui ta selle kohe sai, asus ta ka lugema; tal tekkis sellest juba teatav ettekujutus; veel üks samm — ja asi oleks talle täiesti selgeks saanud; aga näe, juba ta heitis pikali ja hakkas apaatselt lakke vahtima, läbilugemata ja lõpuni mõistmata raamatut kõrvale pannes.

Üskõiksus valdas teda veel rutemini kui vaimustus: kunagi ei võtnud ta käest ärapandud raamatut uuesti käsile.

Muidu õppis ta nagu teisedki, nagu kõik, seega viieteistkümnenda eluaastani kodukoolis; siis otsustasid vanad Oblomovid pika kõhklemise järel Iljuša Moskvasse saata, kus ta tahes-tahtmata pidi stuudiumi läbi tegema.

Arg, apaatne loomus ei lasknud tal koolis, võõraste hulgas, oma laiskust ja tujukust täielikult avaldada, sest seal hellitatud pojukestele erandeid ei tehtud. Paratamatult istus ta klassis sirge seljaga, kuulas, mis õpetajad rääkisid, sest muud ta teha ei saanud, ning suure vaevaga, higistades ja ohates õppis ta oma tükid ära.

Seda kõike pidas ta üldse karistuseks, mida taevas meie meie pattude pärast peale on pannud.

Õpetaja poolt tõmmatud küünekriipsust ülesantud tüki mõne rea all ta kaugemale ei vaadanud, mingisuguseid küsimusi ta ei esitanud ja seletusi ei nõudnud. Ta oli sellega rahul, mis kaustikusse oli kirjutatud, ega avaldanud tüütut uudishimu ka mitte siis, kui ta kõigest õpitust ja kuuldust aru ei saanud.

Kui tal õnnestus raamatust, mida nimetati statistikaks, ajalooks või majandusteaduseks, kuidagimoodi jagu saada, siis oli ta enesega täiesti rahul.

Kui aga Stolz tõi talle raamatuid, mida veel peale selle oli vaja läbi lugeda, siis vahtis Oblomov tükk aega vaikides sõbrale otsa.

«Ka sina, Brutus, — minu vastul!» ütles ta ohates ja asus raamatute kallale.

Niisugune liigne lugemine oli tema meelest raske ja loomuvastane.

Mistarvis kõik need kaustikud, nende kirjutamiseks kulub ju nii palju aega, paberit ja tinti? Mistarvis need õpperaa-

matud? Lõpuks, mistarvis see kuue-seitsmeaastane mungaelu, valjus, karistused, istumine ja piinlemine ülesannete kallal, jooksmise, vallatamise ja lõbutsemise keeld, niikaua kui kõik pole ära õpitud?

«Millal siis elatakse?» küsis ta iseeneselt. «Millal siis see teadmiste kapital käiku lastakse, kui suuremat osa sellest elus üldse vaja ei lähe? Mida peaksin ma näiteks Oblomovkas majandusteadusega, algebraga või geomeetriaga peale hakkama?»

Isegi ajalugu tekitas ainult tuska: õpid ja loed, et olid rasked ajad, et inimene oli õnnetu; et siis võttis ta oma jõu kokku, rügas, rähkles, kannatas hirmsasti ja nägi vaeva, valmistas paremaid päevi ette. Viimaks need saabusid — siin võiks nüüd ajalugu ometi hinge tõmmata: aga ei, jälle ilmusid mustad pilved, jälle lammus kogu ehitus; jälle töö, rähklemine... Paremad päevad ei peatu, kihutavad mööda — ning elu muudkui voolab ja voolab, üks häda teise otsa.

Tõsine lugemine tegi talle vaeva. Filosoofid ei suutnud temas spekulatiivsete tõdede janu äratada...

Selle-eest läksid luuletajad talle sügavale südamesse: temast sai noormees, nagu olid kõik teised. Algas temalgi õnnelik tähetund, mis kedagi ei reeda, mis kõigile naeratab, algas jõudude, elamislootuste, õnneigastuste, tubliduse ja tegutsemishimu õitsepuhkemise aeg; algas südame pekslemine, tuiksoone tuksumise, hingeväriinate, vaimustatud kõnede ja õndsusepisarate ajajärk. Mõistus ja süda selginesid: ta raputas enesest unisuse, hing nõudis tegevust.

Stolz aitas sõbral seda silmapilku pikendada, niipalju kui see iganes oli tema sõbra loomuse juures võimalik. Ta tabas Oblomovi luuletajate lugemiselt ja hoidis teda poolteist aastat filosoofia ja teaduse piitsa all.

Kasutades vaimustatud noorusunistuste lendu, avas ta talle luules peale lugemishimu veel teisigi eesmärke, näitas tõsisemalt kauges perspektiivis nii enese kui tema eluteed, ahvatles sõpra enesega kaasa tulevikku. Mõlemad tundsid meeleliigutust, nutsid, andsid teineteisele pühalikke töotusi, et nad valivad mõistliku ja valgustatud elutee.

Stolzi nooruslik tulisus hakkas ka Oblomovile külge ning ta janunes tööd ja kauget, kuid võluvast eesmärki.

Aga eluõitseng möödus, ilma et ta oleks vilja kandnud. Oblomov kainenenes ning haruharva luges ta veel ühe või teise Stolzi poolt kättejuhatatud raamatu läbi, ja sedagi mitte ruttu, ahmides ja õhinal, vaid laskis laisalt silmi üle ridade liikuda.

Oli loetav koht ei tea kui huvitav, siiski pani ta, kui lõuna või uneaeg kätte tuli, raamatu kohe kummuli, kaaned ülespoole, ning läks sööma või kustutas küünla ja heitis magama.

Kui ta oli talle toodud esimese ande läbi lugenud, siis ei küsinud ta teist; kui see aga küsimata toodi, siis luges ta ka selle pikapeale läbi.

Hiljem ei hakanud ta enam esimestki annet läbi lugema, istus vabal ajal enamasti käsipõsakil laua ääres; mõnikord kasutas ta küünarnuki asemel peatoeks sedasama raamatut, mille Stolz oli talle peale sundinud.

Nõnda lõpetas Oblomov oma hariduse. See päev, kus ta viimast loengut kuulas, sai ühtlasi tema hariduse piiritulbaks. Nagu õpetaja tõmbas omal ajal raamatusse küünekriipsu, nii tõmbas nüüd õppeasutuse juhataja oma allkirjaga lõputunnistusele selle kriipsu, millest kaugemale meie kangelane ei pidanud tarvilikuks oma teadusehimus minna.

Tema pea kujunes surnud asjade, surnud isikute, ajajätkude, arvude, usundite, mitte millegagi seostuvate majandusteaduslike, matemaatiliste ja muude tõdede, probleemide, teeside jms. arhiiviks.

See oli nagu raamatukogu, kus leidub ainult üksikuid juhuslikke kõiteid mitmesuguste teadusharude tervikväljannetest.

Õppimine avaldas Ilja Iljitsile imelikku mõju: talle tundus, et teaduse ja elu vahel seisab sügav kuristik, millest ta ei püüdnud üle saada. Elu oli eraldi omaette, teadus omaette.

Ta oli õppinud maksvusel olevaid ja ka ammu maksvuse kaotanud õigusi, teinud läbi kohtupraktika kursuse; aga kui kodus tuli vargusjuhtumi korral politseile kirjalik teadaanne saata, võttis ta sule ja paberilehe, mõtles ja mõtles ning laskis lõpuks kirjutaja kutsuda.

Arved võttis kokku külavanem. «Mis on siin teadusega peale hakata?» küsis Oblomov arusaamatuses.

Ja ta pöördus tagasi oma üksildusse ilma teadmiste koorimata, mis oleks võinud sihi anda tema laisalt uitvale või lihtsalt suikuvale mõttele.

Mis ta siis tegi? Ikka ja jälle joonistas ta oma elumustrit. Põhjendatult leidis ta selles nii palju sügavat tarkust ja luulet, et ka ilma raamatuid lugemata ja teadusi uurimata ei jõua seda eales tühjaks ammutada.

Teenistusest ja seltskonnast lahti öeldes hakkas ta olemise mõttest teisiti aru saama ja leidis lõpuks, oma määratud elu-

ülesandesse süvenedes, et kogu tema tegevuse ja elu areen piirdub tema enesega.

Ta mõistis, et tema osaks on määratud perekondlik õnn ja mõisapidamise mured. Kuni sinnamaani polnud tal oma asjadest lähemat aimu: tema asemel muretsetes nende eest Stolz. Ta ei teadnud täpselt ei oma tulusid ega kulusid ja ei koostanud kunagi eelarvet — ei teinud üldse midagi.

Vana Oblomov andis mõisa pojale niisuguses korras üle, nagu ta selle kord oma isalt oli saanud. Ehk ta küll terve oma elu maal elas, ei targutanud ta ega murdnud kunagi pead mitmesuguste katsetuste kallal, nagu seda nüüdsed inimesed teevad: otsivad uusi sissetulekuallikaid või püüavad vanu laiendada ja süvendada jne. Seda, kuidas ja mida vanaisa eluajal hariti ja külvati ning mismoodi saak turule toimetati, seda jätkas samuti ka Oblomovi isa.

Muidugi oli vanamees väga rahul, kui hea lõikus või kõrgem hind eelmisest aastast rohkem sisse tõid: seda nimetas ta jumala õnnistuseks. Aga peamurdmist ja pingutamist rahasaamiseks ta ei armastanud.

«Isad ja vanaisad polnud rumalamad kui meie,» ütles ta, kui talle tema arvates halba nõu anti, «ja pealegi elasid nad oma elu õnnelikult ära; küllap ka meie elame: kui jumal annab, saame kõhu täis.»

Saades ilma igasuguse kavaluseta mõisast niipalju sissetulekut, et see võimaldas lõuna- ja õhtulauas koos oma pere ja võõrastega piiripidamatult süüa, tänas ta jumalat ja arvas patuks veel rohkemat püüda.

Kui valitseja tõi talle kaks tuhat, peites kolmanda oma taskusse, kusjuures ta pisarsilmil põuast, rahest ja ikaldusest rääkis, lõi vana Oblomov risti ette ja ütles samuti pisarsilmil:

«Sündigu jumala tahtmine! Ega jumalaga kohtusse ei lähel Peab issandat sellegi eest tänama, mis on.»

Asi ei paranenud vanade Oblomovite surma järel, vaid läks veel halvemaks, nagu me külavanema kirjast näha võisime. Muidugi oli selge, et Ilja Iljitš oleks pidanud ise maale sõitma ja kohapeal järele uurima, miks sissetulekud aastastalt kahanevad.

Ta oli valmis seda tegema, kuid lükkas asja ikka edasi, peamiselt sellepärast, et reisimine oleks olnud talle päris uus ja tundmatu vägitagu.

Elus oli ta ainult ühe teekonna ette võtnud, seda reisisõltas, sulgpattjade, kastide, sumadanide, seasinkide, saiapätside,

igatemoodi küpsetatud ja keedetud looma- ja linnuliha keskel ning mitme teenri saatel.

Nõnda oli toimunud tema ainuke reis, kodukülalt Moskvasse, ja seda võttis ta kui reisimise üldist mudelit. Nüüd aga kuulis ta, et nõnda ei reisisita enam: peab ülepeakaela kihutamal!

Ja oma sõitu lükkas Ilja Iljitš veel sellepärast edasi, et ettevalmistused mõisa korraldamiseks polnud lõpule jõudnud.

Tema ei olnud isa ega vanaisa moodi. Tema oli ju haridust saanud ja seltskonnaelust osa võtnud; see kõik sundis talle peale mitmesuguseid võõraid mõtteid. Ta teadis, et omandus pole sugugi patt, vaid igapähe kohus on ausa tööga üldist heaolu toetada.

Seepärast oli üksilduses joonistatud elupildis oluline osa uuel, värskel, elunõuete kohasel mõisapidamise ja talupoegade valitsemise plaanil.

Plaani peajooned ja põhiidee olid tal ammugi olemas; puudusid veel ainult lähemad üksikasjad, eelarved, arvud.

Juba mitu aastat töötas ta hoolega selle plaani kallal, olgu käes, lamades või seltskonnas viibides; kord täiendas, kord muutis ta mõnda osa, kord tuletas eelmisel päeval mõeldut ja öösel unustatud meelde; vahel aga ilmus väljusähtvatusena mõni värskel, ootamatu mõte ja pani ta peas kõik käärima — õhinaga asus ta siis tööle.

Tema polnud mõne võõra mõtte pisitilluke täideviija, ta oli ise nii looja kui ka oma ideede täideviija.

Hommikul pärast ülestõusmist, niipea kui tee oli joodud, heitis ta kohe sohvale, toetas pea käele ja mõtles ennast säästmata seni, kui pea raskest tööst väsis ja südametunnistus ütles: täna on üldiseks heaoluks küllalt tehtud.

Alles siis sõandas ta mõtlemise vaevast puhata, vahetades senise mureliku poosi teise vastu, mis poleks nii tõsine ega asjalik ja mis sobiks rohkem unistamiseks või mõnulemiseks.

Vabanedes asjalikest muredest, armastas Oblomov endasse süveneda ja elada omaenda loodud maailmas.

Ta tundis ülevate mõtete õndsust, talle polnud võõrad inimkonna üldised mured. Hingepõhjas nuttis ta aeg-ajalt inimsoo hädade pärast, tundis tundmatut, nimetut kannatust ja igatsust, tungi kaugustesse, vististi sinna maailma, kuhu avatles teda mõnikord Stolz...

Õndsusepisarad voolasid tal siis mööda palgeid...

Juhtus ka, et ta põlastas sügavalt inimsugu tema pahede

pärast, vale, laimu ja kurjuse pärast, mis ilmas levinud, ja tema südames süttis soov inimsoole tema paiseid näidata; siis pahvatasid mõtted ta peas leegitsema, liikudes ja veeredes seal nagu lained meres, kasvasid ajapikku kavatsusteks, kuumutasid verd, panid lihased liikuma, tõmbasid sooni pingule: kõlbla jõu mõjul muutis ta siis paar korda oma asenditki, ajas end kiirgaval pilgul poolistikule, sirutas käe välja ja vaatas innustunult ringi... Veel silmapilk, ja tahe saab teoks, muutub vägitööks... ja siis, issand jumal! Missuguseid imesid, missuguseid häid tegusid oleks võinud niisugusest kõrgest pingest oodata!

Agaga näe; hommik möödus, päev vajus juba õhtusse ja ühes sellega vaibus ka Oblomovi ülepingsutatud jõud: tormid ja lained rahunesid hinges, pea kainenesis ja veri hakkas soontes aeglasemalt liikuma. Oblomov keeras end mõtlikult ja vaikselt selili, pööras nukra pilgu aknasse, taeva poole, saatis silmadega kurvalt päikest, mis vajus oma hiilguses ühe neljakordse maja taha.

Ja kui palju-palju kordi oli ta nõnda päikese loojakut saatnud!

Hommikul uus elu, uus pinge, uued unistused! Mõnikord armastas ta end kujutleda võitmatu väejuhina, kelle kõrval Napoleon ega isegi Jeruslan Lazarevitš* midagi ei maksnud; ta mõtles ise välja sõja ja selle põhjuse: näiteks ujutavad Aafrika rahvad korruga Euroopa üle, või ta organiseerib uusi ristiõdu, sõdib, otsustab rahvaste saatust, purustab linnu, karistab, annab armu, saadab korda headuse ja suuremeelsuse kangelastegusid.

Mõnikord valis ta enesele filosoofi või suure kunstniku elutee: kõik kummardavad tema ees; ta lõikab loorbereid; rahvas käib tema kannul ja hüüab:

«Vaadake, vaadake, seal läheb Oblomov, kuulus Ilja Iljits!»

Kibedatel silmapilkudel vaevles ta murede käes, keeras end küljelt küljele, lamas näoli vastu patja, ei osanud endaga midagi peale hakata; lõpuks tõusis ta põlvili ja hakkas härda innuga palvetama, et taevas ähvardava tormi ära hoiaks.

Oma saatust taeva hooleks usaldades muutus ta jälle rahulikuks ja ükskõikseks kõige vastu siin ilmas, olgu tormiga lugu kuis tahes.

Nõnda pani ta oma kõlbla jõu tööle, nõnda oli ta sageli päev läbi ärevuses, ärgates alles siis sügava ohkega oma

* Vene muinasjutu kangelane. *Toim. märkus.*

ahvatlevast unistusest või piinavast murest, kui päev kaldus õhtusse ja päike vajus tohutu hiilgava kerana neljakordse maja varju.

Siis saatis ta jälle mõtliku pilguga päikest ning heitis nukra naeratusena rahulikult päevases erutusest puhkama.

Keegi ei näinud ega tundnud seda Ilja Iljitsi sisemist elu: kõik arvasid, et Oblomov ainult lamab ja sööb hea isuga, et temast muud polegi oodata, et vaevalt tal ühtki mõtet peas liigub. Nõnda arvati temast igal pool, kus teda tunti.

Tema vaimseid võimeid, seda tulise aju vulkaanilist salajast tööd, seda humaanset südant tundis lähemalt ainsa tunnistajana Stolz, kuid Stolzi polnud peaaegu kunagi Peterburis.

Ainult Zahhar, kes oli tiirelnud kogu elu oma härra ümber, tundis Oblomovi siseelu veel põhjalikumalt; kuid tema oli kindlal arvamusel, et nemad härraga teevad kumbki seda, mis neil teha on, elavad normaalset elu, ja et teisiti ei peagi elama.

VII

Zahhar oli juba üle viiekümne aasta vana. Ta polnud enam nende kartmatute ja laitmatute vene Kaalepite*, teenri seisusest rüütlite otsene järglane, kes jäid ennatsalgavalt härrastele ustavaks ning kellel olid kõik voorused ja puudused kõik pahed.

Ei olnud see rüütel ei kartmatu ega laitmatu. Tema kuulus korruga kahte ajajärku ja mõlemad olid talle vajutanud oma pitseri. Ühest oli pärit tema piiritu ustavus Oblomovite suguvõsale, teisest, hilisemast ajajärgust aga — rafineeritus ja rikutud elukombed.

Ehk ta küll kõigest hingest oma isanda poole hoidis, valetas ta temale siiski pea iga päev. Vanaaegne teener hoidis heal juhul isandat pillamisest ja elupõletamisest tagasi, Zahhar aga armastas ise oma sõpradega härra kulul juua; endise aja teener oli neitsilik nagu eunuhh, Zahhar aga käis tihtilugu kahtlase kuulsusega vaderi pool. Endine teener hoidis kindlamini isanda raha kui ükski laegas, praegune aga püüdis iga võimaliku kulutuse puhul kümme kopikat enda kasuks rehkendada või lauale unustatud kümmelisi ja vaskviielisi võtta. Ja kui Ilja Iljitsil ei tulnud meelde Zahhari

* Oieti Caleb — andunud ustava vaese vasalli kehastus William Godwini (1756—1836) romaanist «Asjad, nagu nad on ehk Caleb Williamsi seiklused». *Toim. märkus.*

käest ülejäänud poeraha tagasi küsida, siis jäigi see härral igavesti saamata.

Suuremaid summasid Zahhar ei varastanud, ja seda iga tahes mitte piinliku aususe pärast, vaid võib-olla sellepärast, et ta oma tarvidusi mõõtis kümnekopikaste vask- ja hõberahadega või et ta asja väljatulemist kartis.

Muistne Kaalep oleks ennemini surnud nagu hästi dresseeritud jahikoer, kui et ta tema hoolde usaldatud söögipoolist oleks puutunud; praegune aga otsis aina võimalust, kuidas sedagi ära süüa ja juua, mida tema hoolde pole usaldatud; omaaegne muretses üksnes selle eest, et isand rohkem sööks, ja oli kurb, kui ta ei söönud; praegune aga kurvas tas sel puhul, kui isand kõik viimse raasuni ära söi, mis taldrikule pandi.

Pealegi kandis Zahhar keelt. Köögis, poes, värava koosolekutel kaebas ta iga päev, et tal mingit elu ei ole, et nii halba härrat pole veel enne nähtud kui tema oma: tujukas, kitsi, kuri, miski ei ole talle meeltnööda, parem oleks surra kui tema juures elada.

Ega ta ei teinud seda tigidusest või tahtmisest härrale paha teha, vaid müüdi niisama, isalt ja vanaisalt päritud harjumusest — igal sobival juhul isandat kiruda.

Mõnikord rääkis ta igavusest või parema kõneaine puudusel või selleks, et kuulajates suuremat huvi äratada, oma härrast päris uskumatuid asju.

«Minu oma jõlgub ikka selle lese poole,» kähises ta tasa-kesi, et rohkem usaldust äratada, «eile saatis talle jälle kirja.»

Või kuulutas ta, et tema härra on nii kange kaardimängija ja pummeldaja, et teist niisugust pole enne ilma loodud: ööd läbi taob muudkui kaarte ja rüügab va kibedat.

Nii see asi muidugi ei olnud: Ilja Iljitš ei käinud ühegi lese pool ega võtnud kaarte kättegi, vaid puhkas öösi rahulikult päevaväsimust.

Zahhar oli kasimatu. Habet ajas ta harva, käsi ja nägu pesi nähtavasti ainult moe pärast; ja ükski seep ei teinud teda ka puhtaks. Saunas läksid ta mustad käed küll punaseks, muutusid aga paari tunni pärast uuesti mustaks.

Ta oli väga kohmakas: kui ta läks ust või väravat avama ja ühe poole lahti sai, langes teine pool kinni, ja kui ta teist lahti tegema tõttas, langes jälle esimene kinni.

Ühe korraga ei saanud ta kunagi maast rätikut või mõnda muud asja kätte, ikka kummardus ta enne oma kolm korda,

nagu oleks ta seda püüdma pidanud; ja kui ta ehk neljandal korral tõstiski selle üles, pillas ta selle vahel uuesti maha.

Kui ta läks virnalaotud sööginõude või muude asjadega üle toa, hakkasid ülemised asjad juba esimesel sammul pagema. Esiteks kukkus üksainus; siis aga tegi ta järsu, hilise ja asjatu liigutuse, et kukkumist takistada, ja pillas paar tükki veel maha. Ammuli sui imestades vahtis ta maha-kukkuvaid asju, ja mitte neid, mis veel virnas olid, mistõttu ta kandikut viltu hoidis ja ka teised asjad sealt maha libisesid, nii et mõnikord jõudis ta toa teise otsa üheainsa taldriku või napsiklaasiga ning viskas vahel selle viimasegi kirudes ja vandudes teistele järele.

Toast läbi minnes müksas ta kord jalaga, kord küljega lauda või tooli, ei sattunud igakord täpselt ukseavasse, vaid lõi öla vastu kinnist uksepoolt ära, manades sealjuures mõlemaid uksepooli, maja peremeest või siis puuseppa, kes ukse oli teinud.

Oblomovi kabinetis olid peaaegu kõik asjad katki tehtud või ära taotud, eriti väikesed iluasjad, mis nõuavad ettevaatlikku ümberkäimist; ja see kõik oli Zahhari kätetöö. Oma võimet asju kätte võtta rakendas ta kõigi asjade puhul ühtviisi, tegemata mingit vahet ühe või teise asja käsitsemisel.

Kui tal kästi näiteks küünalt nuusata või klaasi vett valada, siis tarvitas ta selleks niisama palju jõudu nagu värava avamisekski.

Jumal hoidku, et Zahharil ei tuleks töötuhinat peale, et ta härrale meeltnööda olla püüdes ei võtaks nõuks koristama, puhastama, kraamima ja kõike tipp-topp korda seadma hakatal. Kus siis selle häda ja kahju ots: vaevalt teeks majja tunginud vaenlase sõjameeski nii palju kurja. Algas asjade lõhkumine, pillamine, sööginõude lõhkumine, toolide ümber-tõukamine; ja lugu lõppes ikka sellega, et Zahhar tuli toast välja kihutada või ta läks ise kirudes ja vandudes minema.

Õnneks tuli tal niisugune tuhin harva peale. See kõik tuli muidugi sellest, et ta polnud eluharjumusi ega oma kasvatust saanud mitte luksuslikult ja kapriiselt sisustatud kabinettide ja buduaaride hämaras ruumikitsikus, kus pagan teab mis asju on ülestikku laotud, vaid maa-elu mugavas rahus, avaruses ja priiuses.

Seal oli ta harjunud teenima toekate asjade keskel, kus polnud mingit vajadust oma liigutusi lihvida; seal oli tal enamasti tegemist tublide ja soliidsete riistapuudega nagu

labidas, kang, rauast uksekäepide või niisugune tool, mida naljalt juba paigast ei lükka.

Mõni asi, näiteks küünlajalg, lamp, jooneleht või kirja-press, seisis kolm-neli aastat omal kohal ja tal polnud midagi viga, aga niipea kui Zahhar selle korraks pihku võttis — oligi katki.

«Oi,» ütles ta sealjuures mõnikord üllatunult Oblomovile. «Vaadake, härra, kus imeasi: võtsin selle viguri korra kätte, ja juba lagunes ära!»

Teinekord ei öelnud ta midagi, vaid katsus katkise asja hästi kähku salaja oma kohale tagasi panna ning pärast Oblomovile kinnitada, et härra ise on selle katki teinud; vahel aga vabandas ta end sellega, nagu me eespool nägime, et igal asjal, olgu ta kas või rauast, peab ükskord lõpp tulema, sest ega ta ometi igavene ole.

Esimesel kahel juhul võis temaga veel vaielda; aga kui ta äärmises hädas võttis appi viimase argumendi, siis oli iga vasturääkimine kasutu ja õigus jäi edasikaebamatult temale.

Zahhar oli kord ise määranud endale teatava tegevuspiiri kindlaks ja kunagi ei astunud ta vabatahtlikult sellest üle.

Hommikul tõi ta teemasina, viksib saapad ja harjas neid rõivaid, mida isand oli küsinud, kuid mitte mingil juhul neid, mida ta ei küsinud, seisku need või kümme aastat kapis.

Siis pühkis ta — seda küll mitte iga päev — toa keskpäiga üle, ilma et ta nurki oleks puutunud, ja äigas tolm ainult sealt, kus laud oli lage: ta ei viitsinud asju paigalt tõsta.

Pärast seda arvas ta enesel juba õiguse olevat millegi eest muretsemata ahjuasemel tukkuda või Anisjaga köögis ja teenijasperega väravas lobiseda.

Kui teda peale selle veel midagi teha kästi, täitis ta käsku vastumeelselt, enne veel vaieldes ja tõendada püüdes, et käsk on mõttetu või koguni võimatu täita.

Ja mitte mingi abinõuga ei saanud teda sundida võtma mõnda uut punkti tema enda poolt koostatud igapäevasesse tööplaani.

Kui tal kästi midagi pesta, seda või teist tuua-viia, siis tegi ta seda tavaliselt vastu urisedes; aga kui taheti, et ta seda edaspidigi hakkaks käskimata tegema, siis oli asjatu seda loota.

Teisel ja kolmandal päeval ja nii edasi pidi sama asja ikka uuesti teha käskima ja temaga pahandavasse vaidlusse astuma.

Kõige selle peale vaatamata, et Zahhar armastas juua ja keelt kanda, et ta Oblomovi järelt vaskvielisi ja -künnelisi varastas, asju lõhkus ja laisapõlve pidas, oli ta oma isandale siiski südamest ustav teener.

Ta oleks kõhklemata oma härra eest tulle või vette läinud, ilma et ta oleks seda pidanud vägiteoks, mis vääriks imetlust või tasu. Tema vaatas seda kui üpris loomulikku asja, mis teisiti olla ei võigi, või õigemini — ta ei vaadanud seda nii-ega teistpidi, vaid talitas nõnda ilma igasuguse targutamiseta.

Mingeid teoreetilisi tõekspidamisi tal ses asjas ei olnud. Ta poleks kuidagi selle peale tulnud, et oma tundmusi või suhtumist Ilja Iljitsisse analüüsida; ega tema polnud seda ju oma peaga välja mõelnud; see oli pärit isalt, vanaisalt, vendadelt, teenijasrahvalt, kelle hulgas ta oli sündinud ja kasvanud, ja see oli tal luus ja veres.

Ta oleks valmis olnud oma isanda eest surema, pidades seda loomulikuks ja mõõdapääsmatuks kohuseks — või pidamata seda üldse millekski: ta oleks lihtsalt tormanud surma, nagu ustav koer tormab metsas murdjat kohates talle kallale, arutlemata, miks peab just tema tormama, ja mitte tema peremees.

Aga kui oleks näiteks vaja olnud öö läbi haige isanda voodi ääres valvata ja kui sellest ka isanda tervis või elugi oleks ära rippunud, oleks Zahhar ikkagi magama jäänud.

Väliselt ei avaldanud ta isandale orjameelsust, ennemini oli ta jämedavõitu, kohtles teda nagu omasugust, pahandas päris tõsiselt iga tühja asja pärast ja rääkis teda koguni väravas taga, nagu enne öeldud; see varjas küll ajuti, kuid ei kahandanud põrmugi sügavat sünnipärasust, mida ta ei tundnud üksnes Ilja Iljitsi isiku, vaid kõige vastu, mis kandis Oblomovi nime ning oli talle lähedane, omane ja kallid.

Võib-olla oli see tundmus isegi vastuolus Zahhari seisukohaga Oblomovi isiku suhtes, võib-olla sundis härra ise-loomu täielik tundmaõppimine talle hoopis teistsugused vaated peale. Kui talle oleks hakatud seletama tema piiritut truudust Ilja Iljitsile, oleks ta vististi vastu vaielnud.

Zahhar armastas Oblomovite mõisa nagu kass oma pööningut, hobune oma talli, koer oma kuuti, kus ta on sündinud ja kasvanud. Selle truuduse raames kujunesid tal välja veel oma isiklikud eriarvamused.

Näiteks armastas ta Oblomovite kutsarit rohkem kui kokka, karjanaist Varvarat rohkem kui neid mõlemaid ja

Ilja Iljitsi vähem kui neid kõiki; aga ometi oli Oblomovite kokk tema meelest etem ja parem kui ükski teine kokk maailmas ning Ilja Iljitsi parem kui teised mõisnikud.

Puhvetiteenrit Taraskat ei võinud ta silmaotsaski sallida, ja siiski poleks ta teda ka maailma kõige parema inimese vastu vahetanud, üksipäinis sellepärast, et Taraska oli Oblomovite mõisast pärit.

Tema jämedus ja aupakkumatus Oblomovi vastu oli samaani jäme ja aupakkumatu ümberkäimine oma puuslikuga: ta pühib teda tolmust puhtaks, pillab teinekord maha, võib-olla lööbki teda vahel meelepahaga, aga ometi jääb ta hingepõhja pidev teadmine selle puusliku kõrgemast olemusest tema endaga võrreldes.

Vähimastki põhjusest oli küll, et niisugust tundmust Zahhari hingesügavusest esile manada, teda oma isandat jumal-dama panna, vahel koguni härdusepisaraid silma tuua. Jumal hoidku, et ta mõnda teist isandat oleks Oblomovist paremaks või temaga samaväärsekski pidanud! Jumal hoidku, kui mõni teine oleks mõelnud seda teha!

Kõiki härraseid, kes Oblomovile külla tulid, vaatas Zahhar mõnevõrra ülalt alla ja teenis neid, pakkudes neile teed või midagi muud, just nagu armu poolest, andes neile tunda seda au, mille osaliseks nad saavad tema isanda külalistena. Äraütlemise korral oli ta jämegi: «Härra pidada puhkama,» ütles ta ja silmitses tulijat ülbelt pealaest jalatallani.

Mõnikord hakkas ta keelekandmise ja kirumise asemel poes või väravakoosolekutel oma härrat pööraselt kiitma ning siis polnud vaimustusel otsa ega äärt. Äkki tuli tal pähe hakata härra häid omadusi üles lugema, ülistama tema tarkust, lahkust, headust, heldust; ja kui härral endal kiidetud omadustest puudu tuli, siis laenas ta teistelt, omistades talle ka rikkust, suursugusust ja tavatut vägevust.

Kui oli vaja kojameest, majavalitsejat või isegi maja pere-meest ennast hirmutada, siis hirmutas ta neid ikka oma isandaga: «Oota, küll ma räägin härrale ära, siis sa alles saad!» Isandast suuremat autoriteeti tal maailmas ei olnud.

Kuid pealtnäha oli Oblomovi ja Zahhari vahekord ikka kuidagi vaenulik. Nad olid kahekesi koos elades teineteist ära tüüdanud. Kahe inimese igapäevane kokkupuutumine ei toimu kunagi jälgi jätmata: mõlemalt poolt on vaja suuri elukogemusi, loogilist aru ja südamesoojust, et teise headest omadustest rõõmu tundes samal ajal puudustega teist ei torgitaks või ennast torkida ei lastaks.

Ilja Iljitsi tundis ammu Zahhari üht hindamatut väärtust —

truudust, oli sellega harjunud ja leidis omalt poolt, et see teisiti olla ei võigi; aga olles sellega täiesti ära harjunud, ei tundnud ta sellest enam mingit rõõmu, kusjuures ta oma ükskõiksusestki hoolimata ei suutnud rahulikult kannatada teenri arvutuid väikesi puudusi.

Nagu Zahhar, kes oli küll muistsete teenrite kombel südamepõhjas oma isandale truu, kuid polnud vaba kaasaja puudustest, nii ei tundnud ka Ilja Iljitsi, ehk ta küll sisimas oma teenri ustavust hindas, tema suhtes seda sõbralikku või peaaegu sugulaslikku lähedust, mis oli omane muistsetele isandatele ja teenritele. Mõnikord võis ta Zahhari kärealt sõimata.

Zahhar oli omakorda temast tüdinud. Ta oli noores eas härrastemajas toapoiss olnud, ning siis oli ta Ilja Iljitsi passijaks pandud, mis ajast peale ta ennast omamoodi toredus-asjaks hakkas pidama, maja aristokraatlikuks ehteks, mis pidi põlise aadlisuguvõsa täiust ja hiilgust üleval pidama, mitte aga asja eest olema. Seepärast ei teinud ta kogu päeva jooksul mitte kui midagi, pani ainult noorhärja hommikul riidesse ja võttis õhtul riidest lahti.

Tema loomupärast laiskust edendas veelgi toapoisi kasvatus. Ta tegi ennast teiste teenijate ees tähtsaks, ei võtnud vaevaks teemasinatki üles panna ega põrandaid pühkida. Ta kas tukkus eestoa või käis köögis ja peretoas lobisemas; muidu seisis ta, käed vaheliti rinnal, hoovivärvavas ja vahtis uniselt mõtliku näoga ringi.

Ja pärast niisugust elu laoti nüüd korraga tema turjale kogu maja korraspidamise raske koorem! Temal tuli nüüd härrat passida, tube pühkida ja kraamida, temal tuli ka jooksupoissi mängida! See tegi meele mõruks, see tõi iseloomus ilmsiks jõhkruuse ja tooruse; seepärast urises ta iga kord, kui ta härra hüüde peale oli sunnitud ahju pealt maha tulema.

Ja ometi, vaatamata välisele pahurusele ja metsikusele, oli Zahharil üsna hea ja pehme süda. Ta armastas koguni lastega aega viita. Sageli võis teda hoovivärvavas lastekäija keskel näha. Ta lepitaski ja narris neid, mängis nendega või istus lihtsalt nende seltsis, võttes ühe lapse ühele põlvele ja teise teisele, kuna mõni võrukael tal veel turjal lesis või habet sakutas.

Niisiis segas Oblomov Zahhari elu, nõudes talt iga silmapilk teenimist või muidu kohalviibimist, samal ajal kui Zahhari seltsiv loomus, hea süda, jõudeoleku harjumus ja pidev

vajadus midagi mäluda kiskus teda vaderi poole või kööki, poodi ja värvasse.

Nad tundsid teineteist ammu ja elasid ammu koos. Zahhar oli väikest Oblomovit süles hoidnud, Oblomov aga mäletas teda kui noort, kräbedat, kavalat ja suure söömaga meest.

Seda elupõlist sidet nende vahel oli võimatu purustada. Nagu Ilja Iljitš ei osanud Zahhari abita ei voodist tõusta ega voodisse minna, ei pead kammida, jalgu kinni panna ega lõunat süüa, nii ei osanud Zahhar endale Ilja Iljitši asemel mõnda teist isandat ette kujutada ega mõistnud teistviisi elada kui teda riidesse pannes, söögilauas passides, teda pettes, talle valetades ja häbematusi öeldes ning samal ajal tema ees sisimas aukartust tundes.

VIII

Kui Zahhar oli Tarantjevi ja Aleksejevi lahkumise järel ukse lukku keeranud, ei läinud ta tagasi ahjuasemele, vaid jäi ootama, et härra teda iga silmapilk kutsub, sest ta kuulis ju, et härra tahab kirjutama hakata. Kuid Oblomovi kabineti valitses hauavaikus.

Zahhar piilus uksepraost — ja mis ta nägi? Ilja Iljitš külitask sohval, käsi põse all; tema ees oli lahtine raamat; Zahhar lükkas ukse lahti.

«Mis te nüüd jälle lamate?» küsis ta.

«Ära sega; sa näed: ma loen!» vastas Oblomov järsult, sõnahaaval.

«Aeg on silmad ära pesta ja kirjutama hakata,» tuletas Zahhar pealetükkivalt meelde.

«Jah, tõepoolest,» taipas Ilja Iljitš. «Kohe; mine sa ära! Ma mõtlen pisut.»

«Millal ta ometi jõudis pikali heita?» pomises Zahhar ahjuasemele ronides. «Küll on kärmas!»

Oblomov oli siiski jõudnud koltunud lehekülje läbi lugeda, mis tal kuu aega tagasi pooleli oli jäänud. Ta pani nüüd raamatu oma kohale ja haigutas, siis hakkas teda jälle painama mõte «kahest õnnetusest».

«Kui tüütu!» sosistas ta, jalgu kord välja sirutades, kord konksu tõmmates.

Kangesti oleks tahtnud mõnusamaid mõtteid mõlgutada; ta pööras silmad taeva poole, otsides sealt oma armastatud valguseallikat, kuid see asus kõrgel pea kohal ja pani vaid silmipimestavalt helendama lubjatud maja, mille varju ta

õhtuti Oblomovi nähes kadus. «Ei, kõigepealt töö,» kutsus Oblomov end mõttes korralt, «ja siis alles...»

Maal oli hommik juba ammu möödas ja Peterburiski lähenes ta lõpule. Ilja Iljitši kõrvu kostis hoovist inimeste ja muude häälte segu: see oli rändtrupi laul, mida saatis enamasti koerte haukumine. Hoovis käisid ka mereelukate näitajad ja kaubitsejad, pakkudes mitmel häälel igasugust toidukraami.

Ilja Iljitš keeras end selili ja pani käed kukla alla. Ta hakkas mõisa uuenduste plaani läbi mõtlema. Ruttu laskis ta peast läbi käia mõned olulised põhipunktid, mis puudutasid rendimaksude ja maaharimise uut korda, leidis uue mõjuva abinõu talupoegade laiskuse ja hulkumise vastu ning asus siis omaenda elujärje sisseseadmise juurde.

Teda huvitas uue häärberi ehitus; mõnuga peatus ta mitmeks minutiks tubade paigutusel, määras kindlaks söögi- ja piljarditoe mõõtmed, arutles sedagi, kuhu külge kabineti aknad tulevad; mõtles isegi mööblile ja vaipadele.

Siis pani ta paika majatiivad, silmas pidades külaliste arvu, keda ta kavatses vastu võtta; siis leidis koha ka tallidele, küünidele, peretoale ja muudele kõrvalhoonetele.

Lõpuks jõudis ta rohuaiani: ta otsustas kõik vanad pärnad ja tammed alles jätta, õuna- ja pirnipuud aga maha võtta ning nende asemele akaatsiad istutada; hakkas juba pargistki mõtlema, kuid võttes ligikaudselt kulud kokku, leidis ta, et see läheb iiiga kalliks ja tuleb edaspidiseks jätta, ning asus lillepeenarde ja triiphoonete juurde.

Ahvatlev mõttevälgatus tulevikus saadavast värskest puuviljast muutus seejuures nii elavaks, et ta mitme aasta võrra ette jõudes ennast korraga maalt leidis, kus mõis oli juba tema plaani järgi ümber ehitatud ja kus ta niisiis alaliselt elutses.

Ta nägi vaimusilma ees, kuidas ta suveõhtul terrassil teelaualas istub, pea kohal varjuline lehestik, mis päikesekiiri läbi ei lase, suus pika varrega piip, millest ta laisalt suitsu imeb, tundes mõnu puude tagant avanevast maastikust, jahedusest ja vaikusest; kauguses aga kollendavad viljaväljad, päike on vajumas tuttava kasetuka taha, pannes punetama peegelsileda tiigivee; heinamaalt kerkib udumine, õhk läheb jahedaks, õhtu jõuab kätte; talupojad lähevad suurtes salkades koju.

Mõisapere peab värvavas videvikutundi; sealt kostab rõõmsaid hääli, naerulaginat, balalaika tininat, tüdrukud jooksevad viimast paari; tema enda ümber aga hullavad tema lap-

sed, ronivad sülle, ripuvad kaelas; teemasina ääres istub... kogu paikkonna valitsejanna, tema jumalus... naine, tema oma naine! Elegantse lihtsusega kujundatud söögitoas on vahepeal vilkuma hakanud sõbralikud tuled; seal kaetakse suurt ümmargust lauda; Zahhar, kelle habe on nüüd sootuks hall ja kes on majaanemaks nimetatud, paneb lauale meeldivalt kõlisevaid kristallklaase ja hõberiistu, pillates õhtelugu kas klaase või kahvleid maha; algab rikkalik õhtusöök; lauas istub ka tema noorpõlve kaaslane, truu sõber Stolz, istub teisigi tuttavaid; lõpuks minnakse magama...

Oblomovi näkku valgus õnnepuna: unistus oli nii selge, elav ja luuleline, et ta silmapilguks näo vastu patja surus. Korraks tundis ta tumedalt armastuse ja vaikse õnne iha, korraks igatses ta kodukoha väljade ja kinkude järele, ihkas oma kodu, naist ja lapsi...

Ligi viis minutit lamas ta kõhuli, siis keeras end jällegi selili. Ta nägu valgustas mahedalt härras tundmus: ta oli õnnelik.

Mõnutundega sirutas ta jalad välja, nii et aluspükste säärred veidi üles kerkisid, kuid ta ei märganudki seda väikest korratust. Unistus kandis teda abivalmilt, kergelt ja vabalt kaugele tulevikku.

Nüüd sai kõige armsam mõte ta oma meelevalda: ta nägi väikest sõprade asundust, nende karjamõisaid ja külasid viieteistkümne kuni kahekümne versta kaugusel tema mõisa ümber, nägi sõpru kordamisi üksteise juures iga päev võõrusele käimas, koos lõunat söömas, õhtueinet võtmas, tantsimas; ta nägi ainult päikesepaistelisi päevi, rõõmsaid nägusid, kus puudusid mureilme ja kortsud, naervaid ümmargusi õhetavaid nägusid kahekordse lõuaga ja kustumatu söögiisuga; kestis igavene suvi, igavene pidurõõm, mõnus sööming ja mõnus laiskus...

«Ah, issand jumal!» õhkas ta õnnetäiusest ja toibus korraga oma unistusest.

Sel silmapilgul kostis hoovilt viiel häälel: «Kartuleid! Liiva, kellel läheb liiva vaja? Süsi! Süsi!... Annetage, helled härrased, jumalakoja ehitamiseks!» Ja kõrval ehitatava maja poolt kostis kirveste kopsimist ja töömeeste hõikeid.

«Oh!» ohkas Ilja Iljitš kurvalt. «Mis elu see on! Kui kole on pealinna kära ja müra! Millal jõuab see igatsetud paradiisielu kätte? Millal pääseb kord kodumetsadesse ja nurmedele?» mõtles ta. «Kui saaks nüüd puu all murul pikutada, läbi lehestiku päikest vaadata ja lugeda, kui palju linde lendleb okstel. Sinnasamasse murule toob mõni punapõsine

paljaste, priskete, pehmete käsivarte ja päevitunud kaelaga piiga sulle lõuna- või õhtusöögi, lööb kelmikalt silmad maha ja naeratab... Millal see aeg küll tuleb?...

«Aga plaan? aga külavanem? aga korter?» kuulis ta korraga mõttes meeldetuletust.

«Jajah,» ütles ta läbematult, «kohe, silmapilk!»

Ta ajas end ruttu poolistikule, tõusis siis istuma ja laskis jalad üle sohvaääre põrandale, lükkas mõlemad tuhvliid korraga jala otsa ning jäi nõnda istuma; siis tõusis ta püsti ja seisis mõttes paar minutit paigal.

«Zahhar, Zahhar!» hüüdis ta valjusti, heites pilgu laua ja tindipoti poole.

«Mis siis on?» kostis nurin hüppamis põntsuga saatel. «Et need jalad ikke suudavad mind veel kanda!» sosistas Zahhar kähinal.

«Zahhar,» kordas Oblomov mõtlikult, pilku lauvalt pöörata. «Tead mis, vennas...» alustas ta tindipotti osutades, kuid jättis lause pooleli ja vajus uuesti mõttesse.

Käed sirutusid iseenesest üles, põlved kõverdusid, ta hakkas ringutama, haigutama...

«Meil jäi pisut juustu järele,» ütles ta ringutamise vahepeal, «jah... ja... madeirat too ka; lõunani on veel tükk aega, ma võtaksin natuke oodet...»

«Kus ta's jäi?» vastas Zahhar. «Mitte midagi ei jäänd järele...»

«Miks ei jäänud?» ütles Ilja Iljitš ruttu. «Mul on väga hästi meeles: näe, nii suur tükk oli...»

«Ei olnud! Mingit tükki ei olnud!» kinnitas Zahhar kangekaelselt.

«Oli!» ütles Ilja Iljitš.

«Ei olnud!» vastas Zahhar.

«Noh, siis mine osta!»

«Olge hääd, raha!»

«Seal on peenikest, võta!»

«Siin on ainult rubla nelikümmend, aga läheb rubla kuuskümmend.»

«Seal oli veel vaskraha.»

«Põle mina näind,» ütles Zahhar jalalt jalale tammudes. «Hõberahad olid, need on praegastki siin, aga vaske ei olnud!»

«Oli küll, eile pani puuviljamüüja mulle otse peo peale.»

«Ma olin ju juures, ma nägin, et ta andis hõbedat tagasi, aga vaske ei näind...»

«Ega ometi Tarantjev ära ei võtnud?» mõtles Ilja Iljitš kaheldes. «Aga ei, tema oleks võtnud kõik peenraha.»

«Mis seal siis veel on?» küsis Oblomov.

«Ei ole midagi. Eilset seasinki on ehk veel, peab Anisja käest küsima,» ütles Zahhar. «Kas toon või? ...»

«Too, mis on! Kuidas siis juustu järele ei jäänud?»

«No ei jäänd!» vastas Zahhar ja läks ära. Ilja Iljitš aga hakkas mõtlikult toas edasi-tagasi kõndima.

«Jah, nii palju muret,» rääkis ta endamisi. «Kas või see plaan — kui palju sellega veel tööd on! ... Aga juustu jäi ju ometi järele,» lisas ta mõtlikult. «Zahhar pistis selle kinni, ja nüüd ütleb, et ei jäänud! Ja kuhu see vaskraha sai?» küsis ta käega laual koblates.

Veerandtunni pärast tuli Zahhar kandikuga, mida ta kahe käega hoidis; tupp astudes tahtis ta jalaga ust koomale lükata, kuid ei löönud ukse pihta, vaid mööda: veiniklaas kukkus maha, takkajärele läksid karahvini kork ja sai.

«Ei saa ühtegi sammu astunud!» ütles Ilja Iljitš. «Noh, võta vähemalt üles, mis sa maha pillasid; ta veel seisab ja vaatab!»

Zahhar kükitas kandikuga maha, et saia üles võtta, ja märkas alles siis, et tal on käed kinni, nii et saia üles võtta ei saa.

«Noh, võta üles!» ütles Ilja Iljitš pilkavalt. «Mis sa ootad? Mis viga on?»

«Te saadana sarvilised!» pahvatas Zahhar vihaselt mahakukkunud asjadele. «Ja kesse siis otse lõuna eeli oodet sööb?»

Nüüd pani ta kandiku käest ja korjas pillatud asjad pörandalt üles; saiale puhus ta veel enne peale, kui ta selle lauale pani.

Ilja Iljitš hakkas hommikueinet sööma, kuna Zahhar natuke maad eemal seisma jäi ja põrnitses nägu ära keerates härra poole; nähtavasti oli tal nõu midagi öelda.

Kuid Oblomov sõi ega pööranud talle üldse tähelepanu. Zahhar kõhatas paar korda.

Oblomov ei teinud väljagi.

«Majavalitseja saatis jälle sõna,» hakkas Zahhar areldi rääkima. «Podrätsik käis ka siin, küsis, kas ta ei võiks meie korterit näha. Ikke selle ümberehituse pärast ...»

Ilja Iljitš sõi ja ei vastanud sõnagi.

«Ilja Iljitš,» ütles Zahhar natukese aja pärast veel tase-mini.

Ilja Iljitš tegi, nagu ta ei kuuleks.

«Tuleval nädalil peab välja kolima,» kähises Zahhar. Oblomov jõi veiniklaasi tühjaks ja ei vastanud midagi. «Mis siis nüüd teha, Ilja Iljitš?» küsis Zahhar peaaegu sosinal.

«Ma keelasin mulle sellest rääkida,» vastas Oblomov kurtjalt, tõusis lauast ja astus Zahhari ette.

See taganes.

«Sa oled lihtsalt mürgine inimene, Zahhar!» lisas Oblomov tunderõhuga.

Zahhar haavus.

«Või mürgine?» ütles ta. «Mismoodi ma mürgine olen? Ma põle kedagi tapnud.»

«Miks ei ole mürgine!» vastas Ilja Iljitš. «Sa mürgitad mu elu.»

«Mina põle mürgine!» kinnitas Zahhar.

«Miks sa mind selle korteriga kord rahule ei jäta?»

«Mis ma pean siis tegema?»

«Aga mis mina peaksin tegema?»

«Te pidite ju majaperemehele kirjutama?»

«Küll ma kirjutan, oota: nii kähku ei saa!»

«Kui võtaksite kätte ja kirjutaksite nüüd kohe?»

«Kohe, kohe! Mul on tähtsamaidki asju. Sa arvad, et see on puulõhkumine: priuh ja prauh! Näed,» ütles Oblomov, keerutades sulge kuivanud tindipotis, «tintigi ei ole! Kuidas ma saan siis kirjutada?»

«Ma teen kaljaga vedelaks,» ütles Zahhar ja läks tindipotiga kärmesti eestuppa, kuna Oblomov hakkas paberit otsima.

«Ja paberit ka ei ole!» ütles ta endamisi laekas koblates ja laualt otsides. «Ja ei olegi! Oh, seda Zahhari küll: ei lase lihtsalt elada!»

«Noh,» ütles ta sisseastuvale Zahharile, «või sina pole mürgine! Millegi eest sa ei hoolitse! Miks ei ole majas paberit?»

«Mis eest te mind nuhtlete, Ilja Iljitš?» ütles Zahhar. «Mina olen ristiinime, mis pärast te mind mürgiseks söimate? Muud ei kuule kui — mürgine! Me oleme vana härra aegas sündind ja kasvand, tema söimas kutsikaks ja kiskus kõrvustki, aga nisukest sõna me ei kuulnud, nisukesti väljamõtlemisi ei olnud! Näe, paber on siin, olge lahked!»

Ta võttis riulilt pool poognat halli paberit ja ulatas härrale.

«Kas siis selle peale kõlbab kirjutada?» küsis Oblomov paberilehte pörandale visates. «Seda ma olen pannud öösi

veeklaasi peale, et sinna midagi sisse ei satuks... midagi mürgist.»

Zahhar keeras näo ära ja põrnitses seina.

«Noh, ükskõik, anna siia, ma kirjutan mustalt valmis, Aleksejev kirjutab pärast puhtalt ümber.»

Ilja Iljitš istus laua äärde ja viskas nobedasti paberile: «Lugupeetud härra!»

«Küll on vilets tint!» ütles ta. «Teinekord ole hoolsam ja täida korralikult oma kohust!»

Ta mõtles natuke ja hakkas kirjutama:

«Korter, milles ma teisel korral elan ja mis teie kavatsust mööda kuulub ümberehitamisele, vastab täielikult minu eluviisidele ja harjumustele, mis ma siin pikemat aega elades olen omandanud. Sain oma pärisorjalt Zahhar Trofimovilt kuulda, et Teie olete mulle käskinud teatada, et minu käsutuses olev korter...»

Oblomov luges vahepeal kirjutatu läbi.

«Kohmakas,» ütles ta, «kaks korda üksteise järel «et» ja eespool kaks korda «mis.»»

Ta luges veel kord sosinal ja muutis sõnade järge: nüüd käis «mis» teise majakorra kohta — jälle polnud hea. Ta parandas selle vea kuidagi ära ja hakkas siis mõtlema, kuidas «et» kordamata jääks.

Ta tõmbas mõne sõna maha ja kirjutas jälle uuesti. Kolm kord vahetas «et» kohta, kuid emb-kumb: kas tuli mõttetult välja või «et» sattus ikka teisega kõrvu.

«Ikka see «et» jääb jalgu!» ütles ta kannatamatult. «Ääh, kurat võtaks üldse seda kirja! Murra nüüd niisuguste tühiste asjade pärast pead! Ma pole enam harjunud asjalikke kirju kirjutama. Ja kell hakkab juba kolm saama! — Zahhar, säh!»

Ta tõmbas kirja neljaks ja viskas tükid põrandale.

«Nägid?» küsis ta.

«Nägin,» vastas Zahhar paberitükke korjates.

«Siis jäta mind korteriga rahule! Ja mis need veel on?»

«Arved.»

«Oh, jumal küll! Sa piinad mind surnuks! Noh, kui palju on, ütle ruttu!»

«Näe, lihunikule kaheksakümmend kuus rubla viiskümmend neli kopikat.»

Ilja Iljitš lõi käsi kokku.

«Oled sa arust ära? Lihunikule üksi nii suur hunnik raha?»

«Kolm kuud põle makstud, nõnda see hunnik tuleb! Siin on kõik kirjas, varastud põle midagi.»

«No ütle veel, et sa pole mürgine!» ütles Oblomov. «Miljoni eest loomaliha ostetud! Kuhu see sul kõik mahub? Oleks, et sa kobedamakski läheksid!»

«Ega mina põle seda ära söönd!» kähvas Zahhar vastu.

«Ah ei ole? Ah sina pole söönud?»

«Mis te siis veel leiva pärast mulle ette viskate? Näh, vaadake!»

Ja Zahhar pistis härrale ka teised arved pihku.

«Noh, kellele veel?» küsis Ilja Iljitš, lükates võidunud kaustikud pahaselt eemale.

«Sada kaksikümmend üks rubla kaheksateist kopikat leivapagarile ja aiaviljamüüjale.»

«See on röövimine! See on pagan teab mis!» ütles Oblomov enesevalitsust kaotades. «Oled sa lehm või, et sa nii palju aiavilja näost alla ajad?...»

«Ei! Mina olen mürgine inimene,» tähendas Zahhar kibestunult ja pöördus nüüd täiesti küljega härra poole. «Kui te Mihhei Andreitšit üle läve ei laseks, siis kuluks vähem!» lisas ta juurde.

«Noh, kui palju see siis lõpuks tuleb, arva kokku!» ütles Ilja Iljitš ja hakkas ise ka arvutama.

Zahhar hakkas näppudel kokku võtma.

«Pagan teab, mis jamps see on: iga kord on ise summa!» ütles Oblomov. «Noh, palju sina said? On kakssada või?»

«Oot-oot, andke aega!» torises Zahhar silmi pilukile tõmmates, «kaheksa kümnet ja kümme kümnet teeb kaheksateist kümnet, ja veel kaks kümnet...»

«Noh, nõnda ei saa sa kunagi valmis,» ütles Ilja Iljitš, «mine oma tuppa ja too mulle arved homme kätte, ja muretse paberit ja tinti ka... Nii suur hunnik raha! Ma olen küll öelnud, et maksaks natukehaaval, aga ei: ikka sätib nii, et kõik korraga... On aga mees!»

«Kakssada viis rubla ja seitsekümmend kaks kopikat,» ütles Zahhar arvutamiseiga lõpule jõudes. «Olge hääd, andke raha!»

«Mis, kas kohe või? Oota homseni: ma vaatan veel üle.»

«Kuidas soovite, Ilja Iljitš, aga nemad paluvad küll...»

«Nonoh, jäta järele! Kui ma ütlesin juba, et homme, siis saad homme. Mine oma tuppa, ma hakkam tööle: mul on tähtsamaid muresid.»

Ilja Iljitš istus mugavamini tugitooli, keris jalad enda alla, kuid ei jõudnud veel mõtlema hakata, kui esikust kostis uksekell.

Sisse astus lüheldane mees; tal oli paras kõhuke, valge nägu, roosad palged ja paljas pealagi, mida kukla tagant piirasid paksud mustad juuksed nagu narmad. Pealagi oli ümmargune ja nii läikivalt paljas, nagu oleks ta lihvitud elevandiluust. Külalise olekus torkas silma hoolitsevalt tähelepanelik ilme, ükskõik, mida ta vaatas, rahulikult harjutatud pilk, mõõdukas naeratus, ametlikult viisakas, tagasihoidlik käitumine.

Tal oli seljas lahe, mugav sabakuub, mille laiad hõlmad peaaegu paljast puudutusest väravatena lahti löid. Ta pesu oli nii valge, et hiilgas, just nagu peaks ta läikiva pealaega kokku sobima. Parema käe nimetus sõrmes oli tal suur jäme sõrmus, mida ehtis mingisugune tume kivi.

«Doktor! Mis teid siia tõi?» hüüdis Oblomov, kuna ta ühe käe võõrale ulatas ja teisega tooli lähemale nihutas.

«Hakkas juba igav, et te olete terve, pole mind kutsunud, siis astusin ise sisse,» vastas arst naljatades. «Ei,» lisas ta tõsiselt juurde, «ma käisin üleval teie naabri pool ja tulin mööda minnes teid ka vaatama.»

«Täna teid. Mis naabril on?»

«Jajah: ... kolm-neli nädalat, võib ka olla, et sügiseni peab vastu, siis aga ... tal on vesi kopsus: lõpp on kindel. Noh, aga teie tervis?»

Oblomov raputas kurvalt pead.

«Halb, doktorihärra. Mõtlesin juba ise teiega nõu pidada. Ei tea, mis teha. Köht ei taha hästi seedida, rindealune teeb vaeva, kõrvetised piinavad kogu aeg, raske on hingata,» rääkis Oblomov haleda näoga.

«Lubage oma käsi,» ütles arst; ta katsus pulssi ja sulges seniks silmad. «Kas kõha on?» küsis ta.

«Öösiti on, eriti siis, kui ma olen õhtust söönud.»

«Hm! Ja süda klopib vahel? Pea ka valutab?»

Arst esitas veel mõne seda laadi küsimuse, siis kallutas oma kiillaspead ja jäi mõttesse. Paari minuti pärast tõstis ta pea ja ütles kindlal toonil:

«Kui te veel paar-kolm aastat selles kliimas elate, kogu aeg lamate ja raskesti seeditavat, rasvast toitu sööte, siis surete rabandusse.»

Oblomov võpatas.

«Mis ma pean siis tegema? Õpetage, jumala pärast!» ütles ta.

«Sedasama, mis teisedki teevad: sõitke välismaale!»

«Välismaale?» kordas Oblomov üllatunult.

«Jah, muidugi; mis seal siis on?»

«Armas aeg, doktor, välismaale? Kuidas on see võimalik?»

«Miks mitte?»

Oblomov libistas pilgu enne üle oma keha ja siis üle oma kabineti, siis kordas masinlikult:

«Välismaale?»

«Mis teid siis takistab?»

«Mis takistab? Kõik ...»

«Mis kõik? Pole raha või?»

«Jah, jah, raha pole mul tõepoolest,» ütles Oblomov õhinal, rõõmustades, et ta nii loomuliku takistuse oli leidnud, mille varju ta võis täiesti pugeda. «Lugege, mis külavanem mulle kirjutab ... Kuhu see kiri nüüd jäi? Zahhar!»

«Hea küll, hea küll,» ütles doktor, «see ei puutu minusse; minu kohus on teile ainult öelda, et peate oma eluviisi muutma, kohta, kliimat, tegevust — kõike, kõike ...»

«Hea küll, ma mõtlen järele,» ütles Oblomov. «Kuhu ma peaksin siis sõitma ja mis ma peaksin seal tegema?» küsis ta.

«Sõitke Kissingeni või Emsi,» soovitas arst, «seal saadate juuni ja juuli mööda; joote mineraalvett; siis sõitke Šveitsi või Tirooli — viinamarjakuuri läbi tegema. Seal saadate mööda septembri ja oktoobri.»

«Pagan teab kuhu — Tiroolil!» sosistas Ilja Iljitš vaevu kuuldavalt.

«Siis veel kuhugi kuiva kliimasse, kas või Egiptusse ...»

«Tohoh!» mõtles Oblomov.

«Jätke igasugune muretsemine ja kurvastamine ...»

«Teil on hea rääkida,» tähendas Oblomov, «teie ei saa külavanemalt niisuguseid kirju ...»

«Ka mõtlemisest peate hoiduma,» jätkas doktor.

«Mõtlemisest?»

«Jah, mõttepingutusest.»

«Aga minu mõisa ümberkorralduste plaan? Armas aeg, olen ma siis puupakk või? ...»

«Naah, see pole minu asi. Minu kohus on ainult teid hoia-tada. Ka kirgedest tuleb hoiduda, need takistavad paranemist. Peate katsuma oma meelt lahutada ratsutamisega, tant-simisega, jalutamisega värskes õhus, lõbusa vestlusega, eriti daamide seltskonnas, nii et süda ainult kerget ja mõnusat erutust tunneks.»

Oblomov kuulas teda noruspäi.

«Ja veel?» küsis ta.

«Siis veel lugemine ja kirjutamine — jumal hoidku selle eest! Üürige endale villa, mille aknad on lõuna poole, rohkem lilli, olgu teie ümber muusikat ja naisi...»

«Ja toit?»

«Liharoad, igasugune liha tuleb ära jätta, kallerdid ja jahutoidud samuti. Võite süüa kergelt puljongit ja salatit; ainult ärge unustage: praegu liigub koolera mitmel pool ringi, pidage seda silmas, olge ettevaatlik... Jalutada võite kaheksa tundi päevas. Muretsege endale püss...»

«Issand!» ägas Oblomov.

«Lõpuks,» jätkas doktor, «sõitke talveks Pariisi ja lõbutsege seal elumõllus, ärge jääge mõtteid mölgutama: teatrist ballile, maskeraadile, linnast välja maale, visiite tegema, et teid ümbritseks lakkamata sõprade seltskond, naer ja lärm...»

«Kas on veel midagi?» küsis Oblomov halvasti varjatud pahameelega.

Arst mõtles järele.

«Võiks ehk veel mereõhku proovida: astuge Inglismaal laevale ja sõitke Ameerikasse...»

Ta tõusis üles ja hakkas jumalaga jätma.

«Kui te seda kõike täpselt täidate...» ütles ta.

«Hea küll, hea küll, kindlasti täidan,» vastas Oblomov sarkastiliselt ning saatis arsti ukseni.

Doktor lahkus, jättes Oblomovi kõige haletsusväärsemas seisukorras maha. Oblomov sulges silmad, võttis pea käte vahele, vajus toolile kõssi ja istus nõnda tükk aega, midagi nägemata või tundmata.

Selja tagant kostis arglik hüüe:

«Ilja Iljits!»

«Noh?» vastas Oblomov.

«Mis ma pean majavalitsejale ütleva?»

«Mis asjas?»

«Kolimise asjas ikke.»

«Jälle hakkad sa sellega pihta?» küsis Oblomov imestades.

«Aga mis ma saan parata, isake Ilja Iljits? Mõelge ometi ise: elu on mul niikuinii kibe, vaatan aina haua poole...»

«Ei, nähtavasti tahad sa mind selle kolimisega hauda ajada,» ütles Oblomov. «Kuula ometi, mis doktor räägib!»

Zahhar ei teadnud, mis vastata, ohkas ainult, nii et kaela-rätiku otsad rinnal lipendasid.

«Kas sa mõtled mind surma ajada või?» jätkas Oblomov. «Tahad minust lahti saada, mis? Noh, räägi ometi!»

«Jessa küll! Elage jumala rahu! Kesse teile kurja soovib?» pomises Zahhar täiesti segadusse aetuna sellest traagilisest pöördest, mida jutt kippus võtma.

«Kuuled!» ütles Ilja Iljits. «Ma keelasin sul kolimisest poolt sõnagi rääkida, aga sina tuletad seda mulle viis korda päevas meelde: see rikub ju mu meeleolu — saad sa ometi aru? Niikuinii on mu tervis käest ära?»

«Mina mõtlesin, härra, et... noh, mõtlesin, et miks ei võiks siis ka kolida?» ütles Zahhar häälel, mis tunnistas seesmist ärevust.

«Miks ei võiks kolida! Sul käib see niisama lihtsalt!» ütles Oblomov, pöördudes koos tugitooliga Zahhari poole. «Oled sa ka tõsiselt sellesse süvenenud, mis tähendab kolimine, mis? Vist ei ole?»

«Muidugi mitte,» vastas Zahhar leplikult, ta oli valmis igas asjas härrale järele andma, et ainult pääseda pateetilisest stseenidest, mis olid tema meelest hirmsamad kui ükski teine asi.

«Kui sa pole süvenenud, siis kuula ja katsu aru saada, kas võib kolida või mitte. Mis tähendab kolimine? See tähendab, et härra mingi terveks päevaks kodunt välja, pangu juba hommikust peale end vastavalt riidesse ja mingi...»

«Noh, võiks ju ka minna,» tähendas Zahhar. «Mis see siis ära ei ole, kord ka päevaks otsaks kodunt välja minna? Kodus kükitamine rikub ju tervist? Näete, kui haige nagu teil peas on! Enne olite kui purikas, aga nüüd istute siin nagu jumal teab mis asi! Jalutaksite väheke uulitsal, vaataksite rahvast või midagi muud...»

«Jäta oma lollused, kuula pareml!» ütles Oblomov. «Uulitsal jalutada!»

«Jaa, tõepoolest,» jätkas Zahhar suure õhinaga. «Räägitakse, et siia toodud üks ennenägemata imeloom: läheksite kas või seda vaatama! Või läheksite tiiatrisse või maskipidule, ja meie vahepääl koliksime ilma teieta.»

«Ära lobise tühja! Küll sa hoolitsed hästi oma isanda meelerahu eest! Sinu arvates võin ma vabalt päev läbi ringi hulkuda — sinul pole sellest midagi, et ma pean teab kus või teab kuidas lõunat sööma ja et ma pärast sööki ei saa pikutada?... Ah, nemad kolivad ilma minuta! Kui ise jaol ei ole, siis jõuavad ainult killud pärale. Küll ma juba tean, mis kolimine tähendab,» rääkis Oblomov järjest kasvava kindlusega. «See tähendab kolistamist ja lõhkumist; kõik asjad loobitakse põrandale hunnikusse: seal on läbisegi koh-

ver, sohva seljatugi, pildid, piibud, raamatud ja mingisugused purgid, mida muidu üldse pole näha olnud, aga nüüd ilmuvad pagan teab kust välja! Ja sina vaata kõige järele, et midagi ära ei kaoks või katki ei läheks... pool on alles siin, teine pool koormas või juba uues korteris: tahad suitsetada, võtad piibu, aga tubakas on juba oma teed läinud... Tahad istuda, aga pole niisugust paika; ja ükskõik, mida sa ka puudutad, ikka määrid end ära: kõik on tolmuks; pesta ka ei saa, pead samasuguste kätega välja minema, nagu nad sinul on...»

«Minu käed on puhtad!» tähendas Zahhar ja näitas kahte kätt, mis olid rohkem jalataldade moodi.

«Ära parem näitagi neid!» ütles Ilja Iljitš pead ära pöörates. «Tahad juua, võtad karahvini, aga klaasi ei ole...» jätkas ta endist juttu.

«Võib juua ka karavinist,» tähendas Zahhar puhtsüdamlikult.

«Jah, teil käib kõik nõnda: põrand võib ka kasimata olla, tolm pühkimata jääda, vaibad võib ka kloppimata jätta! Uues korteris aga,» jätkas Oblomov, ise kaasakistuna elavalt silme ette kerkinud kolimispildist, «ei saa kolm päeva otsa ega aru kätte; ükski asi pole omal kohal: pildid on seinas ääres maas, kalossid voodis, saapad pumati ja teega ühes pambus. Hakkad vaatama, siis näed, et tugitoolil on jalg ära murtud, pildiklaas katki tehtud, sohva ära määritud. Küsi, mis tahad, — ei ole, keegi ei tea, kus on, kas kadunud või vanasse korterisse unustatud: jookse muudkui sinna...»

«Mõnikord tuleb kümme korda edas-tagasi joosta,» ütles Zahhar vahele.

«Näed nüüd!» jätkas Oblomov. «Ja kui hommikul uues korteris ärkad, läheb meel kurvaks! Ei ole vett, ei ole süsi, talvel saad külma kannatada, toad on jahedad ja puud ei ole; mine otsima, laenama...»

«Ja kes teab, misukesed naabrid jumal annab,» tähendas Zahhar jälle, «mõne käest ei saa kruusi vettki, puusületäiest ei maksa rääkida.»

«See'p see on!» ütles Ilja Iljitš. «Kolimine lõpeb, ütleme, õhtuks, ja sina arvad, et nüüd on mure kaelast ära, aga ei: paar nädalat pead veel jändama. Arvad, et nüüd peaks juba kõik paigal olema, aga ikka on midagi veel: kardinad ette riputamata, pildid seinale panemata, — hinge sööb seest, eluisu võtab ära... Ja kulud, need kulud...»

«Mineval korral, kaheksa aasta eest, läks kakssada rubla, mul on täpselt meeles,» kinnitas Zahhar.

«Noh, näed nüüd, on see nali?» ütles Ilja Iljitš. «Ja kui kole on algul uues korteris elada! Niipeagi ei harju temaga ära! Ma ei saa neli-viis ööd silmaga kinni; igatsus hakkab vaevama, kui ma üles tõusen ja näen, et selle treiali sildi asemel meie vastas on midagi muud, ja meel läheb kurvaks, kui ei näe enne lõunat seda põetud peaga vanaeite sealt aknast välja vaatamas... Näed nüüd ise, mida sa oma isandaga teha tahtsid, näed?» küsis Ilja Iljitš etteheitvalt.

«Näen,» sosistas Zahhar alandlikult.

«Miks sa siis soovitasid mul kolida? Kust võtab inimene jõudu seda kõike taluda?»

«Ma arvasin, et ega teised meist halvemad põle, ja nemad ometi kolivad, miks siis meie ei või...» ütles Zahhar.

«Mis? Mis?» küsis Ilja Iljitš üllatunult ja tõusis püsti. «Mida sa ütlesid?»

Zahhar sattus korrastele segadusse, sest ta ei teadnud, millega ta oli härrale selleks pateetiliseks hüüatuseks ja püstikargamiseks põhjust andnud. Ta vaikus.

«Teised pole halvemad?» kordas Ilja Iljitš kohkunud ilmel. «Näe, mis jutuga sa lõpuks välja tuled! Nüüd ma siis tean, et mina olen sinu silmis niisama hea kui iga teine!»

Ta kummardas pilkavalt Zahhari ees ja tegi äärmiselt haavunud näo.

«Armas aeg, Ilja Iljitš, milles olen ma teid kellegi teisega kõrvutatud...»

«Kao mu silma alt!» ütles Oblomov majesteetlikult ukse poole viirates. «Ma ei taha sind enam näha! Ah nii! Teised! Väga ilus!»

Sügavalt ohates läks Zahhar oma tuppa.

«On vast elu, mõtle ometil!» pomises ta ahjuasemele kobides.

«Jumal küll!» oigas Oblomov. «Ma tahtsin tänase hommikupoole asjalikku tööd teha, aga nüüd on tuju terveks päevaks rikutud! Ja kes rikkus? Omaenda teener, ustav, põhjani tuntud inimene, ja mis ta ütles! Kuidas võis ta seda öelda?»

Tükil ajal ei suutnud Oblomov rahuneda; ta heitis pikali ja tõusis jälle üles, käis mööda tuba ja heitis uuesti pikali. Selles, et Zahhar kiskus ta alla, «teistega» ühele pulgale, nägi ta nende õiguste rikkumist, mille järgi härra oma teenri silmis pidi olema võrreldamatult parem kui ükski teine.

Ta süvenes sellesse võrdlusesse ja püüdis selgusele jõuda, kes on need «teised» ja kes on tema ise, mis määral oleks selline kõrvutamine üldse võimalik ja õigustatud ning kui

rängalt Zahhar teda sellega haavas; lõpuks: kas tegi Zahhar seda teadlikult, kas see on tema tõeline arvamus, et Ilja Iljitš on samasugune nagu iga «teine», või lipsasid need sõnad tal kogemata suust, ilma et ta pea kaasa oleks mõelnud. See kõik riivas Oblomovi enesearmastust ja ta otsustas Zahharile selgeks teha, missugune vahe on tema ja nende vahel, keda Zahhar tähistab sõnaga «teised», et ta tunneks, kui alatu on selline suhtumine tema poolt.

«Zahhar!» hüüdis ta pühalikult venitades.

Seda kutset kuuldes ei hüpanud Zahhar enam põntsti ahju pealt maha nagu harilikult ega urisenud endamisi, vaid ronis pikkamisi alla ja läks, kuna ta käed ja küljed kõige ettejuhtuva vastu puutusid; läks tasa, vastu tahtmist nagu koer, kes peremehe häält kuuldes aimab, et tema koeratemp on avalikuks tulnud ja et nüüd kutsutakse teda karistust vastu võtma.

Zahhar lükkas ukse paokile, kuid ei julgenud sisse astuda.

«Tule sisse!» ütles Ilja Iljitš.

Ehk küll uks vabalt lahti käis, avas Zahhar selle ometi nii, nagu oleks võimatu sisse pugeda ja nagu peaks ta seepärast paotatud ukse vahele seisma jääma, ilma sisse tulemata.

Oblomov istus voodi äärel.

«Tule siia!» ütles ta järeleandmatult.

Zahhar puges läbi häda sisse, pani ukse sedamaid kinni ja toetas selja kindlalt vastu ust.

«Siia!» ütles Ilja Iljitš ja näitas näpuga kohta enda ees.

Zahhar astus pool sammu ja jäi seisma kahe sülla kaugusele juhatatud paigast.

«Veel!» ütles Oblomov.

Zahhar tegi, nagu oleks ta astunud, tegelikult aga tuikus ta ainult sama koha peal ja tümpsis jalaga vastu põrandat.

Nähes, et seekord ei lähe kuidagi korda Zahhari lähemale meelitada, jättis Oblomov ta sinna, kus ta oli, ja vaatas talle tükk aega vaikides, etteheitvalt otsa.

Zahharil oli selle vaikiva uurimise all paha olla, ja ta tegi näo, nagu ei paneks ta isandat tähelegi; seistes sedapuhku rohkem kui kunagi enne küljeti härra poole, ei heitnud ta Ilja Iljitšile isegi silmanurgast ühtki pilku.

Visalt vahtis ta hoopis teise külge, vasakule; seal nägi ta ammutuntud asja: ämblikuvõrgu narmastikku piltide ümber ja ämblikku ennast — elavat etteheidet oma lohaku-sele.

«Zahhar!» ütles Oblomov vaikselt ja väarikalt.

Zahhar ei vastanud; nähtavasti mõtles ta: «Noh, mis sa veel hüüad? Mõnda teist Zahhari või? Ma olen ju siinsamas!» — ja suunas oma pilgu küll vasakult paremale, kuid isandast mööda; ka seal nägi ta oma lohakuse jälgi — tolmu, mis kattis loorina peeglit; läbi paksu tolmukorra põrnitses talle nagu udust võõrastavalt vastu tema oma tusane ja kole nägu.

Pahaselt pööras ta silmad sellelt kurvalt ja liiga tuttavalt kujult ära ja otsustas nad üürikeseks peatada Ilja Iljitši näol. Nende pilgud kohtusid.

Zahhar ei kannatanud härra pilgust loetavat etteheidet välja ja lõi silmad maha, oma jalge ette; sealt, tolmust tumenenud ja plekkidega kaetud vaibalt luges ta jälle kurba tunnistust oma teenrihoolsuse kohta.

«Zahhar!» kordas Ilja Iljitš tunderõhuga.

«Mis te soovite?» sosistas Zahhar vaevu kuuldavalt vastu, kuna tal pateetilise kõne eelaimuse pärast kerge värin üle ihu käis.

«Anna mulle kalja!» ütles Ilja Iljitš.

Zahharil langes nagu kivi südamele; kergelt ja kärmelt nagu poisike jooksis ta puhvetiruumi ja tõi kalja.

«Noh, mis tunne sul nüüd on?» küsis Ilja Iljitš vaikselt, juues klaasist paar sõõmu ja hoides seda käes. «Eks ole, halb?»

Zahhari sõge ilme mahenes silmapilkselt kahetsuseväljatuseks. Ta aimas rinnus ärkava ja südamesse tungiva jumaldamistunde esimesi märke ning hakkas nüüd korruga isandale otse silma vaatama.

«Mõistad sa oma eksimust?» küsis Ilja Iljitš.

«Mis «eksimus» see tal jälle on?» mõtles Zahhar kibedusega. «Midagi haledat; tahes-tahmata tuleb nutt peale, kui ta sind nõnda käsile võtab.»

«Mis siis on, Ilja Iljitš,» ütles ta oma kõige madalama häälega, «ma ei öelnud ju midagi muud kui seda, et...»

«Ei, kannata pisut!» ütles Oblomov vahele. «Saad sa üldse aru, mis sa tegid? Säh, pane klaas lauale ja vasta!»

Zahhar ei vastanud, sest ta ei saanud sugugi aru, mis ta teinud oli, aga sellegipoolest vaatas ta härdas aukartuses isandale otsa, laskis ennast süüdi tunnistades isegi pea pisut norgu.

«Kas sa siis ei ole mürgine inimene?» ütles Oblomov.

Zahhar vaikis, pilgutas ainult paar korda tugevasti silmi. «Sa kurvastasid oma isandat,» ütles Ilja Iljitš, iga sõna

rõhutades, ja vahtis üksisilmi Zahharile silma, kelle kohmetus talle head meelt tegi.

Zahhar ei teadnud, kuhu hädaga pugeda.

«Kurvastasid ju, eks ole?» küsis Ilja Iljitš.

«Kurvastasin,» sosistas Zahhar, kaotades lõplikult pea selle uue «haleda» sõna tõttu. Pääsemist otsides vilas ta pilk vasakule, paremale ja otse ette, ning jälle vilksatasid tema vaateväljas ämblikuvõrgud, tolm, ta enda kuju peeglis ja isanda nägu.

«Kui saaks maast läbi vajuda! Ah, surm ka ei tule!» mõtles ta, nähes, et põikle, mis sa põikled, aga pateetiline stseen ei jää ometi tulemata. Ja ta tundis, et silmad hakkavad ikka sagedamini pilkuma ja et kohe võivad sealt pisarad pursata.

Lõpuks vastas ta oma härrale tuntud laulusõnadega, ainult et siiski proosas.

«Millega ma teid siis kurvastasin, Ilja Iljitš?» ütles ta pea-aegu nuttes.

«Millega?» kordas Oblomov. «Kas sa üldse mõtlesid, mis tähendab «teine?»»

Ta pidas pausi ja vahtis ikka Zahharile silma.

«Kas ma pean sulle ütleva, mis see on?»

Zahhar keeras külge nagu karu oma koopas ja ohkas, nii et tuba kajas.

««Teine» — keda sina mõtled — on puupaljas pätt, toores, harimatu inimene, kes elab armetut elu kusagil räpasel pööningul; ta võib magada ka mõnes hoovis vildi peal. Mis temaga seal veel juhtuda võiks? Mitte midagi! Ta järab kartuleid ja heeringaid. Puudus ajab teda ühest kohast teise, päevast päeva on ta jalul. Tema võib ka uude korterisse kolida. Võta näiteks Ljagajev: kahmab oma joonlaua kaenla alla, seob kaks särki ninarätikusse ja läheb... «Kuhu sa lähed?» küsitakse. «Kolin teise korterisse,» vastab ta. Niisugune on see «teine». Aga kas mina olen siis sinu arvates ka mõni «teine» — mis?»

Zahhar vaatas härrale otsa, tammus jalalt jalale ja oli vait.

«Mis on «teine?»» jätkas Oblomov. ««Teine» on niisugune inimene, kes ise oma saapaid viksib, ise end riidesse paneb, mõnikord on tal koguni isanda välimus, aga vale — ta ei teagi, mis tähendab teener; tal pole kedagi saata, peab ise igale poole jooksuma, segab ise süsi ahjus, pühib vahetevahel tolmugi...»

«Sakslaste seas on küll ja küll niisukesti,» ütles Zahhar tumedalt.

«See'p see ongi! Aga mina? Mis sa arvad, kas mina olen ka «teine?»»

«Teie olete hoopis teine!» ütles Zahhar kaeblikult, sest ta ei saanud ikka veel aru, mis isand tahab. «Jumal teab, mis teil küll korraga hakkas...»

«Mina olen hoopis teine, eks ole? Aga oota, mõtle ka, mis sa räägid! Kujuta endale ette, kuidas see «teine» elab! «Teine» teeb väsimatult tööd, jookseb, rähkleb,» jätkas Oblomov. «Sest kui ta tööd ei tee, siis pole tal süüa. «Teine» kummardab, «teine» palub, alandab ennast... Aga mina? Noh, ütle nüüd: mis sa arvad, olen ma «teine» või ei ole?»

«Nüüd saab juba küll sellest haledate sõnadega piinamisest, härra!» palus Zahhar. «Oh, issand!»

«Mina olen «teine»? Kas mina rähklen, kas mina teen tööd? Kas ma süüa vähe? Olen ma väljanägemise poolest kõhn ja armetu? Puudub mul midagi? Mul on neid, kes minu eest teevad ja mulle kätte toovad! Jumal tänatud, ma pole elus kordagi enesele sukka jalga tõmmanud! Kas ma pean muretsema? Mispärast? Ja kellele ma seda räägin? Sina oled ju ise lapsest saadik minu eest hoolt kandnud? Sa oled näinud ja tead, et mind on hoitud ja hellitatud, et mina pole kunagi külma ega nälga kannatanud, pole puudust tundnud, pole endale leiba teeninud ega üldse musta tööd teinud? Kust sa võtsid siis julguse mind teistega võrrelda? Kas mul on niisugune tervis nagu neil teistel? Kas mina suudan sedasama teha ja taluda?»

Zahharil kadus igasugune võime Oblomovi jutust aru saada; huuled tursusid tal sisemisest erutusest; pateetiline stseen mürises nagu kõuepilv tema pea kohal. Ta vaikus

«Zahhar!» kordas Ilja Iljitš.

«Mis te soovite?» kähises Zahhar vaevu kuuldavalt.

«Anna veel kalja!»

Zahhar läks tõi kalja, ja kui Ilja Iljitš oli joonud ning klaasi tagasi andnud, mõtles Zahhar oma tuppa lipsata.

«Ei, ei, oota nüüd!» ütles Oblomov. «Ma küsin sinult: kuidas sa võisid oma isandat nii valusasti haavata, keda sa ometi oled lapsest saati kätel kandnud, oma elupõlve teeninud, ja kes sulle aina head teeb?»

Zahhar ei kannatanud välja: sõnad «head teeb» andsid viimase hoobi. Ta hakkas veel sagedamini silmi pilgutama. Mida vähem ta isanda tundmuslikust kõnest aru sai, seda kurvemaks läks ta meel.

«Ma olen süüdi, Ilja Iljitš,» kähises ta kahetsevalt. «Puh-tast rumalusest, tõesti puhtast rumalusest...»